

**Készítette Mórahalom Város
Önkormányzatának
megbízásából az
ENV-INFO Kft., Szeged**

**A Fenntartható Fejlődés Helyi Programja
LOCAL AGENDA 21
2014. december**

TARTALOMJEGYZÉK

I. ELŐSZÓ	4
1.1. A Local Agenda 21 program	5
1.2. A helyi önkormányzat szerepe a folyamatban	7
II. HELYZETELEMZÉS	8
2.1 Az érintett földrajzi terület bemutatása	13
2.1.1 Mórahalom elhelyezkedése, földrajzi lehatárolása	13
2.1.2 Infrastruktúra, intézményi ellátottság	15
2.1.2.1 Infrastruktúra	15
2.1.2.2 Intézmények, civil szervezetek, közalapítványok	25
2.2 Mórahalom természeti környezete	28
2.2.1 Levegő	28
2.2.2 Felszíni és felszín alatti vizek	31
2.2.3 Élővilág, táj-és természetvédelem	32
2.2.4 Épített környezet	34
2.3 Mórahalom társadalmi adatai	35
2.3.1 Népeesség, demográfiai trendek, társadalom összetétele	35
2.3.2 Az egészségügyi ellátás bemutatása	39
2.4 Mórahalom gazdasági környezete	42
2.4.1 Vállalkozások áttekintő adatai	42
2.4.2 Gazdasági aktivitás nemzetgazdasági áganként	44
2.4.3 Foglalkoztatottság	52
III. HELYZETÉRTÉKELÉS	54
3.1 A kérdőívek kiértékelése, eredmények összehasonlítása	54
3.1.1 A lakossági kérdőívek	54
3.1.2 Az oktatási kérdőívek	82
3.2 A kérdőívek felülvizsgálatának összefoglaló értékelése	92
3.3 SWOT analízis	96
IV. STRATÉGIA	100
V. MEGVALÓSÍTÁS	104
5.1 Társadalmi pillér	104
5.2 Környezeti pillér	107
5.3 Gazdasági pillér	111
VI. MONITORING	115
6.1 Cselekvési terv	115
6.2 Indikátorok	116
6.3 Kommunikáció	125
FORRÁSOK	126
MELLÉKLETEK	126

Fenntartható Fejlődés Helyi Programja, Mórahalom

**Elfogadta
Mórahalom Városi Önkormányzatának
Képviselő-Testülete**

_____ számú határozatával.

.....
**Nógrádi Zoltán
Mórahalom Város Polgármestere**

A program elkészüléséhez adatot bocsátott a készítők rendelkezésre:

- Mórahalom Városi Önkormányzata részéről:
 - Nógrádi Zoltán polgármester
 - Csányi László alpolgármester
 - Dr. Varga-Nagy Szilvia jegyző
 - Balog László, Kabinetvezető
 - Árva Béláné költségvetési és adó osztályvezető
 - Rozsnyainé Hódi Mária igazgatási osztályvezető

- Mórahalom Város intézményei részéről:
 - Móra Ferenc Általános Művelődési Központ
 - Móraalmi Alapfokú Művészeti Iskola
 - Huncutka bölcsőde és családi napközi
 - Napközi Otthonos Óvoda

A település lakosainak szíves közreműködésének köszönhetően a móraalmi lakosoktól 155, míg a diákoktól 98 darab kitöltött kérdőívet vehettünk át.

**Közreműködésüket és segítőkész hozzáállásukat ezúton is köszönjük!
ENV-INFO Kft.**

„A fenntartható fejlődés a társadalmi haladás - méltányos életkörülmények, szociális jólét - elérése, megtartása érdekében a gazdasági fejlődés biztosítását és a környezeti feltételek megőrzését jelenti. A méltányos életkörülmények, a megfelelő életminőség, jólét biztosítását kifejező célkitűzés mindenkire - a jövő nemzedékekre is - vonatkozik. A fenntartható fejlődés tehát elismeri és céljának tekinti az egymást követő nemzedékek megfelelő életminőséghez való egyenlő jogának biztosítását, s az ezzel összefüggésben álló kötelességek teljesítését.”

Magyar UNESCO Bizottság

I. ELŐSZÓ

Mórahalom Város Önkormányzata megbízásából az ENV-INFO Kft első ízben készítette el a település Local Agenda 21 Környezeti Fenntarthatósági Programját.

Az ENV-INFO Kft. a program elkészítésére vonatkozó útmutatók alapján készített el két kérdőívet (lakossági és oktatási), melynek kiértékelése alapján a város különböző jellemzőiről kaphattunk részletes képet. Ezek az adatok érintették a település környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági jellemzőit, csakúgy, mint a lakosok Mórahalomról alkotott véleményét. Így, a kérdőívek segítségével lehetőségünk nyílt olyan, hosszú távú fenntarthatósági célokat megfogalmazni, melyek elsődleges célja elősegíteni Mórahalom gazdasági, környezeti és társadalmi jellemzőinek pozitív irányba való fejlődését, s így a város fenntartható fejlődését.

Mórahalom Város Local Agenda 21 Tervének szerkezete

A szerkezetet az ICLEI szervezet készítette, amely az LA-21-et készítő közösségeket koordinálja:

- Partnerségi kapcsolatok
- Közösségközpontú problémaelemzés
- Közösségi prioritások kijelölése (A szolgáltatási igények és problémák felfedése és rangsorolása közösségi konzultációkon keresztül.)
- Helyzetfelmérés, auditálás:
 - Helyzetelemzés (Mórahalom város és a Local Agenda 21 Környezeti Fenntarthatósági Terv - LA21 program bemutatása, tekintettel a természeti, környezeti, földrajzi, történeti, infrastrukturális, társadalmi, valamint gazdasági jellemzőkre egyaránt.)
 - Helyzetértékelés (A településen adatgyűjtés céljából kitöltetett kérdőívek vizsgálata, a kapott adatok értékelése, SWOT analízis és táblázatok, diagramok elkészítése a kapott adatok alapján.)
- Stratégiai akciótervezés:
 - Stratégia készítése (Jelen rész vonatkozik a települési fenntarthatósági célok konkrétumainak vizsgálatára, mivel a kapott adatok alapján sikerrel fogalmazódtak meg a fejlesztési prioritások, és kialakulhatott azok sorrendisége. E tények ismeretében a várható hatások átfogó vizsgálata is megtörtént. Munkánk során egyeztetéseket végeztünk a települési önkormányzattal annak feltárására, hogy az egyes területeken milyen, a települési elképzelésekkel összhangban álló prioritások, majd programok elkészítésére kerülhet sor.)

- Megvalósítás és monitoring:
 - Megvalósítás (Megtörtént a fenntartható fejlődés céljaival és alappilléreivel összhangban lévő, a települési célok megvalósítására irányuló programok és alprogramok elkészítése.)
 - Monitoring (A terv szerkezetileg végső eleme, melyben a fenti folyamatok során meghatározott fejlesztések alapján további 20 év időtartamra jelölünk ki célokat és indikátorokat.)
- Értékelés (audit) és visszacsatolás:
 - Értékelés (Az előrehaladás és teljesítmény hagyományos értékelése, majd a szolgáltatók és felhasználók tájékoztatása az eredményekről. A konzultáció, felülvizsgálat, tervezési folyamat megismétlése meghatározott időközönként.)

1.1. A Local Agenda 21 program

A "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nyolcvanas évek elején jelent meg a nemzetközi szakirodalomban.

Mi a fenntartható fejlődés?

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén szükségleteik kielégítése érdekében természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse saját létkielégítésének jövőbeli esélyeit.

A fenntartható fejlődés célja mindezek értelmében az emberi társadalom fenntartása.

Ebben a feladatban a környezet feltételként jelenik meg, amely azt jelenti, hogy addig a mértékig használhatjuk természetes környezetünk erőforrásait, amíg nem sértjük annak megújulási lehetőségét. A gazdaság a társadalom fenntartásának és ezen keresztül a környezet használatának eszköze. Ezt az eszközt bölcsen, a társadalom hasznára, a környezet sérelme nélkül kell használnunk.

A fenntartható fejlődés lényege:

Olyan fejlődési-fejlesztési folyamatok együttese, amely az életminőség hosszú távú, egyenletesen biztosítható javulását szolgálja az adott ökológiai keretek között. Ezért a természeti erőforrásokkal, a környezettel való fenntartható gazdálkodásnak együtt kell érvényesülnie a jólét elérését, megtartását elősegítő gazdasági fejlődéssel, valamint a szociális esélyegyenlőség folyamatos növelésével.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök nő vezetett. E huszonkét tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is. A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: ***"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül,***

hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".

1.1/1. ábra: A fenntartható fejlődés pillérei

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális (társadalmi), a gazdasági és a környezeti pilléreken és mindhárom együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél "bevonult" a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba.

A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan változásokat.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: "A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg."

A Local Agenda 21 meghatározása és kapcsolódása a fenntartható fejlődéshez:

A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt. 1992-ben Rio de Janeiróban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Local Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja. Ezzel a modellel a cél az, hogy elveket (vezérfonalat) fogalmazzon meg a helyi önkormányzat(ok), valamint a helyi lakosok, közösségek számára a fenntarthatóság tennivalóinak, helyi programjának kidolgozása, megvalósítása érdekében.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő kiaknázását. További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-

szolgáltató- és fogyasztó törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

1.2. A helyi önkormányzat szerepe a folyamatban

A Mórahalom Város Local Agenda 21 Környezeti Fenntarthatósági Terv elkészítése során kiemelt, alapvető jelentőséggel bírt a készítőik és a helyi önkormányzat közötti jó együttműködés. Az önkormányzat az adatok biztosításán túl teret adott a lakosság különböző csoportjaik között végzett felmérésünknek, mely jelen dokumentum szerves részét képezi, és jelentősen befolyásolta végkövetkeztetéseinket.

A terv készítői és az önkormányzat, valamint annak intézményei és munkatársai között az együttműködés zavartalan és partnerközpontú volt, támogatásuk nagyban elősegítette a települési LA21 elkészítését.

II. HELYZETELEMZÉS

Az elmúlt évek fejlesztései

A Mórahalmon **2011-2013. időszakban történt fejlesztések** alapvetően befolyásolják a város jelenlegi állapotát, és így a lakosság településről alkotott véleményét is. A meghirdetett és jelen dokumentumban értékelésre kerülő lakossági és oktatási kérdőívekben kapott válaszok is csak ezek tükrében vizsgálhatók.

II./1 táblázat: A fejlesztések összefoglaló táblázata¹:

Pályázati azonosító	Pályázat címe	Érintett időszak
DAOP-2.1.1/E-09-2009-0019	„Klebelsberg világa- gr.Klebelsberg Kúnó szellemi, kulturális, gazdasági örökségét bemutató ház fejlesztése Mórahalmon	2010-2012.
Mórahalom központjában, a Zákányszéki út 5. szám alatt található Klebelsberg Kúnó munkásságát, a kor szellemében bemutató, látogatóbarát bemutatóházhoz kapcsolódóan a meglévő melléképület felújításával klebelsberg kori Magyarország gasztronómiai különlegességét idézve réteskészítő műhely valamint az épületegyüttes mögött egy szabadtéri kiállító és fogyasztótér került kialakításra.		
DAOP-2.1.1/E-09-2009-0019	Csónakház, móló és túraútvonal kialakítása a Nagyszéksóstó körül	2010-2012.
A pályázat célja: a Nagyszéksóstó befejezett kotrása után, a tó és környéke rehabilitációjával csónakázótó kiépítése és a mellette lévő 0231 hrsz-ú ingatlanon büfé és akadálymentes szociális helység, kerti tusoló, csónakház és 2 db kerékpártároló épület kialakítása. A tervezett fejlesztés másik fő szakmai eleme a Nagyszéksóstó körüli túraútvonal kialakítása.		
DAOP-4.1.2/B-11-2011-0001	Rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése a Dél-alföldi régióban	
A Kistérségi Járóbeteg Szakellátó Központ II.emeletének beépítésével fejlődik az egészségügyi infrastruktúra, bővül a gyógytorna és fizioterápia eszközállománya, 10 mozgásszervi rehabilitációs órával bővül a MÓRA-VITÁL KFT. kapacitása.		
TREN/FP7EN/239515/GEOCOM Concerto	Geothermal Communities c. Concerto Projekt Mórahalmon	2010-2014.
A CONCERTO fejlesztések során célunk kiépíteni egy nagy teljesítményű hőszivattyús hőközpontot, amelyre szekunder fűtési körökkel csatlakozhatnak rá az „Új Belváros” épületei (az Új Városházát és a Termál Lakóparkot).		
DAOP-4.1.3/C-2f-2009-0008	Bölcsődei kapacitásbővítés és szolgáltatásfejlesztés	2010-2011.
A projekt segítségével a Mórahalom Város Önkormányzatának tulajdonában lévő 30 férőhelyes bölcsődében további 20 fővel növekedett a férőhelyek száma. A meglévő bölcsődei épület új épületszárnyal és egy terasszal egészült ki, illetve tetőtéri beépítésre került sor.		
DAOP-5.1.2/A-09/1f-2010-0001	Integrált komplex városközpont rehabilitáció Mórahalmon	2010-2012.
Az akcióterületi fejlesztés átfogó célja a városközpont fizikai megújítása és a partnerség megerősítése, új – települési és kistérségi – gazdasági, közösségi és közszféra funkciók megteremtésének ösztönzése		

¹ Forrás: www.morahalom.hu

DAOP-5.2.1/A-09-2009-0005	„A Mórahalom belterületén lévő Dózsa, Domb, Mező, Szőlő, Jókai, Kertész és Tömörkény utcákban a csapadék- és belvíz elvezetés megoldására rekonstrukciós fejlesztési beruházás megvalósítása”	2010-2012.
A beruházás eredményeként az érintett utcákban több mint 4 km csatorna épült, a projektek keretében bel- és csapadékvíz károktól megvédett terület nagysága 29,98 ha.		
TÁMOP-3.2.3-09/2-2010-0026	Mórahalom közművelődési intézményei a nem formális és informális tanulás szolgálatában	2010-2011.
Vidékfejlesztési Minisztérium K-36-10-00037H	"Mórahalom, 0241/16 hrsz-ú önkormányzati területen található illegális hulladéklerakó felszámolása"	2010-2011.
MVH 2048454597	Kerek Iskola felújítása	2010.
IKSZT 2068175300	Integrált Községi Szolgáltató Tér fejlesztése és működtetése	2010-2012.
Klebelsberg - féle mórahalmi Kerek iskola felújítására kerül sor. A pályázat keretein belül sor került az épület teljes felújítására (szigetelés, nyílászárók cseréje, fűtőkorszerúsítés), akadálymentesítésére, bővítésére, kisléptékű infrastruktúra fejlesztésére és eszközök beszerzésére egyaránt.		
08/06/2010/OBmB/KRB	Tanyai közbiztonság növelése bűnmegelőzési pályázat	2011.
TF/HUSRB/0901/212/034	Magyarország-Szerbia IPA Határon átnyúló Együttműködési Program volt Gazdasági iskolaépület felújítására	2011.
HUSRB/0901/121/098.	Magyarország-Szerbia IPA Határon átnyúló Együttműködési Program szippantó autó vásárlása	2011.
IFJ-KX-10-A-0007 Nemzeti Erőforrás Minisztériumhoz	Homokvár II.- Ifjúsági referensfoglalkoztatása és Kistérségi ifjúságstratégia készítése	2011.
KEOP-6.2.0/A/11-2011-0006	„Házi komposztálást népszerűsítő mintaprojekt Mórahalmon	2011.
A projekt fő célja, hogy a Mórahalmon élők környezettudatosságát erősítve szelektív hulladékgyűjtő szokásaikat formáljuk. Cél, hogy az emberek megismerjék és megtapasztalják a komposztálásban rejlő lehetőségeket és annak hasznosságát. Ennek szellemében több mint 500 komposztáló ládát osztanak ki ingyenesen a helyi érdeklődők között. A projekt szemléletformáló kampányt valósít meg, mely során a polgármesteri hivatal kis csoportos foglalkozásokat szervez a helyi általános iskola diákjainak és külön előadásokat a felnőtt lakosságnak.		
DAOP-2.1.3-2009-0001	Mórahalmi Turisztikai Desztináció Menedzsment Szervezet létrehozása	2011-2012.
KEOP-1.2.0/2F/09/2010-0085 MÓRAHALOM része	„Mórahalom és Zákányszék települések szennyvízelvezetése és tisztítása” MÓRAHALOM része	2011-2014.
A projekt során Zákányszéken kiépítik a szennyvízcsatorna-hálózatot, Mórahalmon pedig egy korszerű szennyvíztisztítót építenek, mert a jelenleginek sem a kapacitása, sem a tisztítási fokozata nem megfelelő.		
TIOP-1.1.1-07/1-2008-0471	Oskolától-e-skoláig	2011.

<p>A 13 multimédiás számítógép, 9 tantermi csomag (interaktív tábla, notebook, projektor) egy alkalmazás szerver csomag lehetővé teszi, hogy mára a tantermek csaknem felében minden pedagógus szaktárgyának oktatása során támaszkodhasson ezekre az informatikai eszközökre is.</p>		
OFA KSZM 2011/11221	Közfoglalkoztatás szervezők foglalkoztatása Mórahalmon	2011.
SPO-SZALÉT-2011	"Görkorcsolyapálya és játszótér kialakítása Mórahalmon" hiánypótlásban módosult a cím és tartalom, a változás: „Mórahalom város sportéletének bővítése új műfüves multifunkciós grundpálya megépítésével”	2011-2012.
MVH 20 65 64 09 11; Jogcímkód: 8.130.02.01.	Tüsök sori útépítés	2011.
HURO/0802/014_AF	Fenntartható szikes és vizes élőhelyrehabilitációs program védett területeken, őshonos, veszélyeztetett haszonállatfajok betelepítésével és hasznosításával	2011-2012.
KEOP-4.2.0/A/11-2011-0304 /0305/ 0306	Fotoelektromos napcellás (napelemes) rendszerek telepítése	2012.
<p>Fotoelektromos napcellás (napelemes) rendszerek telepítése Mórahalmon a Móra Ferenc ÁMK és Iskola, CACAO Club, valamint az Óvoda területén 85%-os támogatással. A fejlesztéssel az intézmények elektromos energiafelhasználásának csökkentését kívántuk elérni.</p>		
DAOP-1.1.1/AC-11-2012-0005	A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park fejlesztése	2013-2014.
<p>A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park komplex fejlesztése, vonalas infrastruktúrával való ellátása a régebben meglévő és az újonnan bevont területeken: vezetékes víz, szennyvíz-összegyűjtő és elvezető, illetve előtisztító létesítmények, útaszfalozás és a hozzá kapcsolódó csapadékvíz-szikasztó vápa építése. Az ipari parki szolgáltatásokat tovább bővítjük azáltal, hogy a jelenleg működő szolgáltató telephelyet fejlesztjük, minőségileg átalakítjuk, s Komplex Ipari Parki Szolgáltató Központot hozunk létre.</p>		
DAOP-5.1.1-09-2F-2012-0001	Szociális városrehabilitációs fejlesztések Mórahalmon	2013-2014.
TREN/FP7EN/239515/GEOCO M MUNMOR	A GEOTHERMAL COMMUNITIES C. CONCERTO PROJEKT MÓRAHALMON	2010-2014.
<p>A Mórahalmon megvalósuló rendszerek: • A geotermikus távhő rendszer bővítése, korszerűsítése illetve kiépítése három demonstrációs helyszínen: termálkutak kísérőgáz hasznosító CHP kiserőművek telepítése a Hunyadi ligeti és a gyógyfürdői termálkutaknál, valamint a geotermikus távhőrendszer utolsó hőközpontjában hőszivattyú telepítése a termálvíz maradék hőjének hasznosítására. • Energiahatékonyságot fokozó épület felújítási beruházások (külső szigetelés, nyílászárók cseréje, alternatív megoldások a Móra Ferenc Általános Művelődési Központ és Iskola, valamint az Óvoda, Bölcsőde és Családi Napközi helyszíneken. • Egyéb megújuló energiaforrás (elsősorban napenergia) integrációja középületekben, működési költségek további csökkentése érdekében: Móra Ferenc Általános Művelődési Központ és Iskola, Iskola Sportcsarnok, Óvoda, Bölcsőde és Családi Napközi. • Egyéb megújuló energiaforrás (elsősorban napenergia) integrációja és kombinációja LED-es közvilágítási rendszerben: Város Központ, Tömbbelső utca és parkoló, Szabadság utca, Szentháromság tér, Buszállomás, 4db Buszmegálló hely.</p>		

DAOP-4.2.1-11-2012-0027	Férőhelybővítés a mórahalmi Napközi-otthonos Óvodában a minőségi nevelés megteremtéséhez szükséges feltételek biztosítása érdekében	2012-2013.
A minőségi neveléshez való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása céljából az óvoda fejlesztése új óvoda épület létrehozásával, 3 új csoportszoba kialakításával, szakmai munkát támogató eszközbeszerzéssel.		
DAOP-4.1.1/A-09-2010-0010	Komplex egészségügyi szolgáltatásfejlesztés Mórahalom városában	2011-2012.
HURO/1001/083/2.1.2	Együttműködés elősegítése és a gazdasági növekedés érdekében a hálózati erőforrások kiaknázása	2013.
HU-SRB/0901/121/098	DRINKING-WATER BASIS PROTECTION ON THE TISZAMAROS TILL FIELD, THAT IS AN IMPORTANT FOCUS AREA OF THE REGION	2010-2012.
DAOP-4.1.3/A-11-2012-0003	Tanyai Idősek Klubjának építése Mórahalmon	2012-2013.
A szociális alapszolgáltatások körében a házi segítségnyújtás, a szociális étkeztetés és idősek nappali ellátása fejlesztése történik meg.		
HUSRB/1203/111/261	„Biciklizz keresztül Európán” Kerékpárút építése a jobb elérhetőség érdekében a magyar – szerb határ menti régióban	2013-2014.
Mórahalom Városi önkormányzat egy Szerb - Magyar Határon Átnyúló pályázat keretében kerékpárutat kíván építeni a Mórahalmi Nagyszéksósi Iskolától az autópálya felhajtóig. Ez egy több mint 4 km-es szakasz, mely az itt élők biztonságos közlekedését szolgálná, emellett turisztikai szerepe is lenne, mivel a kerékpárút része lenne az EUROVELO kerékpárút hálózatnak.		
DAOP-3.1.1./B-11-2012-0023	Belterületi gyűjtőút hálózat fejlesztése Mórahalmon	2012-2013.
A projekt megvalósulása során aszfalt burkolatot kapott a Földhivatal melletti útszakasz és a Mórakomb krt, és felújításra és szélesítésre került a Tánacsics Mihály utca. A Földhivatal melletti útszakasz a Tánacsics M. utcát köti össze a Millenniumi sétánnyal, ahol több mint 50 új parkoló létesült. A Mórakomb körúton az út mellett kerékpárút és járda is épül. A beruházás ténylegesen 2013 tavaszán kezdődött.		
HURO/1101/162/1.3.1	Fenntartható szikes és vizes élőhelyrehabilitációs program védett területeken	2012-2013.
A pályázat megvalósításában a vezető partner Mórahalom Városi Önkormányzat, partnerei a Kiskunsági Nemzeti Park és a Pécskai Önkormányzat. A mostani fejlesztés a korábbi, Nagyszéksós-on begyűjtött kedvező tapasztalatok Tanaszi-semlyékre történő kiterjesztésére irányul, egy ún. Ifjú kutatók háza, és egy részben fedett bivalybeálló kialakítása által, valamint a Tanaszi-semlyék ökológiai egyensúlyának helyreállítása érdekében az állatok legeltetése céljából egy közel 40 ha-os terület körbekerítése történik, ahol az állatok szabadon legelhetnek.		
HURO/1101/102/1.3.2/01	Fenntartható Vízgazdálkodási infrastruktúra kidolgozása a magyar-román határmenti régióban	2012-2014.
HURO/1101/053/2.1.3	Új turisztikai célpont létrehozása - rehabilitáción és kultúrán keresztül	2013.

<p>A pályázat keretében megindult Mórahalmon a Barmos és Klebelsberg épületek rehabilitációja. Az épületek állapotát tekintve szükségessé vált azok felújítása, mely munkálatokat követően, tematikus útvonalak létrehozása által a felújított épületek, mint turisztikai célpontok látogathatóvá válnak.</p>		
HURO/1101/065/2.1.3	Ökumenikus vallási túraútvonal kialakítása Temes és Csongrád megyében	2013.
SPO-SZALÉT-2011	Mórahalom város sportéletének bővítése új műfüves multifunkciós grundpálya megépítésével	2012.
HURO/1001/135/1.3.1/01	Közös termálvízbázis-monitoring rendszerbe integrált, geotermikus rendszerek tervezése	2013-2013.
DAOP-5.2.1/A-11	Helyi és térségi jelentőségű vízvédelmi rendszerek fejlesztése (Bástya sori főgyűjtő I)	2012-2013.
<p>A projekt keretein belül Mórahalom Városi Önkormányzat tovább folytatja a városban évek óta zajló bel-, és csapadékvíz elvezető rendszer fejlesztését. Jelen projekt segítségével Mórahalom belterületén lévő Bástya soron, Bajcsy Zs.E. utcában, Zákányszéki úton, Dobó I. utcában, és a Kossuth L. park mindkét oldalán mindösszesen 3.433 méter nyílt, burkolt csapadékvíz elvezető hálózat épült ki.</p>		
Tanyai térség külterületi karbantartás, Gréder vásárlás		2013
Céltámogatás 2012.	Céltámogatás működő kórházak és szakrendelők gép-, műszer beszerzési beruházás	2012.
TF/HU SRB/ 0901/212/034	Magyarország Szerbia IPA határon átnyúló együttműködési program, volt Gazdasági iskola épület felújítás	
TÁMOP-3.1.11-12/2-2012-0100	Játék, mozgás, biztonság a Mórahalmi Óvodában	
KEOP-1.3.0/09-11-2011-0021	MÓRAHALOM ÉS TÉRSÉGE IVÓVÍZMINŐSÉG-JAVÍTÓ PROGRAM	2013-2014.
<p>A projektben előirányzott ivóvízminőség-javító beavatkozások szükségességét elsősorban az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK irányelv határozza meg. Mórahalom település vízműve által szolgáltatott ivóvíz minősége arzén, ammónium, valamint vas és mangán tekintetében nem felel meg a 201/2001. (X. 25.) Kormányrendeletben meghatározott vízminőségi paramétereknek.</p>		
HURO/1101/102/1.3.2/01	Fenntartható vízgazdálkodási infrastruktúra kidolgozása a magyar-román határmenti régióban	2013-2014.
<p>A fejlesztés célterülete Magyarországon Mórahalom és térsége, valamint román oldalon a kapcsolódó határmenti területeknél Zombolya városa. A projekt fő célja Mórahalom és térsége vízellátási gondjainak enyhítése, valamint a megfelelő vízkészlet-állomány egész évben való biztosítása, a vízellátás-biztonság növelése közös magyar-román vízgyűjtő-fejlesztési beruházás megvalósítása által, valamint Zombolya város belvízproblémáinak megoldása.</p> <p>A mórahalmi fejlesztés lényege, hogy a VI. kerületben egy víztározó kerül kialakításra, mely a szélsőséges csapadékeloszlás hatásait enyhíteni tudja, és a bőséges csapadék mennyiségét összegyűjtve és tárolva a száraz időszakban lehetőséget nyújt a mezőgazdasági földterületek öntözésére.</p>		
KEOP-1.3.0/09-11-2011-0021	Mórahalom és Térsége Ivóvízminőség-javító program	2013-2015.

TÁMOP 2.4.5-12	Hunci Manó Játsszóház- Rugalmas nappali gyermekellátási szolgáltatás kialakítása Mórahalmon	2013-2014.
Be-SFP06-0830/2012	Sportkomplexum építése Mórahalmon	2013-2014.
KEOP-4.1.0/C/12-2013-0180	Napelemes kiserőmű építése Mórahalom Városi Önkormányzat beruházásában	2014.
EU_BONUS_12-1-2012-0035	„Geotermális Közösségek - kaszkád rendszer geotermikus távhőszolgáltatás demonstrációja egyéb megújuló energiaforrások"	2014.
TF/HUSRB/1203/213/155/02	Cooling Cubes - Hűsítő Kockák	
KEOP-1.2.0/2F/09-2010-0085	Mórahalom-Zákányszék Szennyvízelvezetési és Szennyvíztisztítási Társulása önerő támogatás	2014.

2.1 Az érintett földrajzi terület bemutatása

2.1.1 Mórahalom elhelyezkedése, földrajzi lehatárolása

Mórahalom Szegedtől 22 km-re délnyugatra, az 55-ös főközlekedési út mentén fekvő 5822 fős település. A Zákányszék, Domaszék, Röske, Ásotthalom, Ruzsa településekkel és Szerbiával határos város a Homokháti kistérség központja. A települést 1970-ben nagyközséggé, 1984-ben városi jogú nagyközséggé nyilvánították, majd 1989-ben városi rangot kapott.

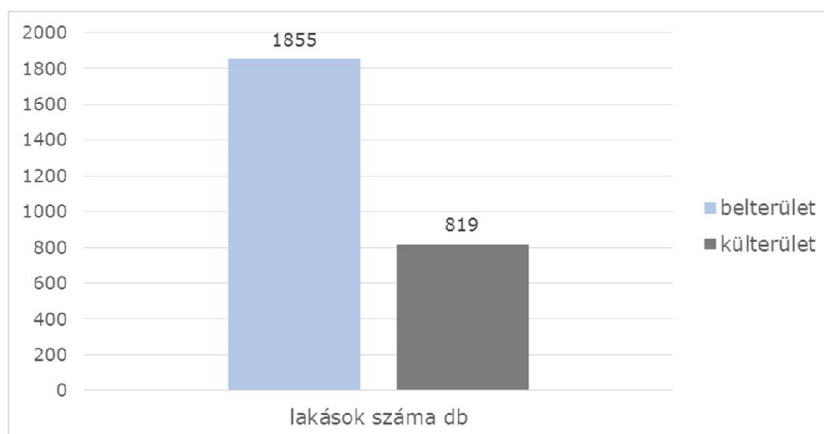
A helyi lakosság száma 5822 fő (KSH 2012. évi adat).

A lakosság és lakásszám megoszlása a következő:

2.1.1./1. táblázat: Városrészek 2011. évi népszámláláskori adatai

Terület	lakosok száma fő	lakások száma db
belterület	4430	1855
külterületi körzetek		
II.	321	191
III.	130	60
IV.	260	174
V.	215	88
VI.	196	136
VII.	252	170
Összesen:	5804	2674

2.1.1/1. ábra: Bel- és külterületi lakosság és lakásszám megoszlása

A lakosság bel- és külterületi százalékos megoszlása 76-24 %, a lakásszám megoszlás: 69-31 %.

A keresőképes korúak közül regisztrált, ellátásban részesülő munkanélküli 273 fő (KSH 2012. évi adat), a munkanélküliségi ráta a városban 4,69 %.

A város a KSH lehatárolás szerinti Mórahalomi Statisztikai Kistérséghez tartozik, melynek 9 települése 2004-ben hozta létre a Homokháti Kistérség Többcélú Társulását. Ez utóbbi központja az egyetlen város, Mórahalom.

2.1.1./2. táblázat: A program céltelepülése (Forrás: KSH)

Település	Régió	Megye	Járás	Kistérség neve	Lakosság-szám
Mórahalom	Dél-Alföldi	Csongrád	Mórahalomi	Mórahalomi	5822 fő

Mórahalom területe 8314,5 ha, melynek mintegy 95 %-a (7867,6 ha) külterületi besorolás alatt áll, a zártkert 25,45 hektárt tesz ki.

Mórahalom dinamikusan fejlődő, mezővárosi jellegű település. A településen meghatározó a mezőgazdasági termelés, döntően magángazdálkodás keretében.

2.1.1/2. ábra: A település elhelyezkedése a környező településekhez viszonyítva (Forrás: utvonalterv.hu)

2.1.2 Infrastruktúra, intézményi ellátottság

2.1.2.1 Infrastruktúra

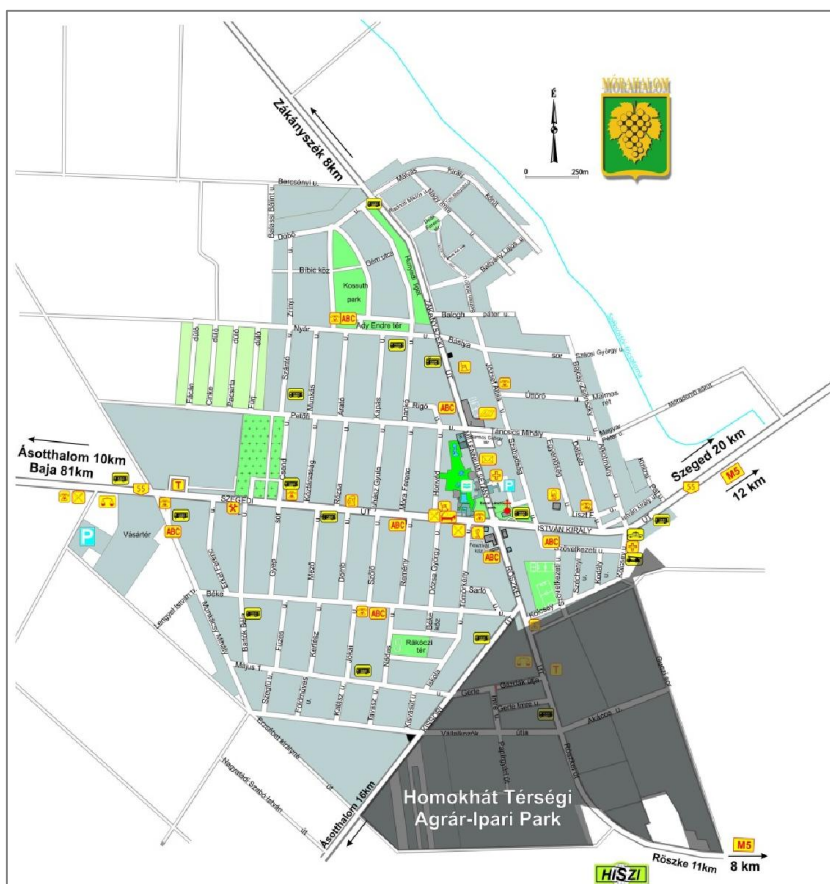
Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park

Mórahalom 1997-ben nyerte el az „Ipari park” címet. A park Mórahalom város belterületén, annak déli részén fekszik, a rendezési terv szerint kijelölt iparterületen, a röszei határátkelőhöz vezető 5512. sz. út mentén. A parkot a MÓRAÉP Nonprofit Közhasznú Kft. üzemelteti.

A Park jelenlegi területhasznosítása:

Nagysága	(ha)
Összterület	88,30
Hasznosítható terület	76,87
Betelepített terület	2,41
Hasznosítható szabad terület	24,46

A 88,3 ha-os ipari parkban jelenleg 24,46 ha zöldmezős terület áll a betelepülni szándékozó vállalkozások rendelkezésére, illetve további terjeszkedésre mintegy 15 ha ipari fejlesztési terület került kijelölésre. A Park területére részletes rendezési terv készült, amely tartalmazza a közművek és utak elhelyezkedését, valamint egyes kialakított parcellákat.

A Homokhát Térségi Agrár Ipari Park elhelyezkedése (forrás: morahalom.hu)

Mórahalom az uniós pályázati lehetőségeket az ipari park fejlesztésére is igénybe veszi. A DAOP-1.1.1/AC-11-2012-0005 számú, „**A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park fejlesztése**” megnevezésű projekt keretében az ipari park komplex fejlesztése, vonalas infrastruktúrával való ellátása történt meg a régebben meglévő és az újonnan bevont területeken is (vezetékes víz, szennyvíz-összegyűjtő és elvezető, illetve előtisztító létesítmények, útfelújítás és a hozzá kapcsolódó csapadékvíz-szikasztó vápa építése). Az ipari parki szolgáltatások köre Komplex Ipari Parki Szolgáltató Központtal bővült.

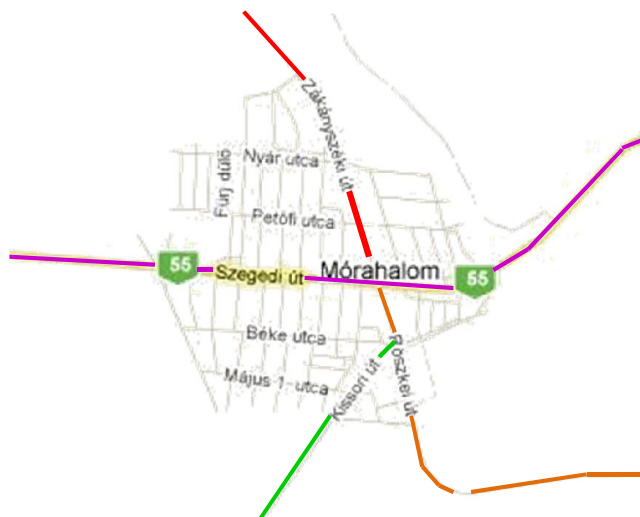
Az Ipari Parkba betelepült vállalkozások profilja szorosan illeszkedik a Homokháti Kistérség fejlődés prioritásaihoz:

- mezőgazdasági alapanyag-termelés integrációja, agrárfejlesztés,
- biotechnológia alkalmazása,
- összehangolt informatikai fejlesztés,
- idegenforgalom, wellness, gyógy- és termálturizmus, falusi turizmus fejlesztése,
- közös infrastrukturális beruházások,
- feldolgozóipar vonzása,
- megújuló energiaforrások kiaknázása.

Az ipari parkban főként helyi kis- és közepes vállalkozások telepedtek meg, a legnagyobb cég a félszáz munkavállalozót foglalkoztató, belga családi tulajdonú Fléma Snacks Kft. Az itt tevékenykedő vállalkozások száma folyamatosan bővül. Jelenleg folyamatban van mintegy 18 új cég betelepülése, melyek uniós támogatással mintegy 1,2 milliárd forintos fejlesztést valósítanak meg és 2015 nyaráig 56 új munkahelyet teremtenek. A 18 támogatott beruházás közül 16 zöldmezős. A többségében mórahalmi és szegedi kis- és középvállalkozások 4 és fél hektárt foglalnak majd el a Papírgyári út mentén kialakított ipar területen.

Úthálózat

Az átmenő gépjárműforgalom a települést kelet-nyugat irányban átszelő **55-ös** számú főútvonalon a legjelentősebb, ehhez társul a Szeged, Baja, Zákányszék (5432. sz. út), Röszke (5512. sz. út) és Ásotthalom irányába haladó utak (5511. sz. út) gépkocsiforgalma.

Mórahalom átmenő úthálózata

A településen az állami közutak hossza 2012-ben ez 4,88 km. **Az önkormányzati kiépített utak és közterek hossza** évről évre kismértékben nő; **2012-ben 37,9 km**, a kiépítetlen utak és közutak hossza pedig folyamatosan csökken (2012-ben 194,7 km).

A 2012-2013. években zajlott DAOP-3.1.1./B-11-2012-0023 számú, „Belterületi gyűjtőút hálózat fejlesztése Mórahalmon” megnevezésű projekt megvalósulása során aszfalt burkolatot kapott a Földhivatal melletti útszakasz és a Móradosomb krt, felújításra és szélesítésre került a Táncsics Mihály utca. A Földhivatal melletti útszakasz a Táncsics M. utcát köti össze a Millenniumi sétánnyal, ahol több mint 50 új parkoló létesült.

Jelentős fejlődés tapasztalható az önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút tekintetében: a fejlesztéseknek köszönhetően a belterületi kerékpárút hálózat megközelíti a 10 km-t, a külterületi kerékpárutak hossza pedig a 27 km-t². Mórahalomról így ma már biztonságban el lehet jutni Ásotthalomra és Domaszékre is. A 2013-as évben megépült a Mórahalom Nagyszéksői Iskolától a Röszei felüljáróig a kerékpárút, így Rösze is biztonsággal megközelíthető. Az 55-ös számú főút rekonstrukciója során pedig megépülhet a kerékpárút Domaszéktől Szegedig és Ásotthalomtól Öttömösig.

A már említett DAOP projekt keretében a Móradosomb körúton az út mellett kerékpárút és járda is épült. A beruházás ténylegesen 2013 tavaszán kezdődött.

A „Biciklizz keresztül Európán” program keretében 2013-2014-ben kerékpárút épült a magyar-szerb határ menti régióban is.

A település nem rendelkezik vasúthálózattal.

A település területén számottevő felszíni vízfolyás nincs, a „vízhálózatot” a belvizek és a csapadékvizek elvezetésére szolgáló csatornák alkotják. A csatornák vize általában II. osztályú. Nevezetes csatornák:

- Dong - ér
- Fehértó - Majsai- főcsatorna
- Dorozsma - Majsai- főcsatorna
- Domaszéki - főcsatorna
- Sziksóstói - Paphalmi- főcsatorna
- Köröséri - főcsatorna.

Vízellátás

Mórahalom város belterületi lakosainak vízellátását a Térségi Vízmű-üzemeltetési Intézmény (Röviden: TVI) biztosítja, mely kilenc önkormányzat közös intézménye. Alaptevékenysége a települési víziközművek üzemeltetése, ezen belül az ivóvízszolgáltatás mellett a szennyvízelvezetés és tisztítás, települési folyékony hulladékgyűjtés-és kezelés.

A Térségi Vízmű-üzemeltetési Intézmény Mórahalmon a következő szolgáltatásokat nyújtja: ivóvíz szolgáltatás, szennyvízelvezetés, -tisztítás. A vízellátást jelenleg 3 db mélyfúrású kút biztosítja, melyek a város három különböző pontján található. A kutak különböző helyeken közvetlenül termelnek a vízellátó hálózatra, és ezzel az ellennyomó rendszerű magastározóra.

2.1.2.1/1 táblázat: A 2010-2012. időszakban a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatra jellemző adatok az alábbiak szerint alakultak (forrás: KSH):

Időszak	2010.	2011.	2012.
Lakásállomány (db)	2641	2681	2698
Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	224,9	213,8	205,6

² Forrás: <http://www.erzsebetfurdo.morahalom.hu>

Háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	188,9	165,4	137,9
Közüzem i vívívvezeték-hálózat hossza (km)	41	41	41
Közüzem i vívívvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	1885	1900	1912

Mórahalom vízműve által szolgáltatott ivóvíz minősége **arzén, vas**, valamint **ammónium** tekintetében nem felel meg a 201/2001. (X. 25.) Kormányrendeletben meghatározott vízminőségi paramétereknek. A rendelet előírja ezen vízminőségi probléma megoldását. Az arzén koncentrációja 110%-al haladja meg a határértéket. Ammónium tekintetében a határérték túllépés 50%, vas esetében pedig 65%.

A **mangán** esetében nincs határérték túllépés, de a koncentráció határérték körül van. A vízellátó rendszerben jelenleg semmilyen ivóvíztisztítási technológia nem működik. A kitermelt ivóvíz minősége az arzén esetében a korábbi 50 µg/l határérték esetén megfelelő volt, az EU vízminősítési követelmények azonban ezt az értéket 10 µg/l-re csökkentették (a nyugati országok étkezési szokásaiban általános tengeri halak fogyasztása miatt).

Az ivóvíz minőségének javítása érdekében pályázati lehetőség nyílt az önkormányzatok számára, így Mórahalom is részt vesz a **Dél-alföldi Ivóvízminőség-javító programban**. A város csatlakozott a **Dél-Alföldi Ivóvízminőség Javító Konzorciumhoz**, és további 9 településsel létrehozta a **Mórahalom és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulást**. A társulás támogatást nyert a „KEOP-1.3.0/09-11 Ivóvízminőség-javítás” tárgyú pályázati felhívás keretében a beruházásra. A projekt tervezett teljes beruházási értéke 3.762.148.652,-Ft. Ebből támogatási konstrukció keretében a Társulás 3.159.805.863,-Ft támogatást igényelt, valamint 602.342.789,-Ft saját forrást biztosít. A beruházás az Európai Unió támogatásával, a Kohéziós Alap társfinanszírozásában az Új Széchenyi Terv keretében valósul meg.

A projekt 2009 áprilisában vette kezdetét. A projekt megvalósítási szakasza 2012. február 17-én indult a Támogatási szerződés aláírásával. A beruházás során Mórahalom vízellátó rendszerének önálló fejlesztése történik: meglévő, illetve új kutak fúrásával kialakított vízbázisra alapozott fejlesztés, melyben új tisztítás-technológia kiépítésével a vizet előírás szerinti állapotba hozzák és a víztároló medencébe juttatják, ahonnan új hálózati szivattyúk juttatják a vizet a települési elosztóhálózatba és a víztoronyba, illetve távvezetékkel a település külterületi lakott részeire 3 db hálózati nyomásfokozó egység közbeiktatásával.

Települési folyékony hulladék kezelése

Mórahalom város területén 2012. évben az ivóvízhálózatra vonatkozó lakossági rákötések száma **1912 db** volt.

A szennyvízcsatornára rákötött lakossági fogyasztóhelyek száma 2012-ben **1757 db** volt. A szennyvízcsatornára a lakossági rákötések számát a jelenlegi korszerűtlen szennyvíztisztító alacsony kapacitása korlátozta. A településről közvetlenül a szennyvíztisztító telepre szállított szennyvíz mennyisége 2012-ben 3400 m³ volt, míg a szennyvízcsatorna-hálózat 159.700 m³ szennyvizet vezetett el a háztartásokból.

A települési folyékony hulladék begyűjtését a Térségi Vízmű-Üzemeltetési Intézmény és a Móraép NKft. végzi. A kommunális (csatornán és tengelyen érkező) szennyvíz tisztítása az elmúlt években a mórahalmi szennyvíztisztító telepen történt. A tisztított szennyvíz

befogadója a Szeged és Környéke Vízgazdálkodási Társulat kezelésében lévő Mórahalmi Belsőégi Csatorna 0+940 fkm szelvénye, parti beömléssel.

A szennyvíztisztításra vonatkozóan Mórahalom Város Önkormányzata, mint főpályázó és Zákányszék Község Önkormányzata, mint társ-pályázó pályázatot nyújtott be a KEOP-1.2.0/1F Szennyvízelvezetés és tisztítást célzó kiírásra, melyet a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Fejlesztési Igazgatósága támogatásra érdemesnek ítélte. A pályázat címe: „**Mórahalom és Zákányszék települések szennyvízelvezetése és tisztítása**”.

Az elnyert támogatási összeg 1 922 738 830 Ft, míg a várható teljes beruházási költség (nettó) 2 371 628 223 Ft.

A konstrukció 2 fordulós eljárásban nyújt támogatást a települések számára. A projekt megvalósítás 2011-ben kezdődött, a próbaüzemet követően 2014. novemberében érvényes vízjogi üzemelési engedéllyel a beruházás megvalósult.

A fejlesztésben egy agglomeráció mindkét települése, Mórahalom és Zákányszék vett részt. A projekt megvalósítására és a fenntartás első 5 éves időszakára a beruházásban részt vevő önkormányzatok Önkormányzati Társulást hoztak létre.

A projekt során Zákányszéken kiépítik a szennyvízcsatorna-hálózatot, Mórahalmon pedig egy korszerű szennyvíztisztítót építenek, mert a jelenleginek sem a kapacitása, sem a tisztítási fokozata nem megfelelő. A fejlesztés eredményeképp mintegy 9 ezer ember élhet tisztább és egészségesebb környezetben, és csökken a felszíni és a felszín alatti vizek szennyezése is.

Települési szilárd hulladékkezelés

A **hulladékgazdálkodási közszolgáltatási tevékenységet** OHÜ minősítési engedély alapján a Móraép Városüzemeltetési, Szolgáltató és Kereskedelmi Nonprofit Közhasznú Kft. látja el. A Móraép Nonprofit Közhasznú Kft. 3 db hulladékszállításra alkalmas gépjárművel rendelkezik:

1. Steyr típusú gépjármű, kapacitása kb. 9 m³.
2. Ifa típusú gépjármű, kapacitása kb. 4 m³.
3. AGT-835 típusú kistraktor, kapacitása kb: 1,3 m³.

Ezekkel a járművekkel Mórahalom város belterületén végez hulladékszállítási tevékenységet.

A településen korábban meglévő hulladékudvar **átrakó állomássá** való átminősítése 2007-ben történt meg. Az üzemeltető Móraép Nkft. itt biztosít lehetőséget a papír és karton, üveg, textíliák, műanyagok, fémek, egyéb települési hulladékok (ideértve a kevert települési hulladékot is), illetve a lom hulladék elkülönített gyűjtésére.

Mórahalmon a **szelektív hulladékgyűjtés** bevezetésre került, jelenleg 3 működő sziget van, a begyűjtött üveg, papír és műanyag hulladékokat a Móraép NKft. szállítja el az átrakóra.

Mórahalom csatlakozott az ISPA projekt keretében megvalósuló **Szegedi Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszerhez**. A Program keretében 2007.06.27.-én megtörtént a Szeged, Sándorfalvi úti Regionális Hulladéklerakó Telep átadása. A Mórahalmon begyűjtött hulladékok kezelése azóta itt történik.

Mórahalom az illegális hulladéklerakót 2010-2011-ben számolta fel.

A település igyekszik a házi komposztálást népszerűsíteni. A KEOP-6.2.0/A/11-2011-0006 számú projekt keretében 2011-ben **házi komposztálást népszerűsítő mintaprojekt** indult Mórahalmon. Cél, hogy az emberek megismerjék és megtapasztalják a komposztálásban rejlő lehetőségeket és annak hasznosságát. Ennek szellemében több mint 500 komposztáló ládát osztottak ki ingyenesen a helyi érdeklődők között. A projekt szemléletformáló kampányt valósított meg, mely során a polgármesteri hivatal kis csoportos foglalkozásokat szervezett a helyi általános iskola diákjainak és külön előadásokat a felnőtt lakosságnak.

A temetői zöld hulladékok a kommunális hulladékokkal együtt kerülnek begyűjtésre és elszállításra.

A zöldfelület gazdálkodást a Móraép NKft. végzi, a tevékenységből származó hulladék mennyisége kb 50 tonna/év. A kaszálék egy része a területen marad, nem kerül összegyűjtésre, másik része összegyűjtés után tápanyagpótlásra bedolgozásra kerül. Az őszi lombhulláskor összegyűjtött lomb aprítást követően az átrakó állomásra kerül.

Az iskola konyhájából kikerülő hulladékokat a Biofilter Környezetvédelmi Zrt. gyűjti és szállítja el.

A szakorvosok és a védőnő tevékenysége során képződő egészségügyi hulladékokat a SZOTE Szolgáltató Kht. gyűjti és szállítja el.

Az akkumulátorok és szárazelemek begyűjtése Mórahalom településen bevezetésre került. Jellemző, hogy a begyűjtés az egyes élelmiszeripari boltok, ill. oktató intézmények területén elhelyezett gyűjtőkonténerek kihelyezésével történik.

A festékes dobozok, háztartási kozmetikumok és vegyszerek csomagoló anyagainak teljes mennyisége jelenleg a települési szilárd hulladék egyéb frakciója közé kerül, azok elkülönített gyűjtésére nincs mód.

A kiselejtezett elektronikai hulladékok közül a nagy háztartási gépeket a forgalmazók térítésmentesen visszaveszik. Ennek ellenére a háztartások jelentős részében található hulladékká vált készülékek, melyeket a hulladékudvaron kívánunk lehelyezni.

A város területén képződő építési-bontási hulladék elhelyezéséről a tulajdonos egyénileg gondoskodik.

A településen működő ipari létesítmények hulladékai külön kerülnek begyűjtésre, azok elszállításáról az üzem önállóan gondoskodik.

2.1.2.1/2 táblázat: A Mórahalmon keletkező, begyűjtött, előkezelt vagy hasznosított hulladékok mennyisége 2010-2012. időszakban (forrás: okir.kvvm.hu/hir)

Mórahalom hulladékgazdálkodásának jellemző adatai	2010		2011		2012	
	Nem veszélyes (kg)	Veszélyes (kg)	Nem veszélyes (kg)	Veszélyes (kg)	Nem veszélyes (kg)	Veszélyes (kg)
Összes keletkezett hulladék	19 313	3 365	724 950	46 971	1 664 239	42 683
Összes begyűjtött hulladék	1 021 685	827	990 720	-	1 039 120	-
Lakosságtól begyűjtött hull.	1 021 685	827	990 720	-	1 039 120	-
Előkezelt hulladék	32 200	-	57 940	-	47 540	-
Hasznosított hulladék	252 830	-	284 780	-	1 551 530	-

2.1.2.1/3 táblázat: A szilárd hulladékok gyűjtésére és szállítására vonatkozó jellemző adatok 2010-2012. időszakban (forrás: KSH):

Szilárd hulladék gyűjtés-és szállítás Mórahalmon	2010	2011	2012
Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	826,6	1029,4	1036
A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	524	677,5	702,3
Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	1595	1608	1635
Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	1595	1608	1635
A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	82	61,5	55

2.1.2.1/4 táblázat: Veszélyes hulladék termelők Mórahalmon (forrás: okir.kvvm.hu/hir)

Veszélyes hulladék termelők	2010 (kg)	2011 (kg)	2012 (kg)
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. - É-GY.ÁLL.	12 590	20 000	31 137
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. - Ásotthalom-É-6 szénhidrogén termelő kút		20 670	
Micromeat Élelmiszeripari, Fejlesztő És Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság - húszem	2 213	1 599	1 990
Pacapime Kft. - Dobozgyártó üzem	444	230	4 200
Száz Bar Kft. - Száz Bár mosó Mórahalom	1 400	1 825	1 300
Hok-Plastic Kft. - Műanyag fólia gyártó üzem	1 357	228	977
J.T.G. Bt. - VEGYTISZTÍTÓ	560	660	78
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. - Ás-és8 kut			1 050
CBA Kereskedelmi Kft. - Diszkont			1 000
HOMOKKERT NONPROFIT KÖZHASZNÚ KFT. - LABORATÓRIUM	131	389	316
FUMOPREP KUTATÓ, GYÁRTÓ ÉS ELEMZŐ KFT. - Telephely		769	
Texpack International Kereskedelmi Kft - Csomagolóanyag telephely	300	176	35
Péter és Szekeres Autószervíz Kft. - Gépjármű javító műhely		420	

Fumoprep Kutató, Gyártó és Elemző Kft - Telephely			413
FUMOPREP KUTATÓ, GYÁRTÓ ÉS ELEMZŐ KFT. - Laboratórium	297		
Ipari És Kommunális Gépjármű Kft - Telephely			125
Fléma Snacks Húsfeldolgozó és élelmiszergyártó kft - Vállalkozók útja 1/b			41
Csongrád Megyei Önkormányzat Napsugár Otthona Kist - Idősek otthona	21	5	
Napsugár Otthon Kistelek - Idősek otthona			21
Térségi Vízműüzemeltetési Intézmény - TVI központi telep			
Összesen (kg)	19 313	46 971	42 683

2.1.2.1/5 táblázat: Nem veszélyes hulladék termelők Mórahalmon (forrás: okir.kvvm.hu/hir)

Nem veszélyes hulladék termelők	2010 (kg)	2011 (kg)	2012 (kg)
Pacapime Kft. - Dobozgyártó üzem	546 765	386 410	1540 563
Térségi Vízmű Üzemeltetési Intézmény - szennyvíztisztító telep	45 203	182 307	
Hok-Plastic Kft. - Műanyag fólia gyártó üzem	65 160	52 400	33 240
Fléma Snacks Húsfeldolgozó és élelmiszergyártó kft - Vállalkozók útja 1/b	20 160	54 925	54 139
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. - Ásotthalom-É-6 szénhidrogén termelő kút	49 730		
Micromeat Élelmiszeripari, Fejlesztő És Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság - húszem	25 536	10 824	8 016
Texpack International Kereskedelmi Kft - Csomagolóanyag telephely	10 850	7 740	4 930
Coop Szeged Zrt. - MORA ABC	7 660	5 040	3 495
Turu Kálmán - HUSFELD.	4 050	10 120	

Ipari És Kommunális Gépjármű Kft - Telephely			7 900
Móraép Nonprofit Közhasznú Kft. - Telephely	2 850	2 024	2 910
Móra-Invest Kft. - Hotel Colosseum Wellness és Konferencia Szálloda		3 352	2 324
Csongrád Megyei Önkormányzat Napsugár Otthona Kist - Idősek otthona	2 884	2 530	
CBA Kereskedelmi Kft. - Diszkont		296	3 926
J.T.G. Bt. - VEGYTISZTÍTÓ	1 280	1 930	
Napsugár Otthon Kistelek - Idősek otthona			2 796
Ipari És Kommunális Gépjármű Kft - IKG Kft		2 030	
Térségi Vízüzemeltetési Intézmény - TVI központi telep	744	1 210	
CBA Élelmiszer Kereskedelmi Kft. - Diszkont	1 791		
Otp Bank Nyrt. - bankfiók		1 310	
Térségi Vízüzemeltetési Intézmény - Mórahalom Ipari Park Móraprizma és PH Centrum üzemek szennyvízelőtisztítója		450	
FUMOPREP KUTATÓ, GYÁRTÓ ÉS ELEMZŐ KFT. - Telephely		52	
Összesen (kg)	784 663	724 950	1 664 239

Áramszolgáltatás

A városban az áramszolgáltató az EDF DÉMÁSZ, amely a dorozsmai 120/20 kV-os OVIT állomásról Domaszéken és Zákányszéken keresztül biztosítja a villamos energia ellátást 20 kV-os csupasz légvezetékes betáplálással.

2.1.2.1/6 táblázat: Mórahalom villamos energia-fogyasztására vonatkozó adatok (forrás: KSH)

Mórahalom	2010	2011	2012
Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	3 474	3 507	3 537
Háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db)	3 240	3 248	3 251
Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	20 505	22 005	23 962
A háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	9 330	9 075	9 792
A kiefeszültségű villamosenergia-elosztóhálózat hossza (km)			195

A településen egyre nagyobb teret nyer az alternatív energia is. Az önkormányzat az elmúlt években több projektet is indított ezek népszerűsítésére:

- KEOP-4.1.0-2007-0006 Mórahalmi Geotermikus Kaszkárendszer megvalósítása: A projekt megvalósulásával Mórahalom Város közintézményei olcsó, környezetbarát és fosszilis energia-hordozó (földgáz) független fűtési energiaellátáshoz jutott. A projekt során kiépülő geotermikus hőenergia-ellátó rendszer – amely termelő és vízbesajtoló kút párból, hőenergia szállító távvezetékéből és a csatlakozó hőközpontokból áll – az önkormányzati tulajdonú közintézményeket és épületeket látja el. A megépült termálvizes fűtési rendszer célja olyan geotermikus hőenergia-ellátó rendszer működtetése, amely csökkenti a Város fosszilis energia függőségét és a fűtési energia költséget.
- "Mintaprojekt megújuló és alternatív energiafelhasználásra Mórahalmon": a projekt célja az alternatív energiahasznosítással és háztartási rendszerekkel megvalósuló 3 db minta tanya kialakítása és azok működés közbeni bemutatása volt. A tanyák és az üvegház építése 2011-ben lezárult. Két termálkutat fúrtak, de napelem, napkollektor és biomasszafűtés is szolgálja a megújuló energiák népszerűsítését. A tanyák további beruházásokat is generáltak. Ezek között a már lezárult vagy folyamatban lévő projektek között többek között egy fűszerkert, egy fürdőház, állattartó és helyi termékeket előállító létesítmények, sport- és lovas létesítmények, csárda, ökumenikus kápolna és történelmi múltat megőrkítő skanzen szerepel.
- KEOP-4.2.0/A/11-2011-0304 /0305/ 0306: Fotelektromos napcellás (napelemes) rendszerek telepítése Mórahalmon a Móra Ferenc ÁMK és Iskola, CACAO Club, valamint az Óvoda területén 85%-os támogatással.
- KEOP-4.1.0/C/12-2013-0180: Napelemes kiserőmű építése Mórahalom Városi Önkormányzat beruházásában
- EU BONUS 12-1-2012-0035: Az Ösztönzés az Európai Unió keretprogramokban való magyar részvétel támogatására az EU_BONUS_12 program keretében, valamint a „Geotermális Közösségek - Geotermikus energia kaszkárendszerű hasznosításának demonstrálása távfűtési rendszerekben megújuló energiák integrálásával és felújított építményekkel” pályázati kiírásban elnyert támogatásból 2010-2014 között Mórahalmon több helyszínen megújuló energiaforrásokat komplexen hasznosító és épületenergetikai hatékonyságot javító demonstratív rendszerek épülnek. A megvalósuló rendszerek:
 - A geotermikus távhő rendszer bővítése, korszerűsítése illetve kiépítése három demonstrációs helyszínen: termálkutat kísérőgáz hasznosító CHP kiserőművek telepítése a Hunyadi ligeti és a gyógyfürdői termálkutatknál, valamint a geotermikus távhőrendszer utolsó hőközpontjában hőszivattyú telepítése a termálvíz maradék hőjének hasznosítására.
 - Energiahatékonyságot fokozó épület felújítási beruházások (külső szigetelés, nyílászárók cseréje, alternatív megoldások a Móra Ferenc Általános Művelődési Központ és Iskola, valamint az Óvoda, Bölcsőde és Családi Napközi helyszíneken.
 - Egyéb megújuló energiaforrás (elsősorban napenergia) integrációja középületekben, működési költségek további csökkentése érdekében: Móra Ferenc Általános Művelődési Központ és Iskola, Iskola Sportcsarnok, Óvoda, Bölcsőde és Családi Napközi.
 - Egyéb megújuló energiaforrás (elsősorban napenergia) integrációja és kombinációja LED-es közvilágítási rendszerben: Város Központ, Tömbbelső utca és parkoló, Szabadság utca, Szentháromság tér, Buszállomás, 4db Buszmegálló hely.

Gázellátás

A vezetékes földgázt az Égáz-Dégáz Földgázelosztó Zrt. biztosítja az Üllés-Pusztamérges gázellátó hálózat és a településen lévő nyomáscsökkentő segítségével.

2.1.2.1/7 táblázat: Mórahalom gázfogyasztására jellemző adatok (forrás: KSH)

Mórahalom	2010	2011	2012
Összes gázfogyasztók száma (db)	2053	2025	2012
Háztartási gázfogyasztók száma (db)	1831	1807	1798
A háztartási gázfogyasztókból a fűtési fogyasztók száma (db)	1689	1665	1656
Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	2405,8	6013,8	2382,8
Az összes szolgáltatott gáz mennyiségéből a háztartások részére szolgáltatott gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	1414,9	3240,9	1122,7
Az összes gázcsőhálózat hossza (km)	110,1	110,2	110,4

Hírközlés

A Móránét Mórahalmi Informatikai Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft.-t 1999-ben alapította Mórahalom város Önkormányzata. A Kft. látja el 2000 óta a helyi Móránét TV, valamint 2003 óta a mórahalmi Aranyszöm Rendezvényház üzemeltetését, így közművelődési feladatokat is ellát.

A **MÓRA-NET TV** Mórahalom város belterületén sugároz kábeltelevízióként, mely hozzávetőlegesen 1000 háztartásban fogható, így 3000 potenciális nézőt jelent. A televízió célja, hogy az itt élő lakosságot tájékoztassa a helyi hírekről, eseményekről, információkról. A televízió kiemelt küldetése a helyi közösség támogatása, a kapcsolatok erősítése, ezért műsoraiban kiemelten a helyi témákat dolgozzák fel. Hírműsorok mellett szórakoztató műsorokat is sugároz. A sugárzott műsorokon kívüli adásidőben képűjság látható a nézők számára, melyen minden, a helyieket érintő programot, közérdekű információt, felhívást, vagy pl. vállalkozói hirdetést közzé tesznek.

A Móránét Nonprofit Közhasznú Kft. 2007 óta kiadója a **Térségi Tükör** című közéleti információs havilapnak, mely a Homokháti Térség 12 településén 38 ezer példányban jelenik meg. Emellett könyvkiadással is foglalkozik a szerkesztőség.

A televízió, valamint a nyomtatott sajtótermékek lehetőséget biztosítanak a különböző cégek, intézmények pályázati nyilvánosságának biztosítására. Emellett DVD, elsősorban városmarketing és helyi értékeket megőrző kisfilmek készítését is ellátja a Móránét Nonprofit Közhasznú Kft.

Mórahalom él az **online média** által nyújtott lehetőségekkel; rendelkezik hivatalos honlappal (www.morahalom.hu), illetve facebook-oldallal is (www.facebook.com/morahalom). A turisztikai jellegű információk a <http://www.ertzsebetfurdo.morahalom.hu> oldalon érhetők el.

2.1.2.2 Intézmények, civil szervezetek, közalapítványok

A Mórahalmon található **oktatási intézmények** és feladatellátások az alábbiak:

- Huncutka Bölcsőde és Családi Napközi
- Mórahalmi Napköziotthonos Óvoda
- Móra Ferenc Általános Iskola, Szakképző Iskola és Kollégium
- Szent Imre Katolikus Általános Iskola - Mórahalmi Telephely
- Alapfokú Művészeti Iskola.

Mórahalom egyetlen bölcsődéje önkormányzati tulajdonban van. A bölcsőde életében az utóbbi években két jelentősebb fejlesztés történt:

- **DAOP-4.1.3/C-2f-2009-0008 Bölcsődei kapacitásbővítés és szolgáltatásfejlesztés:** A 2010-ben megvalósuló projekt segítségével a Mórahalom Város Önkormányzatának tulajdonában lévő 30 férőhelyes bölcsődében további 20 fővel növekedett a férőhelyek száma. A meglévő bölcsődei épület új épületszárnyal és egy terasszal egészült ki, illetve tetőtéri beépítésre került sor.
- **TÁMOP 2.4.5-12 Hunci Manó Játsszóház:** Rugalmas, térítésmentes nappali gyermekellátási szolgáltatás kialakítása Mórahalmon (2013.)

2.1.2.1/8 táblázat: Bölcsődék és családi napközik Mórahalmon (forrás: KSH)

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Bölcsődék száma (db)	1	1	1	1	1
Működő bölcsődei férőhelyek száma (db)	30	30	50	50	50
Bölcsődébe beírt gyermekek száma (fő)	36	36	34	57	56
Bölcsődei gondozónők száma (fő)	4	4	8	8	8
Családi napközik száma (db)	1	2	2	2	2
Családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma (db)	21	14	14	14	14
Családi napköziben gondozott gyermekek száma (fő)	26	14	25	22	19

Az óvodás korú gyermekek elhelyezése a szintén önkormányzati tulajdonú Mórahalmi Napköziotthonos Óvodában történik.

A Móra Ferenc Általános Iskola, Szakképző Iskola és Szakképző Kollégium mellett 2013-tól 2 osztály indításával megalakult a Szent Imre Katolikus Általános Iskola mórahalmi telephelye.

Mórahalmon 4 **alapítvány** tevékenykedik. Ezek:

- Esély Mórahalmi Szociális Magánalapítvány
- "Egészséges Mórahaloméért" Közalapítvány
- Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány
- Önvédelmi Csoport Közalapítvány.

A településen több, mint 50 **civil szervezet** van bejegyezve³:

- "Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete"
- "MIASZÖSZ" Magyarországi IskolASZÖvetségek Szövetsége
- "Szövetség a Dél-alföldi Emberek Egészségéért"
- Agrya Agrár- és Falusi Ifjúság Csongrád Megyei Egyesülete
- Alsótanya Kulturális, Művelődési és Turisztikai Közhasznú Egyesület
- Arlechino Táncegyesület Mórahalom
- Bástya Nyugdíjas Klub
- Cukorbeteg Egyesülete Mórahalom
- Dél-Alföldi Szövetkezet-Fejlesztési Alapítvány
- Egészséges Mórahaloméért Közalapítvány
- Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Közhasznú Egyesület
- EGYMÁSÉRT Szeged Környéki Települések Egyesülete
- EGYÜTT a közös jövőnkért Egyesület
- Érted Ifjúsági Egyesület
- Esély Mórahalmi Szociális Magánalapítvány
- Gondoskodás Szociális Magánalapítvány

³ forrás: civil.info.hu

- Gyöngyszem Nagycsaládosok Egyesülete
- Hangya Zöldség-Gyümölcs Termékpályás Szövetkezetek, Szervezetek Szövetsége
- Homokháti Iskolaszövetség
- Homokháti Kistérségi Háziorvosok Egyesülete
- Homokháti Kistérségi Könyvtári Szövetség
- Homokhátságért Egyesület
- HUNOR Bérkilövő Vadásztársaság Mórahalom-Domaszék
- Kerek Világ Alapítvány
- Királyhalom Tanyai Turisztikai és Kulturális Egyesület
- Kistérségi Focisuli SE
- Kultúra & Identitás Mozgalom Egyesület
- Lokalizás Csongrád Megyei Helyi Lapok Egyesülete
- MADARÁSZTÓI HORGÁSZ - LOVAS EGYESÜLET
- Mórahalmi 4H Klub
- Mórahalmi Autósport Sportegyesület
- Mórahalmi Földtulajdonosok "Árpád Vezér" Vadásztársasága
- Mórahalmi Gazdakör
- Mórahalmi Hegyközség
- Mórahalmi Lovas Klub
- Mórahalmi Önvédelmi Csoport Közalapítvány
- Mórahalmi Önvédelmi Egylet (Polgárőrség)
- Mórahalmi Sportegyesület Baráti Köre
- Mórahalmi Tömegsport Egyesület
- Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány
- Mórahalom Város Önkéntes Kiemelten Közhasznú Tűzoltó Egyesület
- Mórahalom Városi Sportegyesület
- Mórahalomért Közbiztonsági és Vagyonvédelmi Egyesület
- Ön-Tevékeny Közművelődési Egyesület Mórahalom
- Pátria Kör
- Remény a Beteg Gyermekekért Alapítvány
- Rotary Club Mórahalom
- Sclerosis Multiplex-es /SM/ Betegek Csongrád Megyei Egyesülete
- SZÉP-KÖR Környezetvédelmi és Városszépészeti Közhasznú Egyesület
- Turisztikai Egyesület Mórahalom
- Victoria Sportegyesület Mórahalom

A településen 2014-ben megrendezésre kerülő nagyobb rendezvények (forrás: www.morahalom.hu):

- Országos Kirakodó és Állatvásár
- Tavaszi túra a Csodaréten
- Víz Világnapja a Gyógyfürdőben
- Húsvéti Nyuszijárat a TUK-TUK vonattal
- Néptáncgála
- Csillagász túra Nagyszéksóson
- Az éjszaka hangjai az Ásotthalmi Erdőben
- Rádió88 Strandparty
- Szent István éjjele a Gyógyfürdőben
- Gyógyító növények a Csodaréten túra
- Gasztrojárat a TUK-TUK vonattal
- XI. Homokháti Sokadalom
- Díjugrató verseny a Futó-Dobó Lovasközpontban
- III. Bivalyfesztivál
- Megyejáró Néptáncfesztivál
- V. Dél-alföldi Rétesfesztivál

- Túra csak kalandvágyóknak! Bunkerek a Kelebiai erdőben
- „Csobbanj Európával!” európai uniós roadshow a Gyógyfürdőben
- Strandok éjszakája a Gyógyfürdőben
- Mórahalom város Díjugrató Nagydíja
- Bivalyos túra Nagyszéksósón
- Homokháti Búcsú
- „25 éves város” - ünnepi rendezvények
- Fogathajtó vetélkedő a Futó-Dobó Lovasközpontban
- A 25 éves város, Mórahalom körbetekérése kétkeréken - biciklis túra
- Gombássz velünk az Ásotthalmi erdőben!
- Turizmus Világnapja a Gyógyfürdőben
- Zenei Világnap
- Magyar Fürdőkultúra Napja a Gyógyfürdőben
- Gyermekfürdő és szaunavilág születésnapi programja a Gyógyfürdőben
- Halloween-i szellemjárat a TUK-TUK vonattal
- V. Szauna Szeánsz Oscar elődöntő a Gyógyfürdőben
- Adventi hétvégék – adventi gyertyagyújtások
- Szaunázók hétvégéje a Gyógyfürdőben
- Városkarácsony

Ezekon túlmenően további programlehetőségek állnak rendelkezésre a gasztronómia, sport, természetjárás és wellness témakörében. Az Aranyszöm Rendezvényház, a Cacao Club és Ifjúsági Ház, a Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Ház, valamint a Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskola is számos további programot szervez.

2.2 Mórahalom természeti környezete

Mórahalom területe domborzati és tájképi szempontból a Duna-Tisza közti hátság átmeneti zónájában helyezkedik el. Nyugati területein még megtalálható a hátságra jellemző futóhomokos, domborzatilag változatosabb felszín, a keleti részekben azonban már lényegesen kisebbek a relatív magassági különbségek. Az átmeneti jelleg leginkább a déli területeken tapasztalható, ahol az enyhén hullámos felszín térszíni egyenetlenségeit a vízgazdálkodási különbségek felerősítik, s a mélyebb, semlyékes területek mind tájképi, mind botanikai szempontból sajátos arculatot tükröznek.

Mórahalom területén a Körös-éri Tájvédelmi Körzeten belül 3 országos védelemre betervezett természeti terület, valamint egy helyi jelentőségű védett fa található. A védett területek aránylag nagy kiterjedésűek, a város közigazgatási területének mintegy 6 %-át teszik ki. A változatos - viszonylag érintetlenül megmaradt - semlyékes és vízállásos területek kedvező feltételeket biztosítanak a védett állatfajok egyedeinek, valamint a vizes, szikes növénytakasulásoknak.

2.2.1 Levegő⁴

A térségben a légszennyező anyagok kibocsátása az utóbbi két évtizedben folyamatosan és tartósan csökkent. A csökkenés oka elsősorban a lakosság energiafelhasználásának változása, a katalizátoros gépjárművek és az ólommentes benzin használatának elterjedése. A csökkenő légszennyezés ellenére a nagy és növekvő forgalmú utak környezetében többféle szennyező anyag koncentrációja -pl. nitrogén-dioxid, ózon- megemelkedett.

Mórahalom nem rendelkezik a légszennyezettség mérését szolgáló mintavételi hellyel. A legközelebbi mintavételi pont 8 km-re, Ásotthalmom területén található.

⁴ A levegőszennyezettségi adatok forrása: <http://okir.kvvm.hu/lair/>

- ⇒ Pollen: Az allergén pollenek a településen –az országos helyzethez hasonlóan- komoly környezet-egészségügyi problémát okoznak. A legjelentősebb a parlagfű (Ambrosia elatior) mennyisége, amely július-szeptember hónapban a légköri pollen mennyiségének több mint 90%-át adja.
- ⇒ Füst: A tarló- és más növényi maradványok égetése tavasszal és ősszel időszakos szennyezettséget eredményez, noha a növényi maradványok égetését jogszabály tiltja.
- ⇒ Az ipari szennyezés egyrészt az ágazat kialakulatlanságának, másrészt a meglévő ipari létesítmények levegőtisztaság-védelmi szempontból kedvező szerkezetének (a feldolgozó-, könnyű- és szolgáltatóipar dominál) köszönhetően alig ismert fogalom a településen. Megnyugtató az a tény, hogy a betelepülő ipari létesítmények a település déli részén található ipari parkban települhetnek meg, ami – az uralkodó szélirányok figyelembe vételével – jelentősen mérsékli az esetleges légszennyezések káros egészségügyi hatásait.⁵

Az ipari-kereskedelmi tevékenység eredményeként a légkörbe jutó légszennyező anyagokat és azok kibocsátóit a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium adatai alapján, táblázatos formában szemléltetjük.

Mórahalmon az uralkodó szélirány is a várost „védi”, a leggyakoribb szélirány É-ÉNy-i mely az Ipari Parkban keletkező port és légszennyező anyagokat a településtől elsodorja.

2.2.1/1 táblázat: A 2010-2012. időszak légszennyezettségi adatait kibocsátók szerinti bontásban az alábbi táblázat szemlélteti:

⁵ Forrás: Mórahalom települési környezetvédelmi programjának felülvizsgálata 2011.

Légszennyező anyagok	2 010	2 011	2 012
1 - Kén-oxidok (SO₂ és SO₃) mint SO₂	1 106	758	673
Kiss László Kertészet	144		
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			3
Pónusz József Üvegház	962	758	670
2 - Szén-monoxid	61	48	43
Kiss László Kertészet	7		
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. É-GY.ÁLL.	2	3	2
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			1
Pónusz József Üvegház	50	45	40
Turu Kálmán HUSFELD.	2		
205 - Diklór-metán (DCM) / metilén-klorid /	13	7	2
LC Packaging TPI Kft. Csomagolóanyag telephely	13	7	2
3 - Nitrogén oxidok (NO és NO₂) mint N			
Fléma Snacks Húsfeldolgozó és élelmiszergyártó kft.			
3 - Nitrogén oxidok (NO és NO₂) mint NO₂	1 111	525	549
Fléma Snacks Húsfeldolgozó és élelmiszergyártó kft.	4		3
Kiss László Kertészet	138		
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. É-GY.ÁLL.	47	56	52
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			79
Pónusz József Üvegház	922	469	415
301 - Etil-alkohol / etanol /		1 392	1 166
Hok-Plastic Kft. Műanyag fólia gyártó üzem		1 392	1 164
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			2
307 - Izo-propil-alkohol	23	122	96
Hok-Plastic Kft. Műanyag fólia gyártó üzem		108	90
LC Packaging TPI Kft. Csomagolóanyag telephely	23	14	4
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			2
312 - Aceton		9	7
Hok-Plastic Kft. Műanyag fólia gyártó üzem		9	7
321 - Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /		525	439
Hok-Plastic Kft. Műanyag fólia gyártó üzem		525	439
459 - Etanol-amin			2
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			2
7 - Szilárd anyag	189	100	393
Kiss László Kertészet	24		
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			305
Pónusz József Üvegház	165	100	88
736 - Propilén-glikol-monometil-éter / metil-proxitol; 1-metoxi-2-propanol /		367	307
Hok-Plastic Kft. Műanyag fólia gyártó üzem		367	307
999 - SZÉN-DIOXID	645 754	695 958	892 360
Fléma Snacks Húsfeldolgozó és élelmiszergyártó kft.	15 653	6 811	12 212
Kiss László Kertészet	40 515		
MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. É-GY.ÁLL.	319 449	377 594	351 544
Pacapime Kft. Dobozgyártó üzem			253 089
Pónusz József Üvegház	270 102	311 550	275 512
Turu Kálmán HUSFELD.	35	3	3

*A határértékkel nem szabályozott anyagok neve nagybetűvel jelenik meg.

2.2.2 Felszíni és felszín alatti vizek

Felszíni víz

Az aszályra hajló éghajlati viszonyok és a felszín földtani adottságai következtében a terület felszíni vizekben szegény, hidrogeológiailag inaktív. Mórahalom területe a fejlődéstörténeti okok miatt DK felé lejt, így a „vízfolyások” a Tisza-völgy felé igyekeznek, azonban állandó vízü források nem fakadnak. Természetes vízfolyások hiányában, a belvízrendezéskor kialakított csatornarendszer alkotja a felszíni vízhálózatot.

A Madarásztói-főcsatorna a település D-i részének vízgyűjtője. Mellékcsatornái a Királyhalmi, a Baloghsori és a Tüsöksori csatornák

A közigazgatási területen három víztározó található. Ezek az időszakos vízállású, 125,0 ha-os Nagyszéksóstói és a 30,0 ha-os Kisszéksóstói tározó, illetve az állandó vízszinttel rendelkező 75,0 ha-os Madarász-tó.

Mórahalom nem tartozik az árvíz-vagy belvízveszélyes területek közé.

Felszín alatti víz

A **27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet** a „A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolásáról” szerint Mórahalom közigazgatási területe az **érzékeny területek** közé tartozik.

A **81/2007. (IV.25.) Korm. rendelet** a „vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II.7.) Korm. Rendelet módosításáról” szerint Mórahalom **nem** tartozik a **nitrátérzékeny** területek besorolása alá.

A **Víz Keretirányelv** 60/2000 Európa Tanácsi Irányelv szerint Magyarország teljes területe a Duna-medencébe esik, így hazánk csak egy vízgyűjtőkerület vízgyűjtő gazdálkodásában érdekelt. A hazai vízgyűjtő-gazdálkodási terv az ország egész területére, ezen belül a Duna-közvetlen, a Dráva, a Tisza és a Balaton részvízgyűjtőkre készült el. A részvízgyűjtőket gyakorlati okokból, továbbá a társadalom hatékonyabb bevonása érdekében a környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok javaslata alapján 42 tervezési alegységre osztották fel. Ezek alapján Mórahalom a **2-5-2: Alsó-Tisza jobb part** részvízgyűjtő területhez tartozik.

A talajvíz a kistáj nagyobb részén 2 m-nél magasabban található, mélysége átlagosan 1-3 m között alakul, mennyisége azonban nem számottevő. A talajvíz kémhatása közömbös vagy gyengén lúgos, kémiai jellege főleg kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. A kistáj északi felén a keménység 15-25 nk^o, de délen 25 nk^o felett van. A szulfáttartalom 300-1000 mg/l között ingadozik. A talajvíz áramlási iránya ÉK-i.

A felszín alatti víz természetes eredetű elszennyeződése elsősorban a külterületen jelent problémát.

Csapadékvíz-elvezetés

Mórahalom város a 11.01. Algyő-Tápé-Gyála-Köröséri belvízvédelmi szakasz területén a 39. sz. Gyálai belvízrendszer 39/2. sz. Széksóstói és a 39/3. sz. Madarásztói belvízi öblözetében helyezkedik el.

Mórahalom közigazgatási területe belvíz szempontjából mérsékelten veszélyeztetett, azonban például 2010-ben a szélsőséges időjárás itt is komoly gondokat okozott.

Az „A Mórahalom belterületén lévő Dózsa, Domb, Mező, Szőlő, Jókai, Kertész és Tömörkény utcákban a csapadék- és belvíz elvezetés megoldására rekonstrukciós fejlesztési beruházás megvalósítása” megnevezésű, **DAOP-5.2.1/A-09-2009-0005** számú projekt keretében az érintett utcákban több mint 4 km csatorna épült, a projektek keretében bel- és csapadékvíz károktól megvédett terület nagysága így 29,98 ha.

A „Helyi és térs.-i jelentőségű vízvédelmi rendszerek fejlesztése (Bástya sori főgyűjtő I)” megnevezésű, **DAOP-5.2.1/A-11** számú projekt keretében Mórahalom a 2012-2013-as években tovább folytatta a városban évek óta zajló bel-, és csapadékvíz elvezető rendszer fejlesztését. A projekt segítségével Mórahalom belterületén lévő Bástya soron, Bajcsy Zs.E. utcában, Zákányszéki úton, Dobó I. utcában, és a Kossuth L. park mindkét oldalán mindösszesen 3.433 méter nyílt, burkolt csapadékvíz elvezető hálózat épült ki.

A „Fenntartható vízgazdálkodási infrastruktúra kidolgozása a magyar-román határmenti régióban” megnevezésű, **HURO/1101/102/1.3.2/01** számú projekt keretében a tervek szerint egy víztározó kerül kialakításra, mely a szélsőséges csapadékeloszlás hatásait enyhíteni tudja, és a bőséges csapadék mennyiségét összegyűjtve és tárolva a száraz időszakban lehetőséget nyújt a mezőgazdasági földterületek öntözésére.

Mórahalom város rendelkezik belterületi vízkárelhárítási tervvel.

2.2.3 Élővilág, táj-és természetvédelem

A védett területek a **Kiskunsági Nemzeti Park** illetékességi területébe tartoznak.

A **11/1999.(VII.1.) Kt. sz. rendelet** alapján a város területén az alábbi természeti területek találhatóak:

Országos jelentőségű természetvédelmi területek

Mórahalom területén a Körös-éri tájvédelmi körzeten belül, a törvény értelmében 8 országos, és további 27 természeti terület, valamint 7 helyi jelentőségű természetvédelmi objektum, illetve intézménykert található. (Forrás: IVS, 2008.)

A főként botanikai szempontból különleges területek (Madarász-tó, Csipak-semlyék, Tanaszi-semlyék) már korábban **helyi védelem** alá kerültek, további területek a Természetvédelmi Törvény alapján **ex lege védelem**et kaptak. Eszerint Mórahalmon 135 hektárnyi ex lege védelemű lág és mintegy 458 hektárnyi összterületű szikes tó található.

- o Tanaszi semlyék (**ex lege védett terület**)

A **Tanaszi semlyék** mai állapotában hasonlít legjobban a Duna-Tisza köze természetes növénytakarójához. Jellemzője a mozaikosság, változatosság. A védett növényfajok közül kiemelkedő a fokozottan védett pókbangó 5-10 ezres állománya, de jelentős a tarka sáfrány és a mocsári kosbor előfordulása is.

- o Csipak semlyék (**ex lege védett terület**)

A **Csipak-semlyék** rendeltetése a Duna-Tisza köze kiszáradó, szikesedő, mély fekvésű rétjei egyik maradványfajának megőrzése. A Duna-Tisza köze déli részén a semlyékek /szikesedő, vizenyős területek/, még a század elején is összefüggő láncolatot alkottak.

Fontos szerepük volt a tanyasi állattartásban. Itt ugyanis az év szárazabb periódusaiban is legeltetni lehetett. A csatornázás után megmaradt területek izolátumként őrzik a hajdan volt társulásokat és ezek ma már ritkává vált védett növényfajait. E fajok közül itt jelentős számban fordul elő a kornis tárnics, mocsári kosbor és a szibériai nőszirm. Jelentős a mocsári kardvirág és a pókbangó előfordulása. Állatvilágából a terület fő értékét az adja, hogy a közeli tóvidékek költőmadarainak fontos táplálkozó területe.

- **Madarász tó (ex lege védett terület)**

A **Madarász-tó**, mint természetes öblözet, közel 75 hektáron terül el Mórahalom központjától 4 km távolságra. Jelenleg halastóként hasznosított természetvédelmi terület. A Duna-Tisza közti homokvidék hajdani szikes tóláncolata egy értékes, természetes elemét őrzi meg növény- és állatvilágával. Változó vízszintje segítette elő a víznövényzet térhódítását és ezzel együtt a vízimadarak fészkelését, mint a gémfélék, gulipánok és a gólyatöcs. A mélyebb vizű tóegységekben gyakori látogatók a vöcsökfélék is.

- Nagyszéksóstó

Az őshonos magyar igavonók elsődleges feladata a **Nagyszéksós-tó** eredeti állapotának visszaállítása, melyet közös program keretében végez a Kiskunsági Nemzeti Park és a mórahalmi önkormányzat.

- Kiszéksóstó
- Frank semlyék
- Bérói semlyék
- Röszei út -kisvasúti közötti semlyék

Természeti területek

- Kissori csatorna melletti terület
- Tüskörsori csatornától D-re eső terület
- Királyhalmi csatorna és a tanaszi semlyék közötti terület
- Királyhalmi csatorna melletti semlyék
- Balogsori csatornától D-re eső terület
- Balogsori csatornától É-ra eső
- Tüskörsori semlyék
- Madarásztóhoz ÉNy-ról kapcsolódó rét
- Madarásztó K-i semlyék
- Kiszéksóstó K-i semlyék
- Röszei út alatti semlyék
- Kiszéksóstó melletti sáv
- Nagyszéksós és Széksóstói főcsatorna melletti területek
- Nagyszéksós Szegedi út feletti része
- Jámborka csatorna Ny-i partja
- Belsősi, Vereskereszt, Széksóstói csatornák melletti semlyékek
- Széksóstói főcsatorna melletti semlyék
- Halászka mellékcsatorna melletti terület
- Felsőmóraalmi iskolától D-re eső semlyék
- Zákányszéki úttól K-re eső Vágó csatorna melletti semlyék
- Zákányszék határában Külső Csornai csatorna melletti semlyék
- Széksóstói főcsatornát ÉNy-DK-i irányban keresztező semlyék
- Nagyistván erdő alatti semlyék

Helyi jelentőségű védett természeti értékek

Helyi védettségű fák

- Szent László (hrsz:1) Quercus robur 11 db
- Platanus hybrida 1 db
- Idősek Otthona (Szegedi út 1.): Acer saccharinum 2 db
- Aesculus hippocastanum 2 db
- Catalpa bignonioides 3 db
- Platanus hybrida 4 db
- Sophora japonica 6 db
- Quercus robur 1 db
- Tilia sp. 5 db
- Fraxinus sp. 2 db
- Millenniumi sétány 4-6. (hrsz 5/1) :Sophora japonica 1 db
- Szegedi út (hrsz:2/2) Platanus hybrida 1 db

Védett fa

- Röskei út melletti tölgyfa

Helyi védelemre javasolt fák

- Külterületen 0256/5 hrsz.-ú ingatlanon lévő 100 cm A kőrisfa
- Belterületen:
 - Millenniumi sétány 13. Platánfa
 - Templomkert Japánakácok
 - Szent László park Tölgyfák

Értékes növényállományt tartalmazó intézménykertek

- Csongrád Megyei Önkormányzat Idősek Otthona kertje
- Volt Gazdasági Iskola kertje

Érzékeny természeti terület (ÉTT)

Az 1996. évi LIII., a természet védelméről szóló törvény vezet be az Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) fogalmát. A törvény 53/3/c pontja szerint „*érzékeny természeti terület az olyan extenzív művelés alatt álló terület, amely a természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, ezáltal az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megővését szolgálja*”. A **2/2002. (I. 23.) KÖM-FVM együttes rendelet** szerint meghatározott Érzékeny Természeti Területek **nem érintik** Mórahalom területét.

2.2.4 Épített környezet

A Mórahalom város Helyi Építési Szabályzatáról szóló 11/2000. (III. 30.) Kt. sz. rendelete sorolja fel a város területén lévő helyi védett építészeti értékeket. A rendeletben foglalt védett épületek, épületegyüttesek címjegyzékét a 39/2011. (XII.30.) és a 15/2014. (IV. 29.) önkormányzati rendeletek bővítették.

A község belterülete rendezett, a házak előtti zöldfelület gondozott, egységes településképet mutat. A lakóingatlanok előtti utcafronton az egész településre jellemző a virágoskert, pázsit, évelő cserjék, örökzöldek, fák ültetése.

A város zöldterületeinek kiterjedése **35,3 ha**:

Sorszám	Megnevezés	Terület [m ²]
1.	Szent László park	5 222
2.	István király út park	3 325
3.	István király út közterület	1 997
4.	István király út tartalék terület	1 616
5.	István király út tartalék terület	3 116
6.	István király út lakóház udvar	1 949

7. István király út emeletes házak	10 821
8. Röszei út bal oldal	4 815
9. Röszei út jobb oldal	5 490
10. Bástya sor Bajcsy-Zs. u. sarok	1 574
11. Autóbusz-pályaudvar	944
12. Községi Ház 2219	
13. Szakrendelő, Gyermek orvosi rend.	5 671
14. Polgármesteri Hivatal	3 442
15. Egészség ház 2 163	
16. Gondozási Központ	1 439
17. Barmos György tér	2 448
18. Játsszótér 2 321	
19. volt Rendőrség	3 811
20. Millenniumi sétány	28 020
21. Bástya sor park	2 623
22. Régi vásártér 31 147	
23. Új vásártér 29 662	
24. Gyermekliget 7 583	
25. Ipari park beépítetlen rész	63 623
26. Rákóczi tér 12 695	
27. Hunyadi liget 13 021	
28. Ady tér 6 850	
29. Kossuth park 41 952	
30. Sportpályák 17 930	
31. Millenniumi emlékerdő	15 126
32. Inkubátor Centrum és környéke	16 695
Összesen	352 994 m²

2.3 Mórahalom társadalmi adatai

2.3.1 Népeség, demográfiai trendek, társadalom összetétele

A település népesége a KSH 2012. évi adatai szerint 5822 fő⁶.

2.3.1./1. táblázat: Mórahalom demográfiai adatai (Forrás: KSH)

	2010.	2011.	2012.
Lakónépeség száma az év végén (fő)	6090	5778	5822
Odavándorlás–elvándorlás egyenlege (fő)	208-158=+50	269-197=+72	243-212=+31
Élveszületés–halálozás egyenlege (fő)	54-86=-32	44-107=-63	37-76=-39
Lakásállomány (db)	2641	2681	2698
Egy lakásban élők átlaga (fő)	2,31	2,16	2,16

Mint az ország számos más településére, Mórahalomra is jellemző, hogy **a lakosság szám évről évre csökken**, míg a lakások száma kismértékben nő, így egy lakásban jelenleg átlagosan kevesebb fő lakik, mint 3 éve. Az élveszületésekhez viszonyítva magas halálozási számokat az odavándorlás ellensúlyozza.

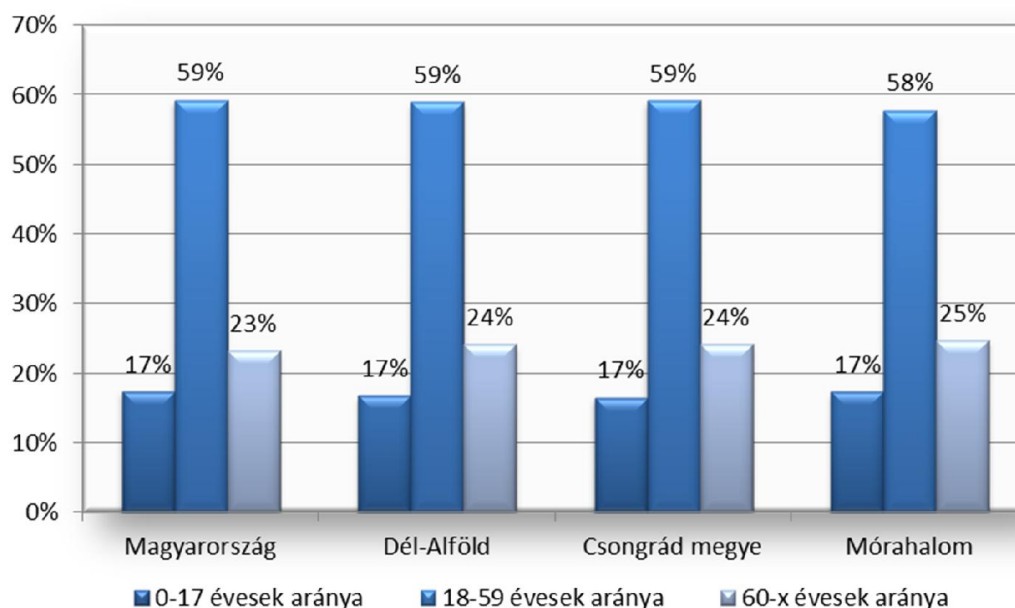
⁶ 2013. 01.01-i adat, KSH Helységnévtár

2.3.1./2. táblázat: Az állandó népesség korosztály szerinti megoszlása (Forrás: KSH)

ÉV	2010.	2011.	2012.	A változás mértéke 2010-2012. között
Állandó népesség száma (fő)	6036	6035	6058	0,36%
0-2 évesek száma (fő)	179	154	143	-20,11%
3-5 évesek száma (fő)	208	207	197	-5,29%
6-13 évesek száma (fő)	453	475	492	8,61%
14 évesek száma (fő)	61	55	55	-9,84%
15-17 évesek száma (fő)	198	184	164	-17,17%
18-59 évesek száma (fő)	3450	3482	3504	1,57%
60 év felettek száma (fő)	1487	1478	1503	1,08%

A településen élők kor szerinti megoszlása szinte teljesen egyezik a megyei, illetve régiós, országos mutatókkal.

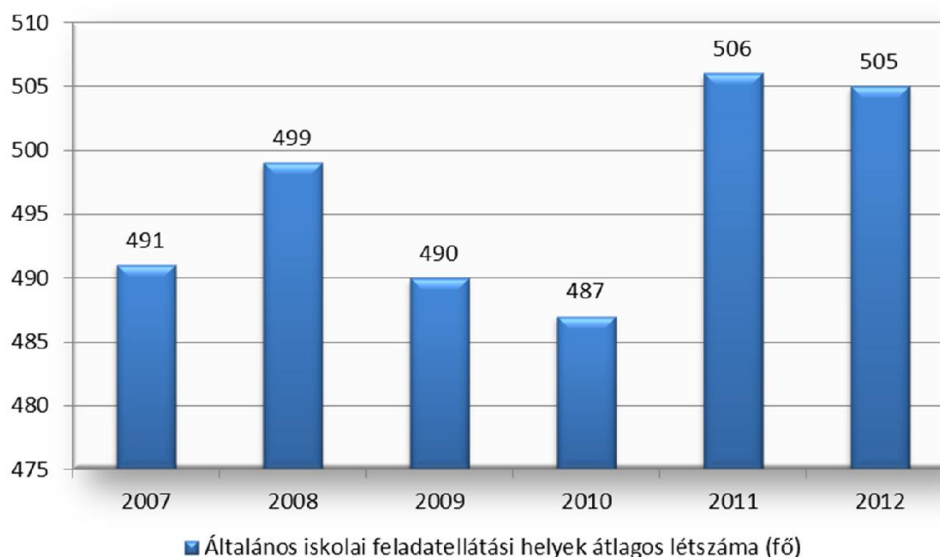
2. 3.1./1. ábra: A lakosság kor szerinti megoszlása 2012-ben (forrás: KSH)

A 0-2 éves korú gyermekek száma 2010-2012. között jelentősen, több mint 20 %-al **csökkent**, és a 3-5 éves kor közötti gyermekek száma is mintegy 5%-os csökkenést mutat.

A 6-13 évesek számában növekedés figyelhető meg. Ezzel összhangban az általános iskolai feladatellátási helyek száma is nőtt az elmúlt években. Ezt a pozitív tendenciát erősíti a 2013-ban 2 osztállyal indult egyházi oktatás is.

2.3.1./2. ábra: Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma Mórahalmon (fő)

Forrás: TEIR

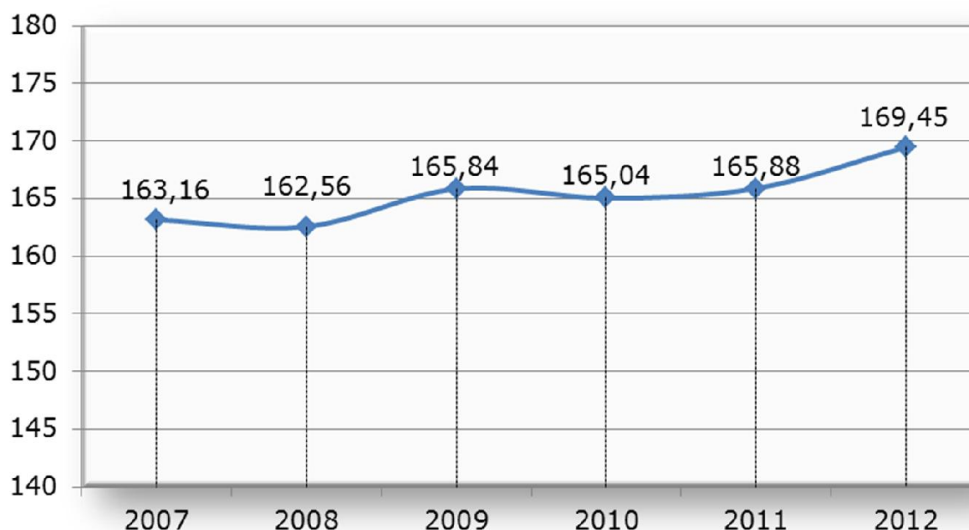
A 15-17 évesek száma 2010. és 2012. között jelentősen, mintegy 17,17 %-al csökkent. Mórahalmon a Móra Ferenc Általános Iskola, Szakképző Iskola és Kollégium biztosítja az általános iskolai és középiskolai oktatást, mely 2013-tól egyházi oktatással egészült ki.

2.3.1./3. táblázat: A közoktatási intézményekben ellátottak száma (bölcsőde, óvoda, általános iskola, középiskola) (Forrás: KSH)

Időszak	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Bölcsődék száma (db)	1	1	1	1	1
Működő bölcsődei férőhelyek száma (db)	30	30	50	50	50
Bölcsődébe beírt gyermekek száma (fő)	36	36	34	57	56
Családi napközik száma (db)	1	2	2	2	2
Családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma (db)	21	14	14	14	14
Családi napköziben gondozott gyermekek száma (fő)	26	14	25	22	19
Óvodai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)	1	1	1	1	1
Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	199	270	225	225	225
Óvodába beírt gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	199	226	255	255	248
Általános iskolai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai oktatással) (db)	1	1	1	1	1
Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	499	490	487	506	505
Más településről bejáró általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)	69	62	74	81	76
Gimnáziumi feladatellátási helyek száma (db)	2	1	1	1	1
Szakközépiskolai feladatellátási helyek száma (db)	2	2	1	2	1
Középiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (a hat- és nyolcévfolyamos gimnáziumok adataival együtt) (fő)	93	101	112	103	86
Szakközépiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (szakmai képzéssel együtt) (fő)	93	101	112	103	86
Szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási helyek száma (db)	1	2	2	2	2
Szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)	24	31	42	49	43
Szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók száma a felnőttoktatásban (fő)		42	47	16	31

A **60 év feletti lakosok aránya** 2010-2012. között gyakorlatilag stagnál, csak 1,08 %-os emelkedés figyelhető meg. A település elöregedése Mórahalmon igen lassan zajlik, ami reményt ad a tendencia visszafordítására.

2.3.1./3. ábra: Öregségi mutató, (száz 0-14 évesre jutó 60 év feletti lakos száma)

Forrás: TEIR

A **Csongrád Megyei Önkormányzat Idősek Otthona** Mórahalom központjában, az 55-ös út mentén, a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő szomszédságában helyezkedik el. Az intézmény kezdetben laktanyaként, majd 1956-tól TBC-s Átképző Otthonként működött, 1973-tól időseket lát el. Az otthon elsősorban azoknak a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek ápolását, gondozását végzi, akiknek egészségi állapota rendszeres gyógyintézeti kezelést nem igényel, önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képesek. A szabadidős programok finanszírozásában nagy segítséget nyújt a "Gondoskodás Szociális Magánalapítvány", mely az otthon dolgozói és helyi vállalkozók alapításával jött létre 1998-ban.⁷

A szociális alapszolgáltatások további fejlesztését célozta a DAOP-4.1.3/A-11-2012-0003 számú, „**Tanyai Idősek Klubjának építése**” megnevezésű projekt, melynek keretében a **Gondozási Központban** a házi segítségnyújtás, a szociális étkeztetés és idősek nappali ellátása fejlesztése történt meg.

2.3.1./4. táblázat: Időskorúak ellátása Mórahalmon (forrás: KSH)

Időszak	2010.	2011.	2012.
Idősek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma (db)	40	40	40
Idősek nappali ellátásában részesülők száma (fő)	40	41	41
Időskorúak otthonainak száma (db)	1	1	1
Időskorúak otthonaiban működő férőhelyek száma (db)	100	100	100
Időskorúak otthonaiban ellátottak száma (fő)	100	100	101

Amint az a táblázatból is látszik, az idősek ellátását célzó intézmények kihasználtsága 100 %-os.

⁷ Forrás: www.morahalom.hu

2.3.2 Az egészségügyi ellátás bemutatása

Orvosi ellátás:

2.3.2./1. táblázat: Egészségügyi statisztikák összefoglaló táblázata (Forrás: KSH)

Időszak	2010.	2011.	2012.
Gyógyszertárak száma (humán) (db)	2	2	2
Működő házi orvosok száma 12.31-én (fő)	3	3	3
Csak felnőttek részére szervezett házi orvosi szolgálatok száma (szolgálat)	3	3	3
Házi orvosi szolgálathoz tartozó körzeti ápolónők száma (fő)	3	3	3
A házi orvosok által ellátott szolgálatok száma (szolgálat)	3	3	3
A házi orvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	31 396	32 957	34 512
A házi orvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma (eset)	30 900	32 211	33 934
A házi orvosi ellátásban a lakáson történt beteglátogatás (eset)	496	746	578
Működő házi gyermekorvosok száma 12.31-én (fő)	1	1	1
A házi gyerekorvosok által ellátott szolgálatok száma (szolgálat)	1	1	1
A házi gyermekorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	16 161	15 528	12 843
A házi gyermekorvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma (eset)	16 089	15 447	12 773
A házi gyermekorvosi ellátásban a látogatások száma összesen (eset)	72	81	70
Betöltött védőnői álláshelyek száma (db)	3	3	3
Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat (eset)	67 813	76 036	82 588
Beavatkozások száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adatok) (db)	448 704	488 313	501 067

A **DAOP-4.1.1/B-2008-0008** pályázati projekt keretében került sor a **Kistérségi Egészségügyi Központ** fejlesztésére. 2009. augusztus 1-jén kezdődött a "Kistérségi Járóbeteg Szakellátó Központ fejlesztése Mórahalmon" tárgyú fejlesztés, melynek keretében elkészült a kistérségi járóbeteg szakellátást biztosító intézmény felújított és bővített épülete, kiépült a teljesen új informatikai hálózat, új betegirányítási rendszer és betegnyilvántartási rendszer került bevezetésre. Minden szakrendelésre új, korszerű informatikai eszközök, operációs rendszer, és szoftverek kerültek telepítésre. Ezen túlmenően korszerű orvostechológiai eszközök, rendelő bútorzat és felszerelés beszerzése történt.

A pályázat nyomán bővítésre került a járóbeteg szakellátásban nyújtott szakorvosi ellátások köre. Új szakmaként 2011. május 1. napjától kezdete meg működését a belgyógyászat, sebészet és a csecsemő és gyermekgyógyásza, rendelési idő bővítéssel folytatja tevékenységét a szülészeti-nőgyógyászat. 2011. június 1. napjától pedig a gyógytorna tevékenység bővítése történt meg.

A pályázati projekt megvalósításának köszönhetően a Kistérségi Egészségügyi Központ a mórahalmi járóbeteg szakellátásban az alábbi szakmákban biztosít magas színvonalú egészségügyi ellátást: belgyógyászat, sebészet, csecsemő és gyermekgyógyászat,

szülészeti-nőgyógyászati, bőrgyógyászati, fül-orr-gégegyógyászati, szemészeti, urológiai, ortopédiai, reumatológiai, pszichiátriai, tüdőgyógyászati és tüdőgondozási, általános röntgendiagnosztikai, ultrahang diagnosztikai, laboratóriumi diagnosztikai, fizioterápiás és gyógytorna.

A fejlesztés eredménye az is, hogy amíg beruházást megelőzően a legtöbb szakrendelés területi ellátási kötelezettsége három település (Mórahalom, Ásotthalom és Zákányszék) lakosaira terjedt ki, addig jelenleg a szakrendelések döntő többségében a Mórahalmi Kistérség mind a kilenc településére kiterjed.

Mórahalmon az orvosi alapellátást a **Szent Margit Egészségházban** 3 fő háziorvos, 1 fő gyermek háziorvos, 3 fő védőnő (1 fő a Móra Ferenc ÁMK-ban rendel) és 2 fő fogorvos végzi. Ezeket a szolgáltatásokat túlmenően Országos Mentőszolgálat Állomás és orvosi ügyelet is található. Az ügyeletet Ásotthalom, Mórahalom és Zákányszék körzeti orvosai látják el.

A **Móra-Vitál Kft.** legfontosabb feladata a járóbeteg szakrendelések irányítása, szervezése és hirdetése, de szervezik és hirdetik az Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő fürdőgyógyászati szolgáltatását is. Együttműködnek helyi, regionális egészségügyi szervezetekkel, egészségügyi aktivistákkal, valamint prevenciós programokat, egészségfejlesztéssel kapcsolatos rendezvényeket szerveznek, pályázatokat készítenek. A Móra-Vitál Kft. szervezésében minden év őszén megrendezésre kerül a **"Mórahalmi Szűrőhetek"** programsorozata. Ezen felül egészségnevelési tájékoztató, bemutató programok kerülnek megrendezésre, az Idősek Napközöthonában pedig gyógytorna foglalkozásokat tartanak.

Szociális alapellátás:

Az 1993. évi III. törvény által előírt kötelező **szociális alapellátások, szolgáltatások** közül Mórahalmon nappali ellátás, gyermekjóléti szolgálat, étkeztetés, házi segítségnyújtás, tanyagondnoki szolgálat, családsegítés működik.

2.3.2./2. táblázat: Szociális ellátások összefoglaló táblázata (Forrás: KSH)

Időszak	2010.	2011.	2012.
A gyermekjóléti szolgálat által gondozott kiskorúak száma (fő)	87	34	45
Védelemben vett kiskorú gyermekek száma (fő)	9	10	3
Veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma (fő)	59	49	68
Szociális étkeztetésben részesülők száma (fő)	108	113	107
Házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	44	39	41
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	49	49	55
A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	221	282	244
Fogyatékosokat (is) ellátó nappali intézmények száma (db)	1	1	1
Fogyatékosok nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma (db)	24	24	24
Fogyatékosok nappali ellátásában részesülők száma (fő)	9	7	14
Fogyatékosok nappali ellátásában foglalkoztatottak száma (fő)	2	2	3
Szenvedélybetegeket (is) ellátó nappali intézmények száma (db)	1	1	1
Szenvedélybetegek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma (db)	25	25	25
Szenvedélybetegek nappali ellátásában részesülők száma (fő)	22	33	26
Szenvedélybetegek nappali ellátásában foglalkoztatottak száma (fő)	3	3	3
Idősek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma (db)	40	40	40
Idősek nappali ellátásában részesülők száma (fő)	40	41	41

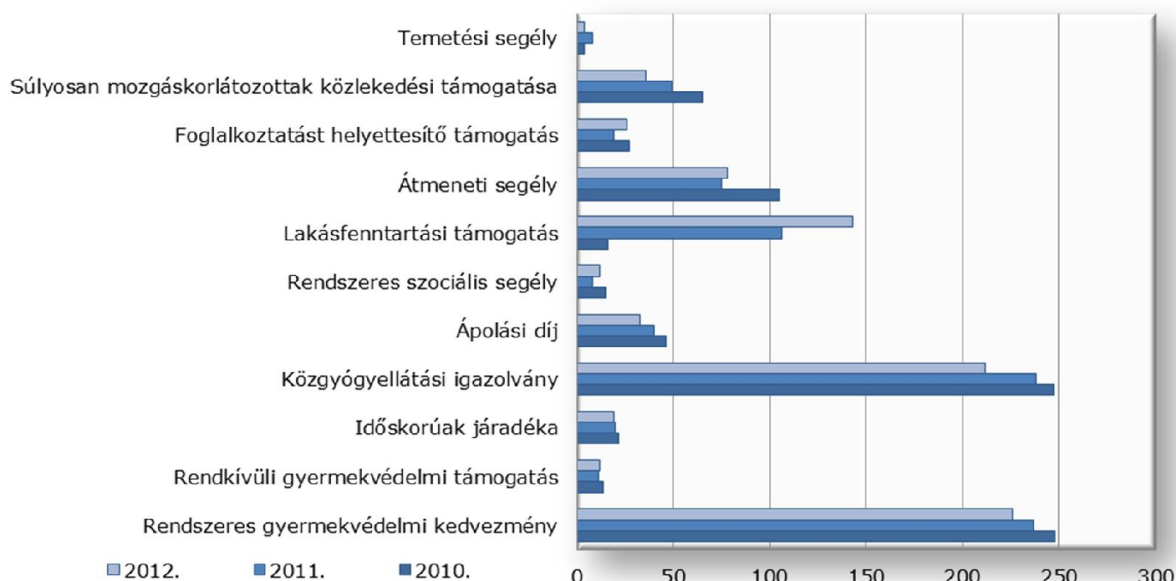
Az **önkormányzat szociális jellegű kiadásai** közül a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, az ápolási díj, az időskorúak járadéka és a rendszeres szociális segély képezik a legjelentősebb kiadásokat.

Jelentős ingadozás figyelhető meg a **rendszeres szociális segély** és a **lakásfenntartási támogatás** egy főre jutó összegében. Előbbi csak keveseket érint, és a segély mértéke a 2011. évi csúcs után gyakorlatilag visszaállt a 2010-es szintre. A lakásfenntartási támogatásban részesülők száma a 2010-2012. időszakban folyamatosan emelkedett. A támogatottak számának 2010-ről 2011-re történő ugrásszerű emelkedésével magyarázható, hogy az egy főre jutó támogatási összeg 2011-ben jelentősen csökkent, majd 2012-ben ismét emelkedésnek indult.

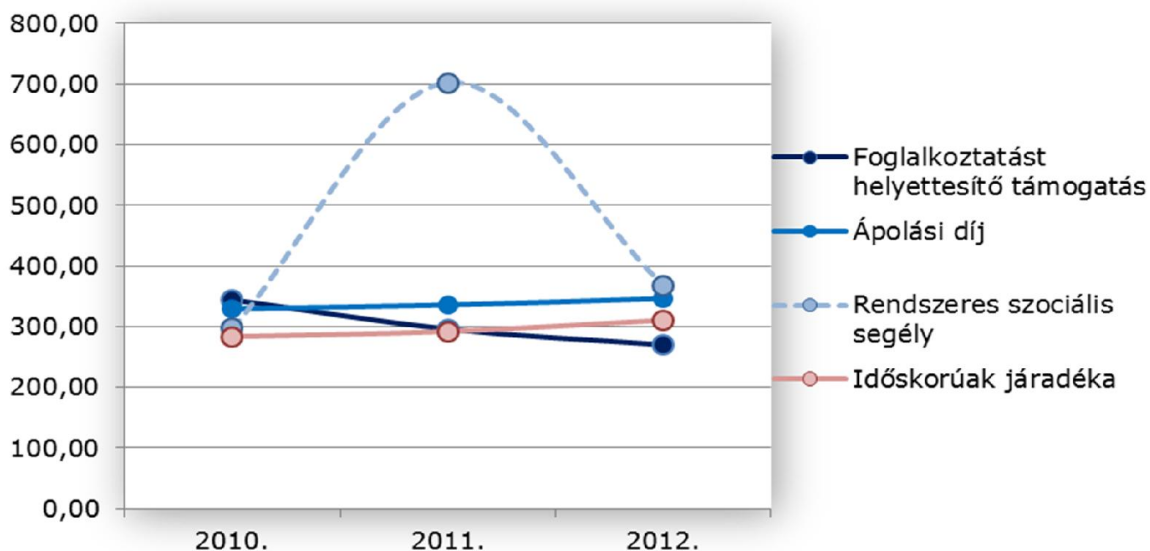
Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma magas, nagyjából stagnál. A szintén sokakat érintő **rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény** egy főre jutó mértéke az elmúlt években lényegében nem változott.

Az önkormányzati költségvetésben kisebb tételt jelentő, de korábban viszonylag sokakat érintő **átmeneti segély** esetében 2011-2012-ben jelentősen csökkent a segélyezettek száma, és így az erre fordított összeg is.

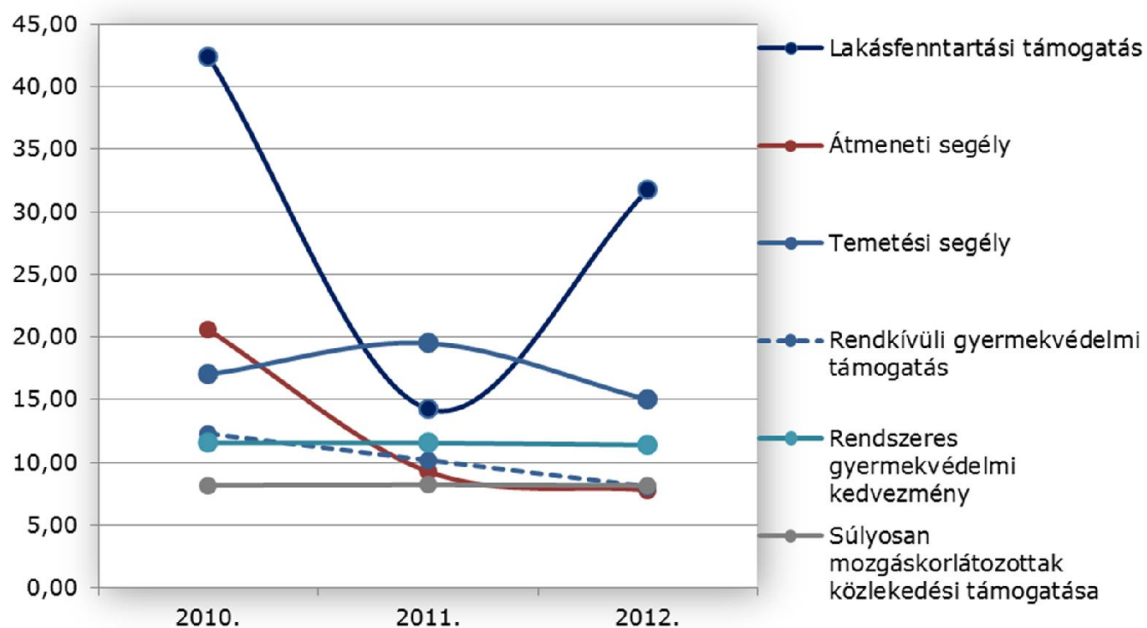
2.3.2./1. ábra: Mórahalom önkormányzata által nyújtott egyes támogatásokban, segélyekben részesülők száma (fő)

2.3.2./2. ábra: Mórahalom önkormányzata által legjelentősebb összegben nyújtott egyes támogatások, segélyek egy főre jutó mértéke (ezer Ft) (forrás: KSH)

2.3.2./3. ábra: Mórahalom önkormányzata által nyújtott egyéb támogatások, segélyek egy főre jutó mértéke (ezer Ft) (forrás: KSH)

2.4 Mórahalom gazdasági környezete

2.4.1 Vállalkozások áttekintő adatai

2.4.1./1. táblázat: A regisztrált vállalkozások adatai (Forrás: KSH)

Időszak		2010.	2011.	2012.
Megszűnt vállalkozások száma (db)				36
Regisztrált gazdasági szervezetek száma (db)		1813	1826	1854
Regisztrált vállalkozások száma - GFO'11 (db)			1752	1779
	Regisztrált önálló vállalkozók száma (db)	1598	1583	1600
	Főfoglalkozású (db)	573	569	587
	Mellékfoglalkozású (db)	490	511	519
	Nyugdíjas (db)	535	503	494
Regisztrált társas vállalkozások száma - GFO'11 (db)			169	179
	Jogi személyiségű - GFO'11 (db)		121	135
	Korlátolt felelősségű társaságok száma (db)	90	111	127
	Szövetkezetek száma - GFO'11 (db)		9	8
	Részvénytársaságok száma (év végén) (db)		1	1
	Jogi személyiség nélküli - GFO'11 (db)		48	44
	Regisztrált betéti társaságok száma (db)	50	47	43
Költségvetési szervek és költségvetési rend szerint gazdálkodó (db)		12	12	12
Nonprofit szervezetek száma - GFO'11 (db)			52	53
Regisztrált őstermelők száma (db)		1043	1178	1177

A településen lényeges változás a regisztrált gazdasági szervezetek, illetve a regisztrált őstermelők számában nem történt. A jövőben az ipari park bővítése nyomán a regisztrált vállalkozások számának növekedésével lehet számolni.

A településen regisztrált vállalkozások közel 83-84 %-a 1-9 főt foglalkoztató alatti mikro vállalkozás. A regisztrált társas vállalkozások közül is 59 % 1-9 főt foglalkoztató vállalkozás. A településen csak összesen 4 db 50 főnél többet foglalkoztató vállalkozás van.

2.4.1./2. táblázat: A regisztrált vállalkozások méret szerinti megoszlása (Forrás: KSH)

Időszak		2010.	2011.	2012.
Regisztrált vállalkozások száma - GFO'11 (db)			1752	1779
	0 és ismeretlen fős		242	266
	1-9 fős		1478	1483
	10-19 fős		21	17
	20-49 fős		7	9
	50-249 fős		4	4

2.4.1./3. táblázat: A regisztrált társas vállalkozások méret szerinti megoszlása (Forrás: KSH)

Időszak		2010.	2011.	2012.
Regisztrált társas vállalkozások száma - GFO'11 (db)			169	179
	0 és ismeretlen fős		45	48
	1-9 fős		100	106
	10-19 fős		15	15
	20-49 fős		6	7
	50-249 fős		3	3

Mórahalom önkormányzatának helyi adó bevételét egyre csökkenő mértékben, de még mindig túlnyomóan az iparüzési adó teszi ki. Tekintettel erre, a vállalkozások számára kedvező környezet megtartása, további vállalkozások vonzása a cél. Egyre jelentősebb súlyt kap emellett az idegenforgalom, melynek fejlesztését, fellendítését az önkormányzat különböző pályázatokkal segíti elő.

2.4.1./4. Helyi adó bevételek Mórahalmon (Forrás: KSH)

Időszak	2008.	2009.	2010.	2011.
A helyi önkormányzatok helyi adó bevételei (1000 Ft)	170 441	196 602	197 483	261 485
A helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az iparüzési adó (%)	74%	70%	66%	64%
A helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az idegenforgalmi adó (%)	5%	4%	4%	6%

2.4.2 Gazdasági aktivitás nemzetgazdasági áganként

A működő vállalkozások túlnyomó része (73%-a) 2012-ben a szolgáltatások területén működött, az ipar-feldolgozóipar a vállalkozások 17%-át fedte le, a mezőgazdaságban a működő vállalkozások 10 %-a tevékenykedett.

Erdőgazdaság

Erdőterületek foltokban találhatóak, főleg akác és nyár. Mórahalom területén a **Mórahalmi Földtulajdonosok Árpád Vezér Vadásztársasága** fejti ki tevékenységét.

Mezőgazdaság

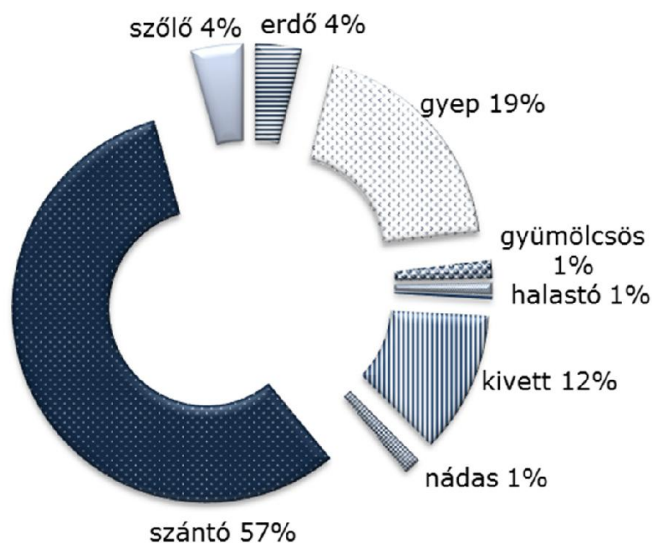
A mezőgazdasági termelés szerkezetét tekintve az adottságoknak és a hagyományoknak egyaránt megfelel. A magántermelők többsége egyaránt foglalkozik valamilyen szántóföldi kultúrával, esetleg arra épülő állattenyésztéssel, szabadföldi zöldségtermesztéssel, kisebb volumenű gyümölcs- és szőlőtermesztéssel, esetenként zöldségajtatással.

Az ökológiai adottságok a napfény- és hőigényes, kis vízigényű növények termesztésére megfelelőek. Sikerrel elsősorban a kertészeti kultúrák (szőlő, gyümölcs, fűszerpaprika, szabadföldi zöldségnövények) termesztethők, gazdálkodási hagyománya is elsősorban ezeknek az ágazatoknak van. Mellettük az 1980-as évektől kezdve került előtérbe az intenzív, termesztő berendezés (fólia és üvegház) alatti termesztés (zöldségajtatás, virágkertészet), amely jelenleg is a legbiztosabban jövedelmező mezőgazdasági ágazat. A gyümölcs- és szőlőtermesztés az 1990-es években visszaesett. A kertészeti kultúrák esetében a jövedelmezőség a vetés-, illetve termőterületi arányt jelentősen meghaladja. E termékkör alkotja a kistérség tájjellegű, sajátos egyediséget hordozó termékeit is. Ezek a homoki szőlő és bor a kistérség nyugati és déli részében és a hajtatott zöldségfélék.

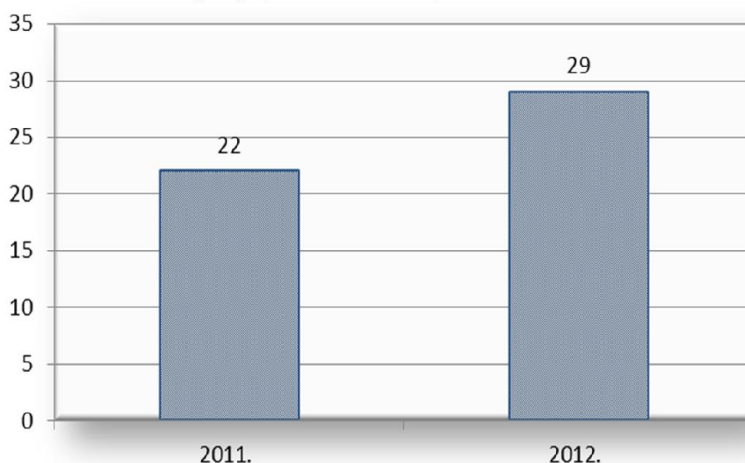
A város termőterületének területhasznosítása kedvezőtlen szerkezetű: 57 %-a szántó és alig 4 %-a erdő.

Mórahalom területén a regisztrált őstermelők száma 2012-ben **1177 fő**, az egyéni gazdaságok száma **213 db**.

2.4.2./1. ábra: A termőterületek művelési ágak szerinti megoszlása Mórahalmon (Forrás: TAKARNET)

2.4.2./1. ábra: Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban működő vállalkozások száma (db) (Forrás: KSH)

Mórahalom területén a regisztrált őstermelők száma 2012-ben 1177 fő volt.

Halászat

Halastó szerint nyilvántartott terület a Mórahalom területén található, halgazdálkodás szempontjából jelentős vízfelületű - 80 hektáros - **Madarász-tó**, ahol bérhorgászat is folyik. A tó egy magánvállalkozó tulajdonában van, aki a vízi turizmus fejlesztését tervezi. A tavon található nádat nádaratók segítségével szintén hasznosítják.

Szolgáltatások

A kereskedelem és a szolgáltató szektor döntően a helyi igényeket szolgálja ki, de a tranzitforgalom és a szerb bevásárló turizmus is hozzájárul az ágazat fejlődéséhez.

A **MÓRAÉP Kht.** alapítója Mórahalom Város Önkormányzata, tulajdoni aránya 100%. A Társaság tevékenységi köre:

1. Közhasznú tevékenység keretében településüzemeltetési feladatok;

2. Üzletszerű gazdasági tevékenység keretében - amelyet csak a közhasznú céljainak megvalósulása érdekében és azokat nem veszélyeztetve végez -:

- o mezőgazdasági szolgáltatás,
- o építőipari szolgáltatás,
- o kereskedelmi tevékenység,
- o gépkölcsonzés.

A **Móraprizma Termeltető és Szolgáltató Szövetkezet** 1998-ban kezdte meg a tevékenységét és 2000 őszén a mórahalmi Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park-ban kezdte meg első jelentős beruházását.

Mórahalom városában 2001. november 15.-től a járóbeteg szakellátást a **Móra-Vitál Térségi Egészségmegőrző és Szociális Közhasznú Társaság** működteti. Feladata a térségi szakellátások szervezése, irányítása. A "kis szakrendelő" ellátási területe a Homokháti Kistérség.

1999-ben hozta létre Mórahalom város Képviselő-testülete a **Móranet Mórahalmi Informatikai Szolgáltató Közhasznú Társaságot**. Létrehozásának fő célja a belterületi kábeltelevíziós alapú informatikai hálózat kiépítése volt. Azóta a társaság tevékenységi köre jelentősen bővült, közművelődési és kulturális feladatokat is ellát, valamint eredményesen üzemelteti az **Aranyszöm Rendezvényházat**.

2004-ben alapította Mórahalom város Képviselő-testülete a **Móra-partner Kht-t**.

A Kht. főbb tevékenységei az alábbiakban foglalhatóak össze:

- a térségben élő hátrányos helyzetű egyének és közösségek élet-esélyének életfeltételeinek elősegítése érdekében humán, mentálhigiénés, szociális és rehabilitációs jellegű szolgáltatások működtetése,
- az egzisztenciálisan veszélyeztetett munkanélküli egyének részére képzések szervezése a szociális hátrányok csökkentése érdekében, továbbképzési lehetőségek biztosítása, közvetítése, e hátrányos helyzetű társadalmi csoportok társadalmi esélyegyenlőségének csökkentése
- munkahelyteremtés a hátrányos helyzetű munkanélküliek számára, non-profit jellegű gazdálkodási formák működtetése, továbbiak létrehozása, bővítése, főleg a helyi szociális és kommunális célok valamint közérdekű tevékenységek folytatása, szolgáltatások területén.
- gyermek-és ifjúságvédelem, komplex családgondozás ellátása, az önfenntartó törekvések elősegítése szociális szakemberek bevonásával a prevenció érdekében.

2.4.2./2. ábra: A szolgáltatásokban működő vállalkozások száma (db) (Forrás: KSH)

Ipar

Az ipar és a szolgáltatások is részben a mezőgazdasághoz kapcsolódnak. Az ipari vállalkozások többsége a feldolgozóiparban, így a mezőgazdasági termékfeldolgozás, élelmiszeripar, könnyűipar területén működik.

Az élelmiszeripar ágazatai a térségben a konzervipar, malomipar, sütőipar, szeszipar, boripar, állati termék-feldolgozás. Ez az ágazati struktúra a térségi adottságoknak megfelel, azonban teljes körű helyi feldolgozást nem tesz lehetővé. A megtermelt termékek többségére nem épül a térségben feldolgozó kapacitás.

A területen a külföldi tőke részaránya alacsony, azonban a mórahalmi ipari parkba betelepülő vállalkozások között számottevő külföldi érdekeltség látható.

Mórahalmon a több ütemben megvalósított minőségi fejlesztések eredményeképpen a **Homokhát Térségi Agrár-Ipari Parkba** betelepült vállalkozások:

2.4.2./1. táblázat: Az Ipari Park területén működő vállalkozások felsorolása

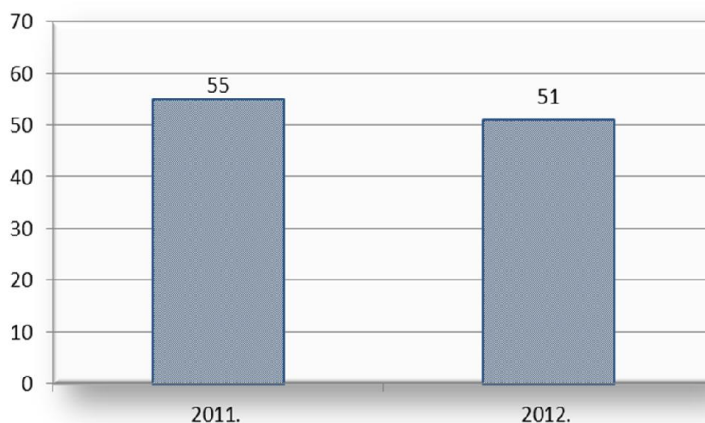
Forrás: Önkormányzati adatok, 2014.

Sor- szám	név1	név2	cégcsoport (érdekeltség)	betelepült	betelepülő félben lévő	szerződött
1.	LKG-érdekeltség: IKG	Ipari Kommunális Gépjármű Kft.		1		
2.	M és Társa	Kft.	1	1		
3.	Móra-Group	Kft.	1	1		
4.	Mora Input	Kft	1	1		
5.	Móraplast Invest	Kft	1	1		
6.	Móraép	Városüzemeltetési, Szolgáltató és Kereskedelmi Nonprofit Közhasznú Kft	1	1		
7.	Mórahalmi Rozsmalom	Mezőgazdasági Termelő és Kereskedelmi Kft.	1	1		
8.	Mórahűtő	Kft.	1	1		
9.	Mórahűtő érdekeltség: Micromeat	Élelmiszeripari, Fejlesztő és Kereskedelmi Kft.		1		
10.	Móraprizma	Termeltető, Kereskedelmi és Szolgáltató Szövetkezet	1	1		
11.	P és P	Praktikum Kft (Papdi Nóra e.v.)	1	1		
12.	Pacapime	Kft.	1	1		
13.	Pacapime-érdekeltség: Fimap Hungary	Kft.		1		
14.	PH-Centrum	Zöldség-Gyümölcs Forgalmazó és Feldolgozó Kft.	1	1		
15.	RMB-Transz	Kereskedelmi és Szolgáltató Kft	1	1		
16.	RMB-Transz érdekeltség: Móraút	Kft		1		
17.	Seqomics	Biotechnológia Kft	1	1		
18.	MóraBeton	Kereskedelmi és Szolgáltató Kft	1	1		
19.	MóraBeton érdekeltség: Somiép Ecco	Kereskedelmi és Szolgáltató Kft		1		
20.	Texpack	International Kereskedelmi Kft	1	1		

21.	Texpack-érdekeltség: LaCle OG	Vagyonkezelő Kft		1		
22.	Van Mieghem	Transport Hungary Kft	1	1		
23.	Magyar Zsalu	2006 Kft	1	1		
24.	HUMANsoft	Kft	1	1		
25.	Fatimex	Technologiers Kft	1			1
26.	Comfort System	Kft	1		1	
27.	Eurostone	Trade Kft	1		1	
28.	B.Fortuna	Kft	1		1	
29.	Bau Mátrix	Kereskedelmi és Szolgáltató Kft	1		1	
30.	Ex Ante	2002. Kutató, Fejlesztő, Tanácsadó és Oktatási Kft	1	1		
31.	Unilever	Magyarország Kereskedelmi Kft	1			1
32.	Temesvári Hús	Kft	1			1
33.	Magyar Kéménygyártó	Kft	1			1
34.	MEREK	Mozgássérült Emberek Rehabilitációs Központja	1			1
35.	HUMANsoft érdekelttség: Mensor3D	Kft		1		
36.	HUMANsoft érdekelttség: MMATT	Kft		1		
37.	Pacapime érdekelttség: Pacapime Logistics	Kft		1		
38.	Midiprint 2000	Bt	1			1
39.	HR-Pharma	Kft	1			1
40.	Miksi Bau	Kft	1			1
41.	Agroázis	Nemzetközi Kereskedelmi Kft	1		1	
42.	Delta 500 Security	Vagyonvédelmi és Biztonsági Kft	1			1
43.	Alu-Profil	Nyílászárógyártó Kft	1			1
44.	Öko-Universal	Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	1		1	
45.	Réci	Bt				1
46.	TRZ Invest	Kft				1
47.	NL Green	Kft				1
48.	LKG-érdekeltség: Kerekes és Molnár	Kft		1		
49.	Golden Eggs	Könyvelő és Vállalkozásfejlesztő Kft.		1		1
50.	MITT	Zrt		1		1
51.	Bauszer érdekelttség: Mentor '92	Kft				1
52.	Konix	Kereskedelmi Kft			1	
53.	Tündérkert	Trading Kft				1
54.	Nestor Trade	Kft				1
55.	Rubber-BL	Kft				1
56.	TSG-2006	Kft				1
57.	Bau Mátrix érdekelttség: Poliglett	Kft				1
58.	DominoSped	Kft			1	
59.	RH Faktor	Kft				1
60.	Tener Prosper	Kft				1
61.	G Bau	Kft				1
62.	MEREK	Mozgássérült Emberek Rehabilitációs Központja				1

A bővítéssel Mórahalom Város Önkormányzata biztosítani kívánja az Ipari Parkba betelepülni szándékozó vállalkozók számára a megfelelő infrastrukturális feltételeket, amelyek megfelelnek a hatályos előírásoknak. A város vezetése és az itt élő lakosság reményei szerint a bővítés során betelepülő vállalkozások számos új munkahelyet teremtenek, ezzel is növelve a város és a térség népességmegtartó képességét.

2.4.2./3. ábra: Az ipar-építőiparban működő vállalkozások száma (db) (Forrás: KSH)

Kereskedelem:

A kiskereskedelmi-, élelmiszeripari- és ruházati üzletek számában az elmúlt években gyakorlatilag nem történt változás, jelentős azonban a vendéglátóhelyek számának az emelkedése. A nagykereskedelmi raktárak száma 5 db.

2.4.2./2. táblázat: kereskedelmi üzletek száma Mórahalmon (Forrás: REMEK)

Időszak	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Kiskereskedelmi üzletek száma (db)	81	75	69	76	80	79
Élelmiszer vegyesüzletek és áruházak száma (db)	8	8	9	10	8	7
Ruházati szaküzletek száma (db)	8	6	6	6	7	7
Vendéglátóhelyek száma (db)	24	26	25	33	39	39

Idegenforgalom, vendéglátás:

Az 1996-ban 29 fővel megalakult **Turisztikai Egyesület** célja, hogy Mórahalmon az idegenforgalom működjön, hogy Mórahalom kapcsolódjon a turizmus piacához, ajánlataival megjelenjen a turisztikai palettán. Tagjai mind a civil, mind a vállalkozó szféra területéről megtalálhatók az egyesületben.

Mórahalmon található az **Aranyszőm Rendezvényház**, ahol lehetőség van többek között színházi előadásokat is megtekinteni. Mórahalmon mozi is üzemel. Itt található még a **Thermál Panzió**, valamint a **Zöld Közösségi Ház és Erdei iskola** is. 2011 áprilisában megnyitotta kapuit a **Colosseum Hotel**.

Mórahalom idegenforgalmának jelentős részét az **Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő** adja. A Fürdő épülete 1964-ben került átadásra. Az Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő az elmúlt évek folyamatos fejlesztései során nyerte el mai állapotát. A teljesen újjáépített főépületben különböző gyógyászati szolgáltatások elvégzésére alkalmas kezelőhelyiségek, széleskörű gyógy- és wellness szolgáltatásaival, fedett és szabadtéri élménymedencéivel várják az idelátogatókat. A nem gyógyvizes medencéknél korszerű vízforgatóberendezések üzemelnek.

Mórahalomtól 6 km-re található Nagyszéksós-tó, ahol a felújított egykori Nagyszéksósi Iskola és a mellette felépített **Nagyszéksósi Kulcsosház** kiváló turistaszállásként funkcionál. A Nagyszéksósi iskola és Ökoház a kiindulópontja a **Móra-túra** útvonalnak, amely a környező települések jellegzetességeit, érdekességeit mutatja be gyalogos-, lovas- és kerékpártúrák alkalmával. A 2008-ban megnyílt **bivalyrezervátum** a térségben egyedülálló.

A lovaglás iránt érdeklődők igényeit a **Futó-Dobó Lovasközpont** elégíti ki.

Az elmúlt évek legjelentősebb turisztikai célú fejlesztései a következők voltak:

- DAOP-2.1.1/E-09-2009-0019: „Klebelsberg világa- gr. Klebelsberg Kúnó szellemi, kulturális, gazdasági örökségét bemutató ház fejlesztése Mórahalmon - 2010-2012.: Klebelsberg Kúnó munkásságát, a kor szellemében bemutató, látogatóbarát bemutatóházhoz kapcsolódóan réteskészítő műhely valamint az épületegyüttes mögött egy szabadtéri kiállító és fogasztótér került kialakításra.
- DAOP-2.1.1/E-09-2009-0019: Csónakház, móló és túraútvonal kialakítása a Nagyszéksóstó körül - 2010-2012.: A Nagyszéksóstó és környéke rehabilitációjával csónakázótó kiépítése és a mellette lévő ingatlanon büfé és akadálymentes szociális helység, kerti tusoló, csónakház és 2 db kerékpártároló épület kialakítása, a Nagyszéksóstó körüli túraútvonal kialakítása.
- HURO/0802/014: Fenntartható szikes és vizes élőhelyrehabilitációs program védett területeken, őshonos, veszélyeztetett haszonállatfajok betelepítésével és hasznosításával - 2011-2012.: Mórahalom Város Önkormányzata a Kiskunsági Nemzeti Park szakembereivel európai uniós támogatással projektet dolgozott ki a Nagyszéksós-tó náddal benőtt vizes élőhelyeinek helyreállítására. A tó közelében állattartó telepet alakítottak ki, ahova a Fertő-Hansági Nemzeti Parkból bivalygulya érkezett. A negyvenöt fiatal állattól azt várták - 15 anyaállat és 30 növendék -, hogy segítenek megtisztítani a nádtól a Nagyszéksós-tavat és környékét. Az eredetileg ideérkező 45 tagú gulya létszáma mostanra 68-ra emelkedett. 2011-ben Mórahalom Város Önkormányzata a Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 keretében valósítja meg a bivalyrezervátum további bővítését, az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap valamint a Magyar Köztársaság és Románia társfinanszírozásával. Ezzel lehetőség nyílik a bivalytelepen a következő építési beruházások kivitelezésére: egy oktató- és bemutatóház, egy szerszámtároló szín, egy fedett állatbeálló, valamint egy mérési Központ megépítése.
- HURO/1101/053/2.1.3: "Új turisztikai célpont létrehozása -rehabilitáción és kultúrán keresztül" - 2013.: A pályázat keretében megindult Mórahalmon a Barmos és Klebelsberg épületek rehabilitációja. Az épületek állapotát tekintve szükségessé vált azok felújítása, mely munkálatokat követően, tematikus útvonalak létrehozása által a felújított épületek, mint turisztikai célpontok látogathatóvá válnak.
- HURO/1101/065/2.1.3: Ökomenikus vallási túraútvonal kialakítása Temes és Csongrád megyében - 2013.

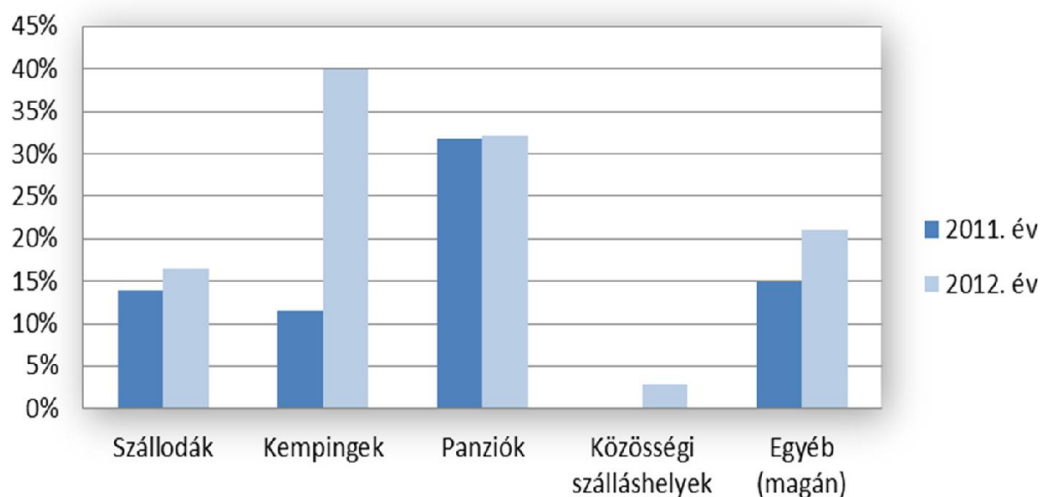
A fejlesztések meghozták a várt eredményeket, hiszen Mórahalom turisztikai szempontból egyre kedveltebb; ezt mutatják mind a szálláshelyek számának, mind a vendégek és az általuk eltöltött vendégéjszakák számának emelkedése. Megfigyelhető az is, hogy az összes vendég közül egyre több a külföldi vendég Mórahalmon.

2.4.2./2. táblázat: A szálláshelyek számában történt változások (Forrás: KSH)

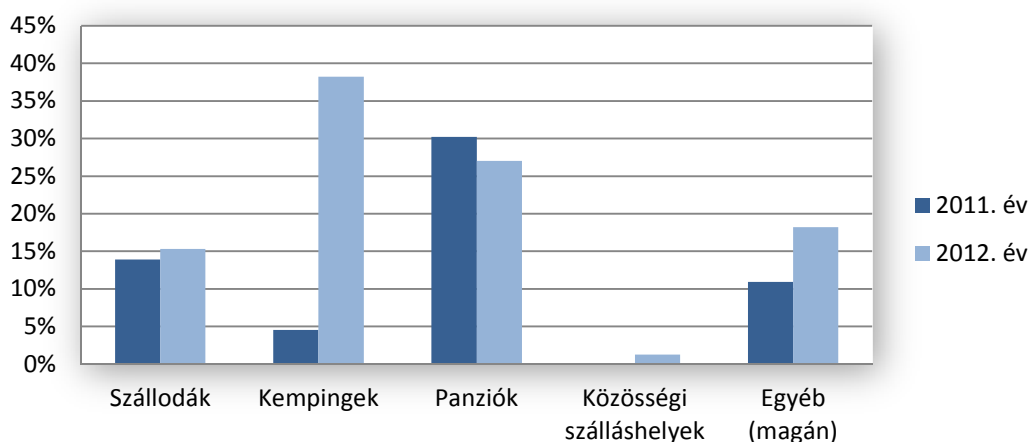
Időszak	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Szállodák száma (db)				2	2
Kempingek száma (db)				1	1
Panziók száma (db)	1	1	2	1	1
Közösségi szálláshelyek száma (db)					
Egyéb (2009-ig magán) szálláshelyek vendéglátóinak száma összesen (db)	79	72	76	82	89
Vendégek száma a szállodákban (fő)				13686	18424
Vendégek száma a kempingekben (fő)				26	10
Vendégek száma a panziókban (fő)	5288	5528	6480	790	702
Vendégek száma a közösségi szálláshelyeken (fő)					172
Egyéb (2009-ig magán) szálláshelyek vendégeinek száma (fő)	5528	4859	3934	4226	4404
Vendégéjszakák száma a szállodákban (éjszaka)				36396	49096
Vendégéjszakák száma a kempingekben (vendégéjszaka)				66	34
Vendégéjszakák száma a panziókban (vendégéjszaka)	14507	14207	15385	1145	1092
Vendégéjszakák száma a közösségi szálláshelyeken (vendégéjszaka)					390
Egyéb (2009-ig magán) szálláshelyek vendégéjszakáinak száma (vendégéjszaka)	20762	14798	14022	13416	12085

2.4.2./4. ábra: Vendégek és általuk eltöltött vendégéjszakák alakulása Mórahalmon (Forrás: KSH)

Külföldi vendégek aránya az összes vendéghez képest (%)

Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma az összes vendégéjszakához képest (%)

2.4.3 Foglalkoztatottság

Mórahalmon a foglalkoztatási adatokban 2010-2012. időszakban nem történt jelentős változás.

A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú népességből Mórahalmon 2012. 12. 20-án 7,1 % volt, mely **pozitívabb** mind a mórahalomi kistérség 9,7 %-os értékénél, mind a járási és a megyei értékeknél. (Mórahalmi járás 9,4%, Csongrád megye 7,8 %)⁸. A **pályakezdők aránya** a KSH adatai szerint a nyilvántartott álláskeresők közül **a településen 11 %**, míg ez az érték kistérségi szinten 12,5%, járási és megyei szinten 13,2 %.

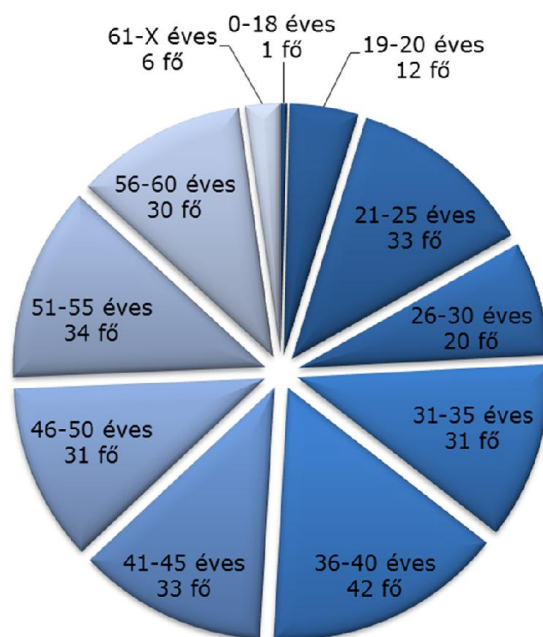
2.4.3./1. táblázat: A nyilvántartott álláskeresőkre vonatkozó főbb adatok (Forrás: KSH)

Időszak	2010.	2011.	2012.
Nyilvántartott álláskeresők száma (fő), ebből:	290	248	273
180 napon túli nyilvántartott álláskeresők száma (fő)	143	139	135
Egy éven túl nyilvántartott álláskeresők száma (fő)	78	71	77
Fizikai foglalkozású nyilvántartott álláskeresők száma (fő)	243	196	231
Szellemi foglalkozású nyilvántartott álláskeresők száma (fő)	47	52	42
Nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma (fő)	18	19	30
Nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú népesség százalékában (%) (forrás: REMEK)	8%	6%	7%

A mórahalmi lakosok egy része Szegeden dolgozik, így a megyeszékhelyen történő beruházások jelentős hatással vannak a településen élőkre is. Ebből a szempontból kiemelt jelentőséggel bír **a szegedi lézeres kutatóközpont** megépítése (a beruházás második fázisának befejezése 2018-ra várható), mely **közvetlenül mintegy négyszáz, közvetve akár négy-, ötezer embernek is munkát ad majd.** Az ipari park 18 céggel való bővülése további 56 új munkahelyet jelent Mórahalmon.

⁸ Forrás: KSH interaktív térképek

2.4.3./1. ábra: A 2012-ben Mórahalmon nyilvántartott álláskeresők kor szerinti megoszlása

A 2012-ben nyilvántartott álláskeresők 85 %-a fizikai foglalkozású. Elsősorban tehát az ő foglalkoztatásukra kell alternatívát kínálni. Jellemző, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű álláskeresők jóval többen képviseltetik magukat, mint a felsőfokú végzettségűek.

2.4.3./2. táblázat: A nyilvántartott álláskeresők végzettség szerinti megoszlása Mórahalmon (forrás: KSH)

Végzettség szerinti megoszlás (fő)	2010.	2011.	2012.
Általános iskola 8 osztályánál kevesebb végzettséggel rendelkező	2	5	5
Általános iskolai végzettségű	96	65	84
Szakmunkás végzettségű	94	74	86
Szakiskolai végzettségű	11	9	11
Szakközépiskolai, technikumi, gimnáziumi végzettségű	75	83	72
Főiskolai végzettségű	8	10	13
Egyetemi végzettségű	4	2	2

III. HELYZETÉRTÉKELÉS

3.1 A kérdőívek kiértékelése, eredmények összehasonlítása

Az online és papír alapú kitöltött kérdőívek száma összesen 253 db, így a lakosság 4,3 %-nak véleménye szerepelhet a LA21 dokumentum elkészítésében. A kiértékelési folyamat során megvizsgáltuk a lakossági és oktatási kérdőíves felmérés során kapott válaszokat, majd összehasonlítottuk őket a korábbi (2011. évi) felmérés adataival. Ennek eredménye részben tükrözi a település általános megítélésében bekövetkezett változásokat, melyek támpontot nyújthatnak a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásához. Ugyanakkor a 2011. évi alacsony számú válaszadó miatt az összehasonlítást fenntartással kell kezelni. Trendvizsgálatot a későbbiekben megismétlendő 200-300 db válasz birtokában lehet majd végezni.

Az alább található ábrák a kapott válaszok alapján, azok szemléltetésére készültek el. A szöveges értékelés során a korábbi, 2011-es adatok zárójelben, szürke betűszínnel jelennek meg.

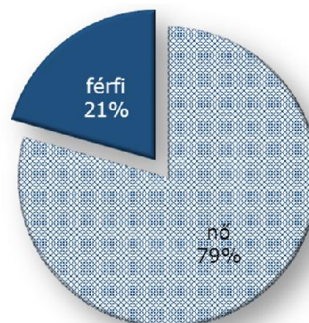
3.1.1 A lakossági kérdőívek

A lakossági kérdőívek kiértékelése során megfigyelhető volt, hogy a válaszadók egy része bizonyos kérdéseket kihagyott, az ilyen kérdéseket átugorva folytatta a kérdőív kitöltését. Mivel a települési lakosok által megválaszolt kérdőívünk 47 kérdésből állt, amely több kérdéskört ölelt fel (kitöltő személyével kapcsolatos információk, települési szimpátia és fejlesztések, környezetvédő szokások, fejlesztési irányok, főbb települési problémák, stb.), minden – akár részlegesen- kitöltött kérdőívet kiértékelhetőnek minősítettünk, és az adott válaszokat minden esetben regisztráltuk és feldolgoztuk. Csupán a nem megválaszolt, vagy nem értelmezhetően megválaszolt kérdéseket hagytuk figyelmen kívül. Így, a kapott, értelmezhető válaszok százalékos megoszlását vizsgálva értékeltük sorra a kérdőíveket, objektív eredményre törekedve.

A kérdőív első hat kérdése a válaszolók általános adataira kérdez rá:

A lakossági kérdőíveket 155 személy töltötte ki, mely a 2011. évi kitöltők számához viszonyítva jó részvételi aránynak mondható (akkor 50 fő volt). Ezzel a település felnőtt lakosságának majdnem 3 %-át sikerült megkérdezni.

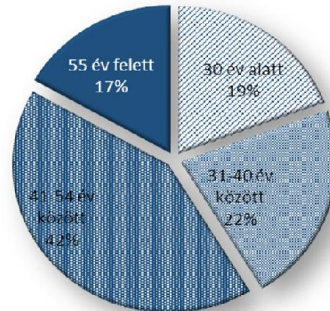
3.1.1 /1. ábra 1. kérdés: Nem szerinti megoszlás

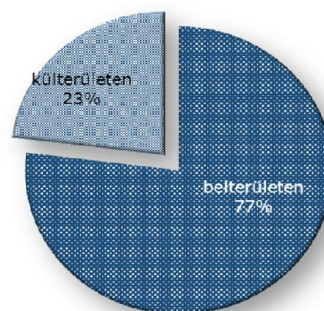
A kérdőívet kitöltők több, mint 3/4-e nő volt. A 2011-i évi felmérésnél ez az arány jóval kiegyenlítettebb volt (férfi-nő arány 36-64 %).

3.1.1 /2. ábra 2. kérdés: Kor szerinti megoszlás

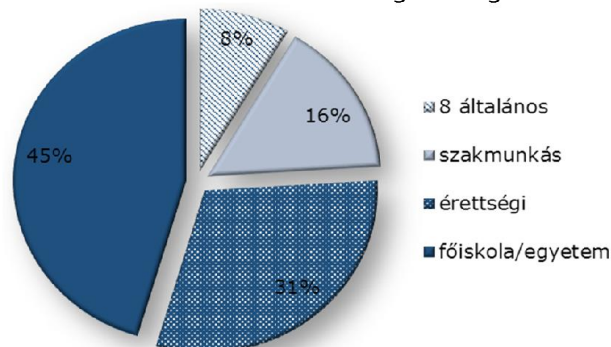
Mint az ábrán is látható, a kitöltők életkor szerinti megoszlása a 30 év alatti, 31-40 év közötti és az 55 év feletti kategóriákban egyenletes, ennél nagyobb arányban a 41-54 év közöttiek képviseltetik magukat.

3.1.1 /3. ábra 3. kérdés: Lakhely szerinti megoszlás

A kitöltők nagy része, 77%-a belterületen él, a kül- és belterületi lakosság aránya 76-24 %, így a kitöltők aránya jól tükrözi a lakossági megoszlást. A külterületen élők véleményének megismerése érdekében figyelembe vettük a korlátozott internet hozzáférést és lehetővé tettük a papír alapú válaszadást is. Ebben a tanyagondnoki szolgálat volt igen nagy segítségünkre. Az, hogy **a kitöltők 23 %-a külterületi lakos**, a náluk jelentkező problémák jobb azonosítása szempontjából fontos tény.

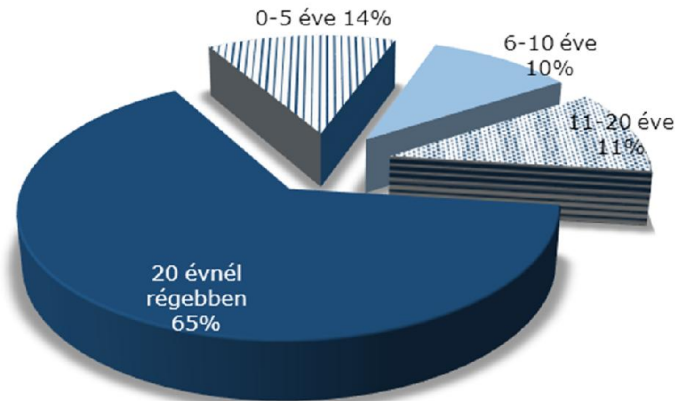
3.1.1 /4. ábra 4. kérdés: A kitöltők iskolai végzettsége

A kérdőívet elsősorban a magasabb iskolai végzettségű lakosok töltötték ki; ők alkotják a válaszadók 79 %-át (2011-ben ez az arány 44 % volt).

3.1.1 /5. ábra 5. kérdés: Mióta él Ön a településen?

A kérdőív 65 %-át több, mint 20 éve ott lakó mórahalmi lakosok töltötték ki. A viszonylag újonnan beköltözött kitöltők aránya a 2011. évi 18 %-ról 24 %-ra emelkedett (0-5 éve és 6-10 éve ott élők).

3.1.1 /6. ábra 6. kérdés: A kitöltők foglalkozása

A kitöltők közül 72 fő adta meg a foglalkozását, mely igen változatos; összesen 10 fő kategóriát különítettünk el. A válaszolók közül az adminisztratív munkakörben dolgozók (közalkalmazott, köztisztviselő, adminisztrátor, könyvelő) képviseltetik magukat a legnagyobb számban (27 fő).

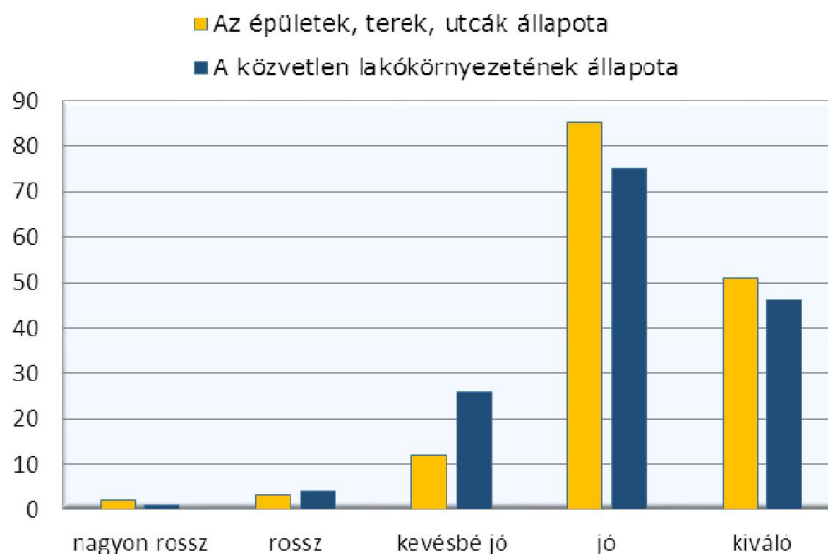
A közalkalmazottak és köztisztviselők mellett 16 fizikai dolgozó, 15 oktatásban, nevelésben, kisgyermekgondozásban részt vevő (9 óvodai, bölcsődei és 6 általános iskolai) válaszolt.

Pozitív, hogy **2 nyugdíjas és 1 tanuló is kitöltötte a kérdőíveket, így minden korosztály véleménye megjelenik a tanulmányban.**

A kitöltők közül 83 fő nem válaszolta meg a kérdést.

A kérdőív következő kérdései (7-13. kérdések) a település és a lakókörnyezet általános állapotát, illetve a lakosság hozzá fűződő viszonyát hivatott felmérni:

3.1.1 /7. ábra 7. kérdés: A települési helyi értékek állapotáról alkotott vélemény

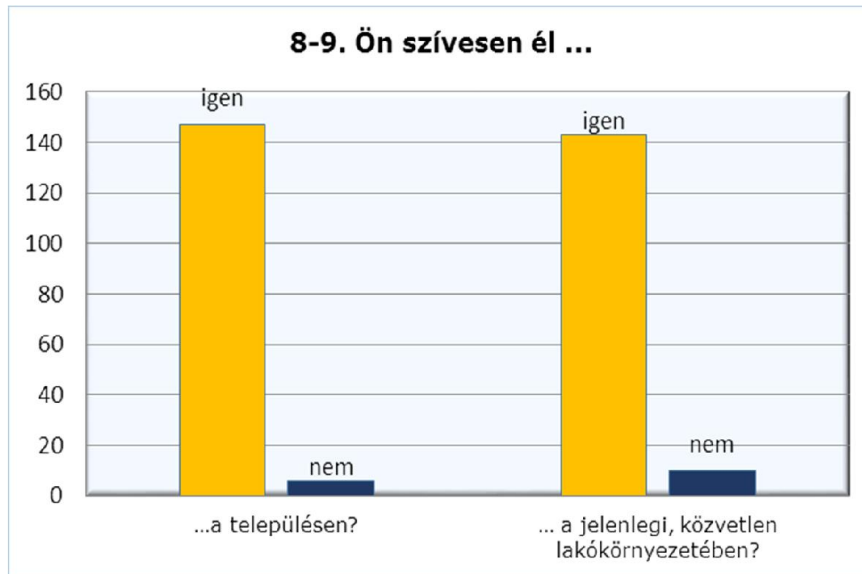
A válaszok alapján a lakosok **89%-a!** (74%) értékelte az épületek, terek, utcák állapotát jónak, vagy kiválónak, kevésbé jó állapotúnak 8%, rossz vagy nagyon rossz állapotúnak pedig csupán 3%.

A lakosok közvetlen lakókörnyezetük állapotát rosszabbnak értékelték, mint a városét, ezt 79% (62%) kiváló vagy jó állapotúnak, 17% (32%) kevésbé jó állapotúnak, 4% (6%) pedig rossznak vagy nagyon rossznak tartja. Az értékelés szubjektív, de a városban az elmúlt években történt fejlesztések eredménye jól tükröződik a véleményekben, noha más településeken általában a saját tulajdon tekintetében születnek jobb eredmények. A 2011. évi adatokhoz viszonyítva azonban a saját lakókörnyezet állapotának megítélése is javult.

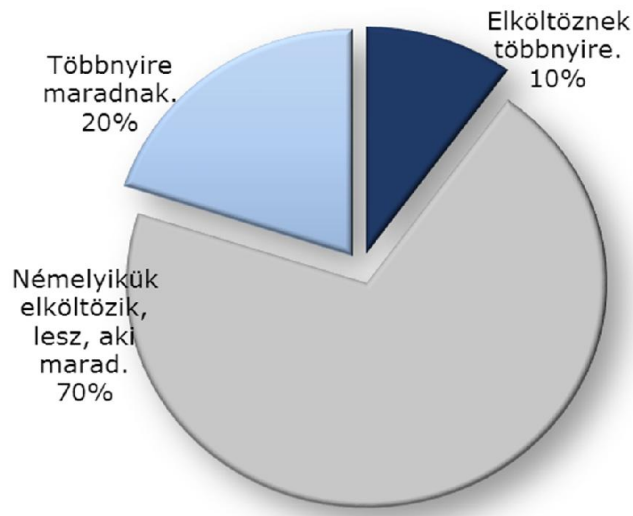
Igen jó eredménynek számít a következő kérdésekre kapott válaszok aránya: **a lakosság 96%-a (84%) szívesen él a településen, és 93% (82%) szívesen él közvetlen lakókörnyezetében is.** Az elmúlt 3 évben ebben a tekintetben is jelentős pozitív irányú változás történt.

A kitöltők a felnövő helyi gyermekek elköltözésének kérdésére tekintve többnyire úgy vélik, hogy lesz, aki elköltözik és lesz, aki marad (70%, 2011-ben 76%), a 10%-a úgy gondolja, hogy inkább elköltöznék majd (2011-ben 12%), és 20% véli úgy, hogy maradnak a településen (2011-ben 12%). **A 2011-es adatokhoz képest kismértékben csökkent a „bizonytalanok” száma,** és nőtt az egyértelműen maradásra szavazók köre is. **Amennyiben a település vezetésének sikerül a bizonytalan választ adók arányát tovább csökkenteni a biztosan maradók javára, úgy a település előregedése megállítható, illetve a lakosságszám is tovább növekedhet.**

3.1.1 /8. ábra 8-9. kérdések: Szívesen él a településen?

3.1.1 /9. ábra 10. kérdés: Fiatalok megtartása

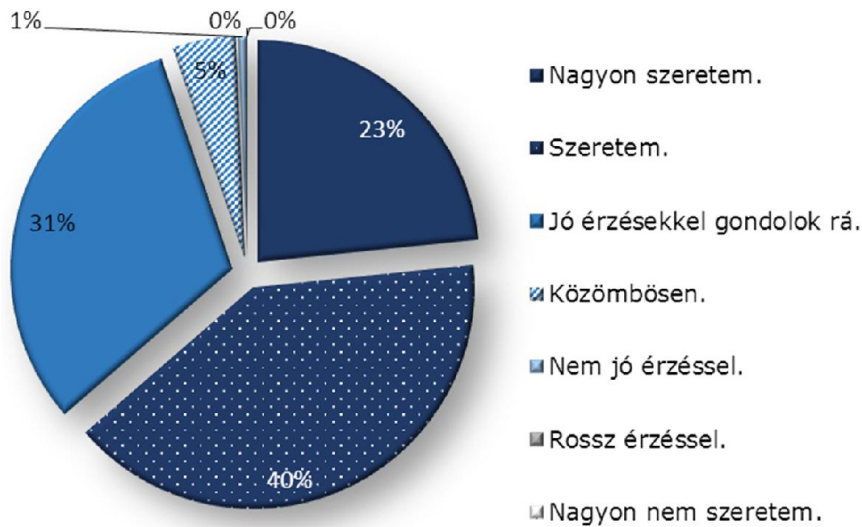

A települési lakosságot megkérdeztük arról is, hogy milyen érzésekkel gondolnak Mórahalomra.

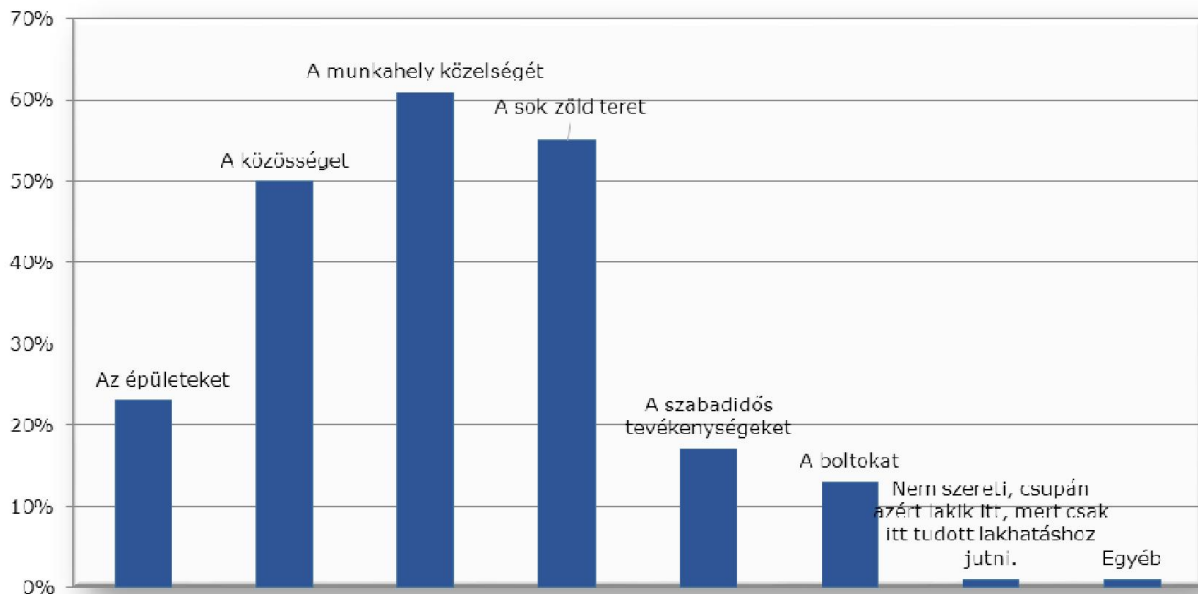
A válaszadók nagy része (84%) pozitívan gondol a településre: jó érzésekkel 31% (30%), szeretettel 40% (28%) gondol rá, és a kitöltők 23%-a (14%) nagyon szereti azt. A negatív érzellemmel bírók köre az 1 %-os (4%) nem jó érzésre korlátozódik, „rossz” és „nagyon nem szeretem” válasz nem volt (2011-ben 4 %), 5 % (20%) pedig közömbösen gondol a településre.

A 2011. évi válaszokhoz viszonyítva minden pozitív megítélésű kategória választása tovább nőtt, mely a korábbi közömbös megítélésűek arányát is igen jelentősen csökkentette (20 %-ról 5 %-ra).

3.1.1 /10. ábra 11. kérdés: Milyen érzelmekkel gondol a településre?

3.1.1 /11. ábra 12. kérdés: Mit kedvel leginkább a településen?

Felsoroltunk több települési jellemzőt, s megkérdeztük a kitöltőktől, hogy ezek közül melyeket kedvelik leginkább a településen. A válaszadók több jelölőnégyzetet is bejelölhetnek, ezért a százaléértékek összege meghaladhatja a 100%-ot.

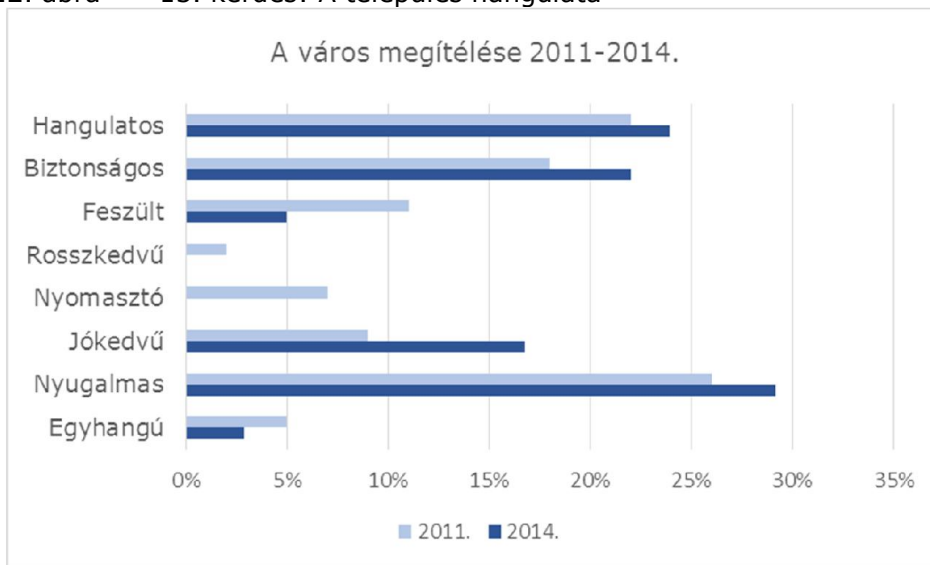
A válaszolók jelentős része szereti a közösséget (50%, 2011-ben 12%), a sok zöld teret (55%, 2011-ben 27%) de legjobban a munkahely közelségét (61%, 2011-ben 29%). Az épületeket, a szabadidős tevékenységeket és a boltokat kedvelők aránya 23%-17%-13% (2011-ben ez 8%-4%-13% volt). A lakosság prioritása jelentősen javult az elmúlt 3 évben, a Mórahalmot nem kedvelők aránya 5 %-ról 1 %-ra

csökkent.

Az egyéb választ adók a családi múltat és a szülőfalu szeretetét jelölték meg.

3.1.1 /12. ábra 13. kérdés: A település hangulata

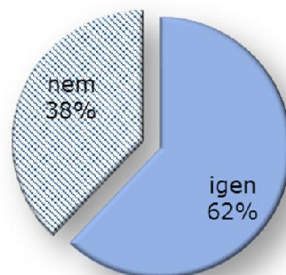

A település hangulatának megítélésében 2011-hez képest javulás figyelhető meg. Jelenlegi felmérésünk szerint Mórahalmot a többség alapvetően pozitív hangulatúnak értékeli (hangulatosnak, biztonságosnak, jókedvűnek vagy nyugalmosnak tartja). A negatív érzelmek közül továbbra is a feszült dominál, azonban ennek mértéke is csökkent, a rosszkedvű és nyomasztó válaszok száma 0.

A következő kérdéscsoport (14-16.) a háztartások energiahelyzetét térképezi fel:

A válaszolók nagy része (75%-a, korábban 72%) - a 2011. évi felméréssel egybecsengően - tudja azt, hogy mennyi villanyt, gázt és vizet fogyaszt otthonában, s nagyon nagy arányuk (95%-ról 90%-ra esett) hajlandó lenne a jövőben jobban takarékoskodni fogyasztásával.

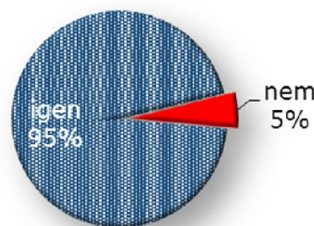
3.1.1 /13. ábra 14. kérdés: Tudja-e, hogy mennyi a havi fogyasztása?

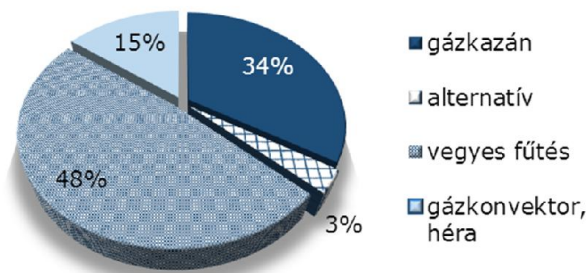
A megkérdezettek 62 %-a tisztában van a havi villany-, gáz-és vízfogyasztásával. Ez az arány 2011-hez képest romlott (72%), mely azért lényeges szempont, mert a takarékosagra való nevelés első lépése a fogyasztás mértékének tudatosítása. **A megkérdezettek túlnyomó többsége hajlandó lenne takarékoskodni.** Ez az arány már 2011-ben is jelentős volt, azóta némileg csökkent (95 %, 2011-ben 98% volt).

3.1.1 /14. ábra 15. kérdés: Takarékoskodási hajlandóság

Hajlandó-e a jövőben jobban takarékoskodni az energiával (villany, gáz) és a vízzel?

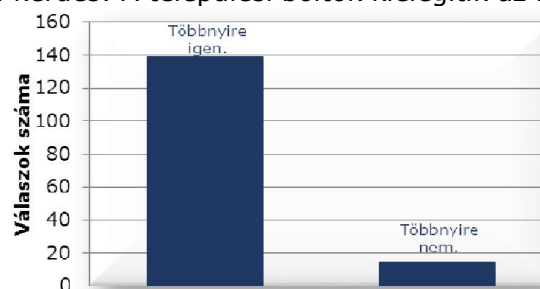
3.1.1 /15. ábra 16. kérdés: Fűtés fajtája szerinti megoszlás

A megkérdezett lakosság többsége vegyes fűtést (48%, 42%) vagy gázkazánt (34%, 36%) használ. A kevésbé takarékos gázkonvektor aránya csökkent (jelenleg 15 %, 2011-ben 20% volt), és az alternatív fűtési rendszerek aránya nőtt (3%, 2%). **Cél a pozitív tendencia fenntartása és az alternatív fűtési rendszerek minél szélesebb körű elterjesztése.**

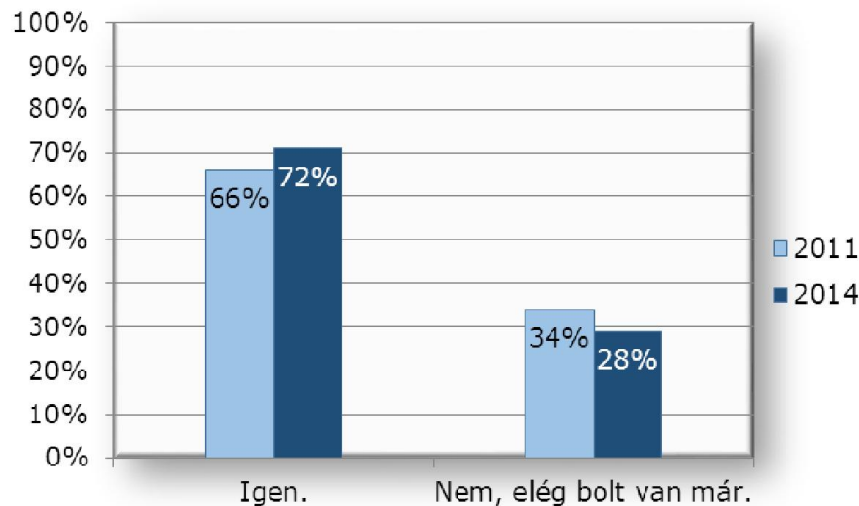
A 17-22. kérdések Mórahalom infrastruktúrájának és természeti környezetének lakossági megítéléséről szólnak:

3.1.1 /16. ábra 17. kérdés: A települési boltok kielégítik az igényeit?

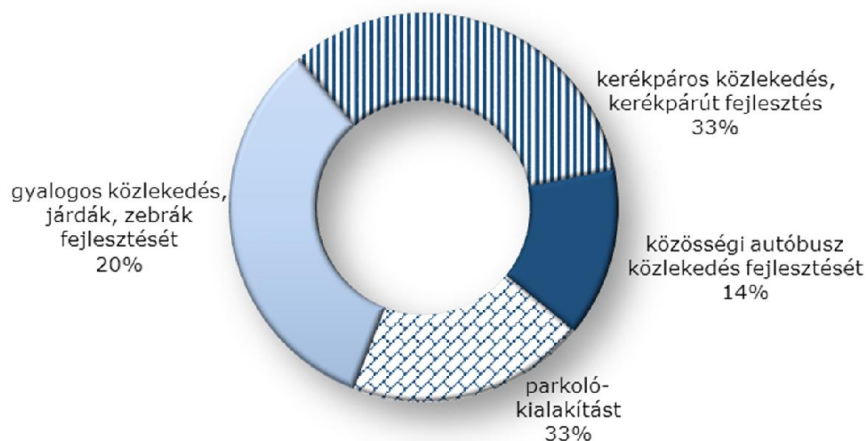
A helyi boltok és szolgáltatóegységek **91%**-ban többnyire kielégítik a helyi szükségleteket (2011-ben 86 %). A kielégítő boltok száma ellenére **jelentős azok száma, akik még több olyan helyi boltot és szolgáltatóegységet szeretnének, ahol a lakók dolgozhatnak** (2011-ben 66 %, jelenleg 72 %).

3.1.1 /17. ábra 18. kérdés: Szeretné, hogy a településen több olyan bolt és szolgáltatóegység legyen, ahol a lakók dolgozhatnak?

A következőkben felsoroltunk négy közlekedésfejlesztési területet, és megkértük a kitöltőket, hogy jelöljék meg az általuk legfontosabbnak ítélt lehetőséget.

3.1.1 /18. ábra 19. kérdés: Mit szeretne leginkább az alábbi, közlekedéssel kapcsolatos fejlesztések közül az elkövetkezendő 20-30 évben?

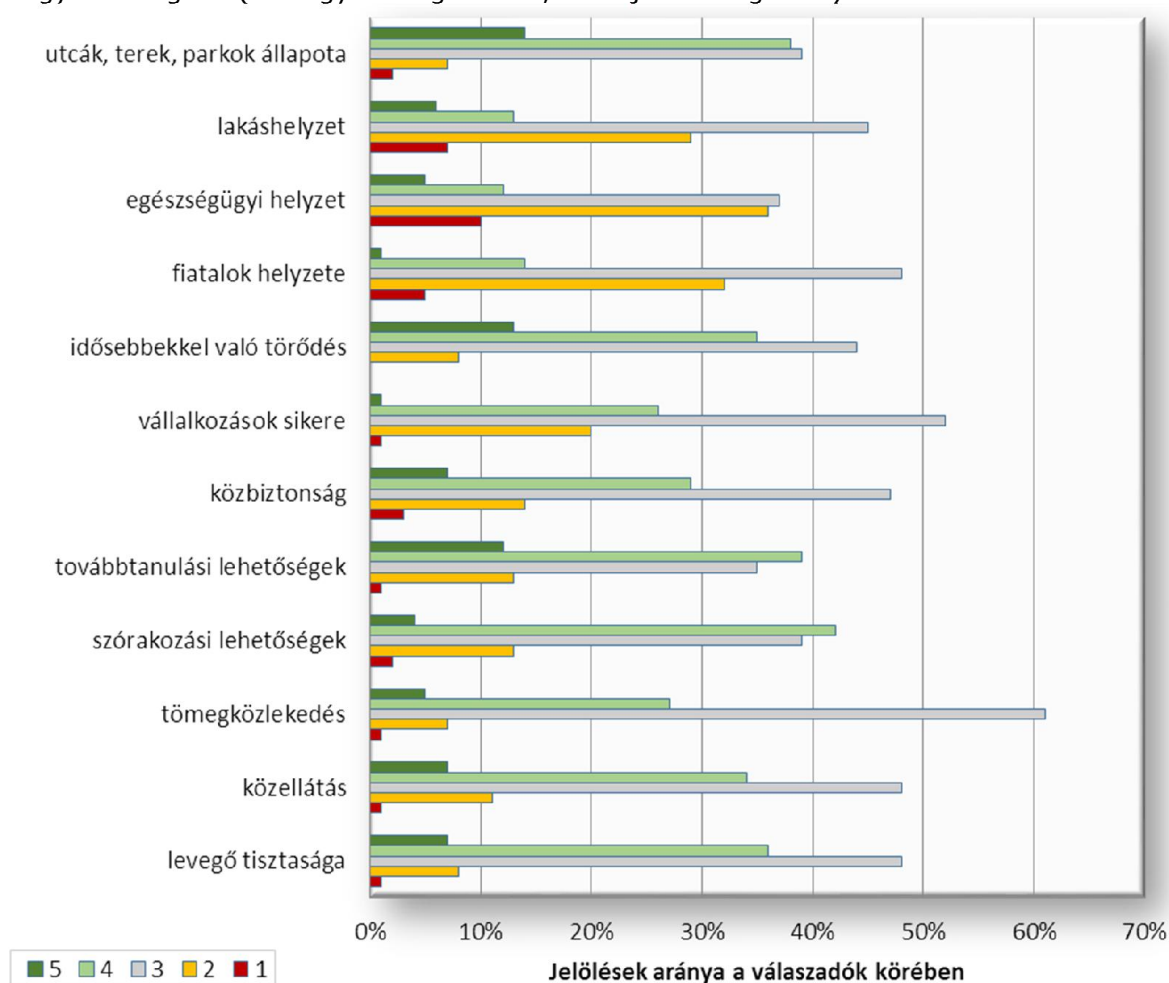
Míg a kerékpáros közlekedés, kerékpárút fejlesztés aránya 2011-ben 19% volt, most a megkérdezettek 33%-a szavazott erre. Ezzel párhuzamosan szorult vissza a parkoló kialakítására vonatkozó igény: míg 2011-ben 43% igényelte ezt, a jelenlegi felmérésben 33 % voksolt erre. A gyalogos közlekedés fejlesztésére vonatkozó igény továbbra is jelentős 20

% (21 %). A közösségi közlekedés fejlesztésével kapcsolatban kismértékű csökkenés tapasztalható 2011. óta (akkor 17% volt).

A közlekedéssel kapcsolatos fejlesztési igények egyrészt továbbra is a gyalogos közlekedés fejlesztésére, másrészt egyre növekvő mértékben a kerékpáros közlekedés, kerékpárút fejlesztésre irányulnak. Ez mutatja a korábbi kerékpárút-építés sikerét és ennek a közlekedési formának az egyre növekvő népszerűségét.

A következő két kérdés a lakosok a település és hazánk egyes tulajdonságaival szembeni elégedettségét mérte fel.

3.1.1 /19. ábra 20/1. kérdés: Mennyire elégedett az alábbi tényezők helyzetével Magyarországon? (1: nagyon elégedetlen, 5: teljesen elégedett)

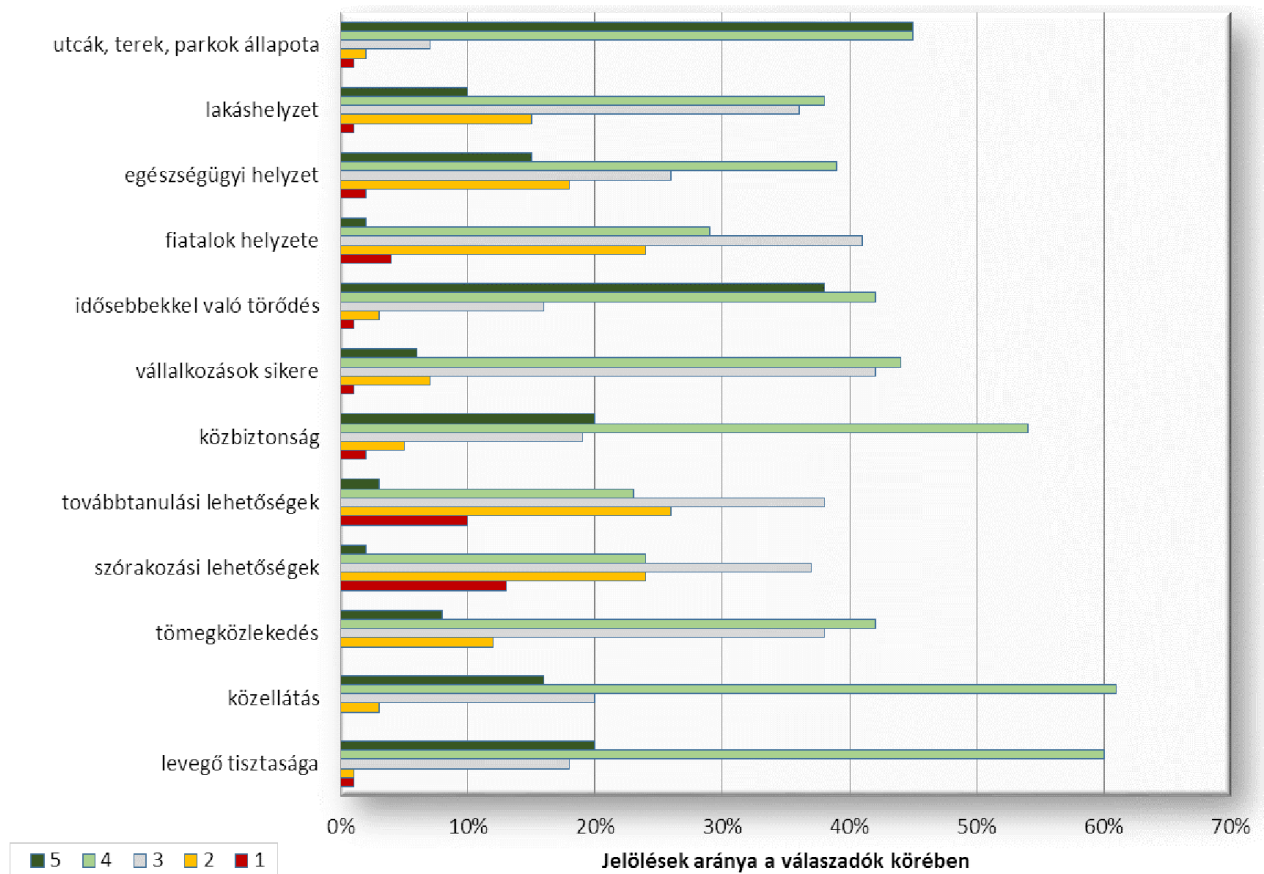

A Magyarországra vonatkozó válaszok közül számszerűen a szórakozási lehetőségek és a továbbtanulási lehetőségek kivételével minden jellemzőnél a közömbös vélemény a legtöbb, mely jól mutatja, **hogy a lakosok inkább saját környezetük iránt érdeklődnek.** Az országos helyzetet vizsgálva a legnagyobb elégedettség a levegő tisztaságával, a továbbtanulási lehetőségekkel és a szórakozási lehetőségekkel tapasztalható. A mórahalmi lakosok országos viszonylatban legkevésbé a fiatalok helyzetével, az egészségügyi helyzettel, a közbiztonsággal és a lakáshellyel vannak megelégedve. A fiatalok helyzetének ilyen

negatív megítélése a lakhatási és munkavállalási nehézségekre vezethető vissza, és magyarázza a nagyszámú elvándorlást is.

Ugyanerre a kérdéskörre válaszolva Mórahalom vonatkozásában látható, hogy a lakosok leginkább az utcák, terek, parkok állapotával, az idősebbekkel való törődéssel és a levegő tisztaságával vannak megelégedve. A legnegatívabb vélemények a szórakozási lehetőségekkel és a továbbtanulási lehetőségekkel kapcsolatban merültek fel. **A lakosok a továbbtanulás lehetőségét Mórahalmon rossznak, országosan pedig jónak tartják, ugyanakkor a közbiztonságot országosan tartják rossznak, míg Mórahalmon jónak.**

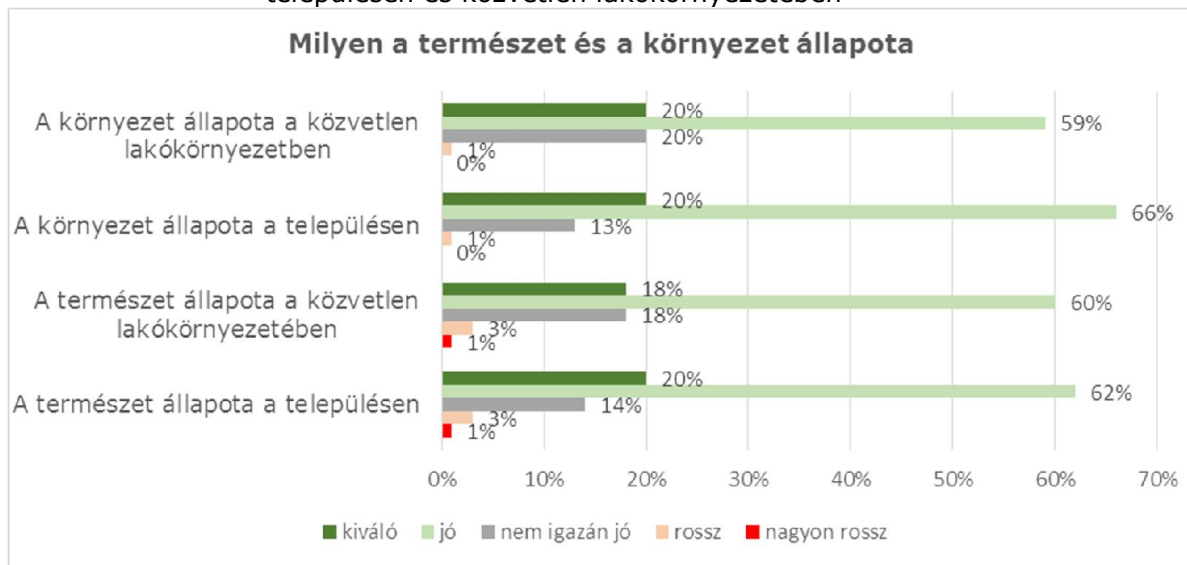
3.1.1 /20. ábra 20/2. kérdés: Mennyire elégedett az alábbi tényezők helyzetével Mórahalmon? (1: nagyon elégedetlen, 5: teljesen elégedett)

A település és a közvetlen lakókörnyezet természeti- és környezeti állapotának értékeléséből kiderül, hogy **a lakók a környezeti állapotot (víz, levegő, talaj, zajterhelés és települési tisztaság) közel azonosnak értékelik a természeti állapottal (erdők, patakok, tavak, parkok, vadon élő állatok). Mindkét esetben jellemző, hogy a közvetlen lakókörnyezet állapotát kicsit negatívabban ítélik meg, mint a városét.** A jó és kiváló szavazatok aránya a természet állapotának értékelésénél a településen 82%, a közvetlen lakókörnyezetben 78%. Ugyanez az arány a környezet állapotára vonatkoztatva 88% és 79%.

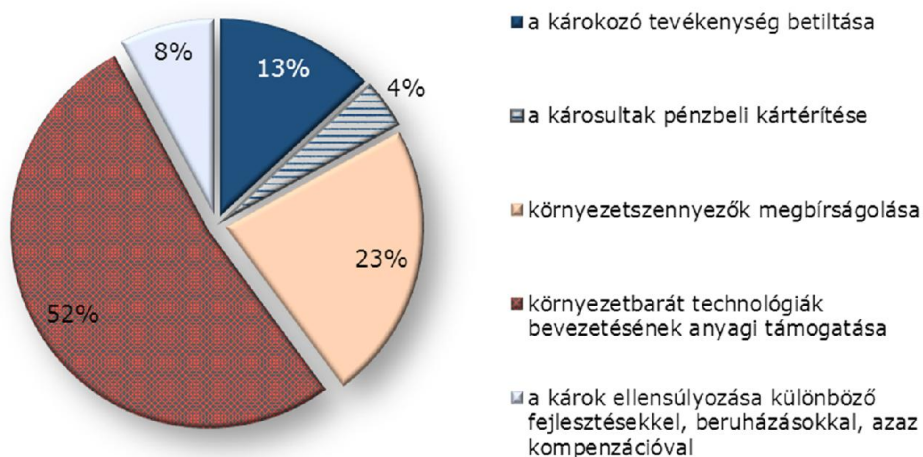
A 2011-es eredményekhez viszonyítva minden kategóriában jelentős javulás látható. Ennek mértéke a jó és kiváló kategóriában a település természeti állapotában +16%, környezeti állapotában +26%, a közvetlen lakókörnyezet természeti állapotában +8%, környezeti állapotában +12%. **A pozitív megítélés mutatja a végrehajtott fejlesztések sikerét.** A közepes/átlagos állapot megítélése jelentősen csökkent, a természet állapotát 4-4% (2-2%) tartja rossznak vagy nagyon rossznak, a környezet állapotát pedig 1-1%-a (4-6%).

3.1.1 /21. ábra 21-22. kérdések: A természet és a környezet állapotának megítélése a településen és közvetlen lakókörnyezetében

A most következő kérdések (23-27. kérdések) a környezetvédelem egyes problémáira, megoldásaira kérdez rá.

3.1.1 /22. ábra 23. kérdés: Megoldások a környezetszennyezés problémájára

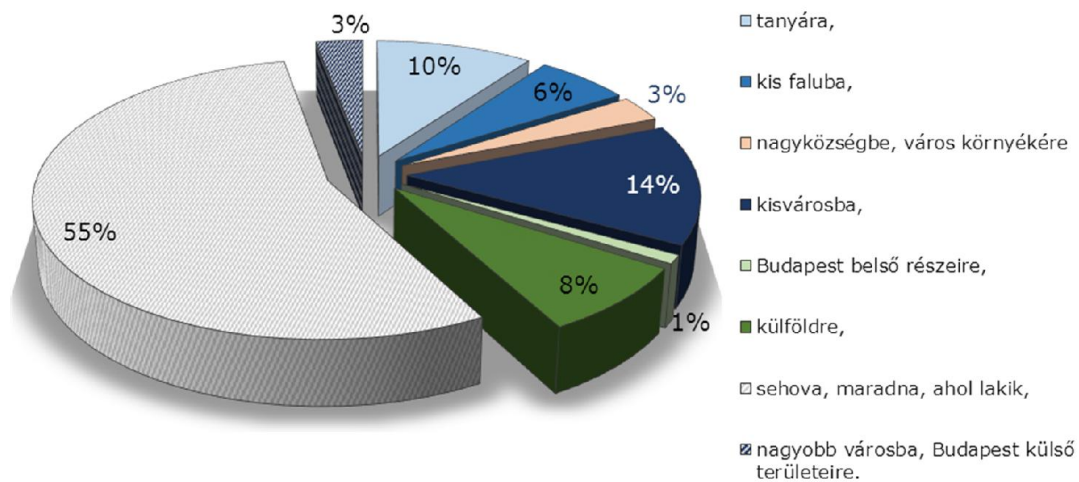
A környezetszennyezés problémájának megoldására a megkérdezettek 52%-a proaktív, a környezetszennyezést megelőző megoldást javasolt, azaz a környezetbarát

technológiák anyagi támogatását tartja megfelelőnek. **A megkérdezettek 48%-a utólagos intézkedést javasol**, mely lehet a károk fejlesztésekkel, beruházásokkal történő kompenzálása, a károkozó tevékenység betiltása, a károsultak pénzbeli kártérítése, illetve a környezetszennyezők megbírságolása.

2011-hez képest kicsit többen **gondolják azt, hogy a károsultak pénzbeli kártérítése, vagy a környezetszennyezők megbírságolása megoldást jelenthetne (20%, 27%)**. Ezzel szemben azonban **nőtt azok aránya is, akik a környezetbarát technológiák bevezetésének anyagi támogatásában gondolkoznak (48 %, 52%)**. Ez a trend egyértelműen mutatja a jövőben erre irányuló stratégia lakosok által elvárt irányát.

3.1.1 /23. ábra 24. kérdés: Ha oda költözhetne, ahova akar, hova költözne?

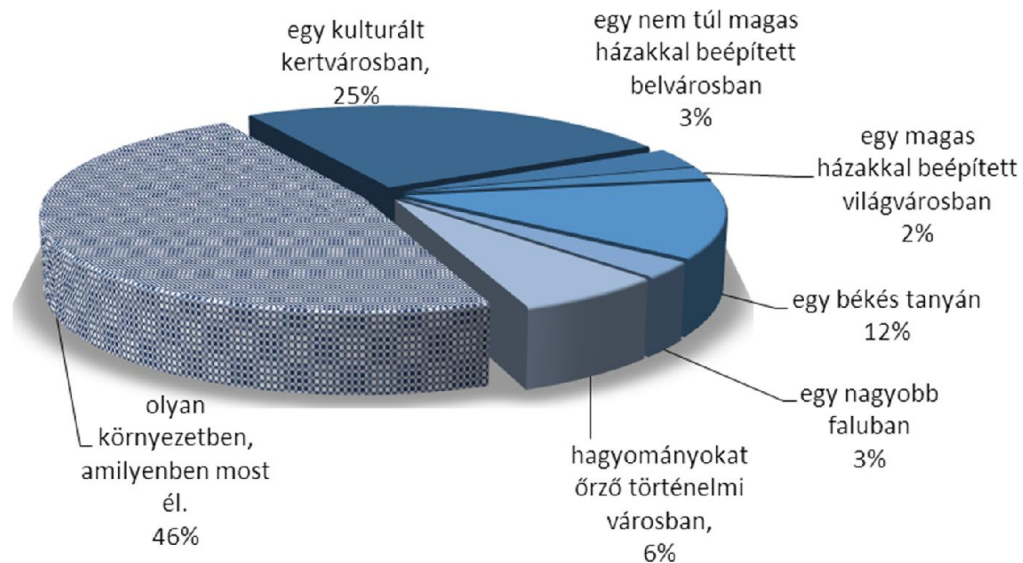
A mórahalmi lakosok településről alkotott pozitív véleményét jól mutatja, hogy míg 2011-ben a megkérdezettek 50%-a maradt volna a településen akkor is, ha anyagi vagy egyéb korlátok nélkül bárhova költözhetne, most a válaszadók 55%-a gondolta így. Mórahalomhoz hasonló településre (kisváros) a válaszadók 14%-a költözne. Ez tehát azt mutatja, hogy a mórahalmi településméretre a megkérdezettek 69%-a szavazott, ami nagyon jó eredmény. További pozitív hír, hogy azok száma, akik inkább külföldre költöznének, csökkent (16%-ról 8%-ra).

Érdekes, hogy igen kevesen, 3-3 % költözne nagyobb városba vagy Budapest külső kerületébe, illetve nagyközségbe és város környékére. A legkevesebben Budapestre költöznének (1%).

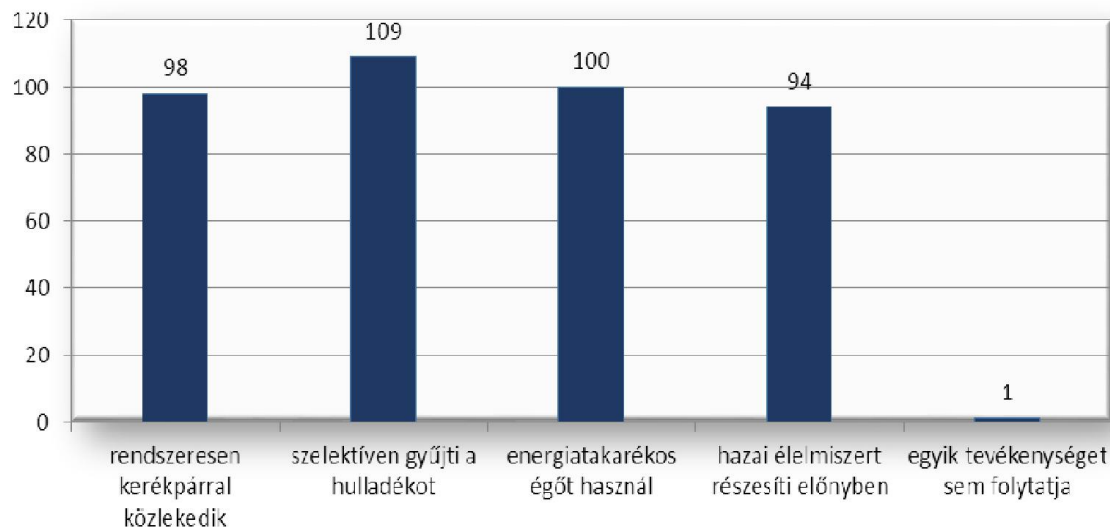
A tanyára költözési kedv 22 %-ról 10%-ra csökkent 2011 óta.

A 25. kérdésre kapott válaszok összhangban állnak a 24. kérdés válaszaival.

3.1.1 /24. ábra 25. kérdés: Milyen környezetben élne a legszívesebben?

3.1.1 /25. ábra 26. kérdés: Az alábbi tevékenységek közül melyik jellemző Önre?

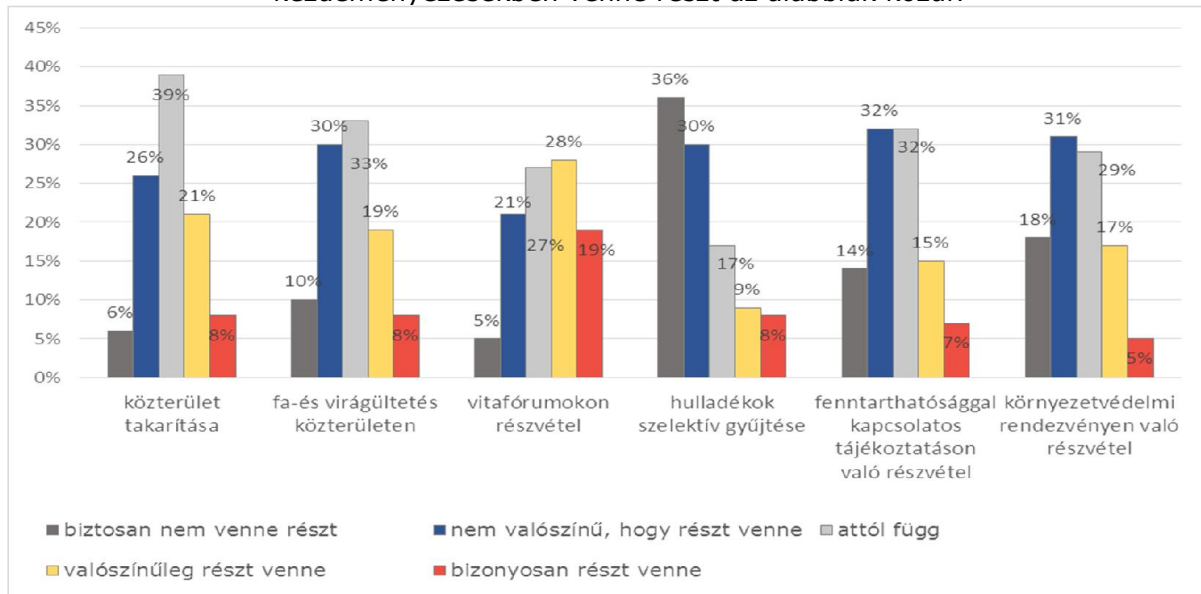

A felhasználók több jelölőnégyzetet is bejelölhetnek, ezért a százaléértékek összege meghaladhatja a 100%-ot.

A lakosok környezetkímélő szokásaiban jelentős előrelépés figyelhető meg. Ez egyrészt megnyilvánul abban, hogy a szelektív hulladékgyűjtők aránya 22-ről 70%-ra, az energiatakarékos égőt használók aránya 22-ről 65%-ra emelkedett, másrészt már csak 1% azok aránya, aki a felsoroltak közül egyik tevékenységet sem folytatná. A hazai élelmiszerek népszerűsége szintén tovább nőtt (27%-ról 61%-ra).

A rendszeresen kerékpárral közlekedők aránya 25%-ról 63%-ra nőtt; ez nyilvánvalóan összefüggésben áll a kerékpárút-fejlesztéssel és mutatja annak indokoltságát is.

3.1.1 /26. ábra 27. kérdés: Milyen lakóközösségi vagy önkormányzati kezdeményezésekben venne részt az alábbiak közül?

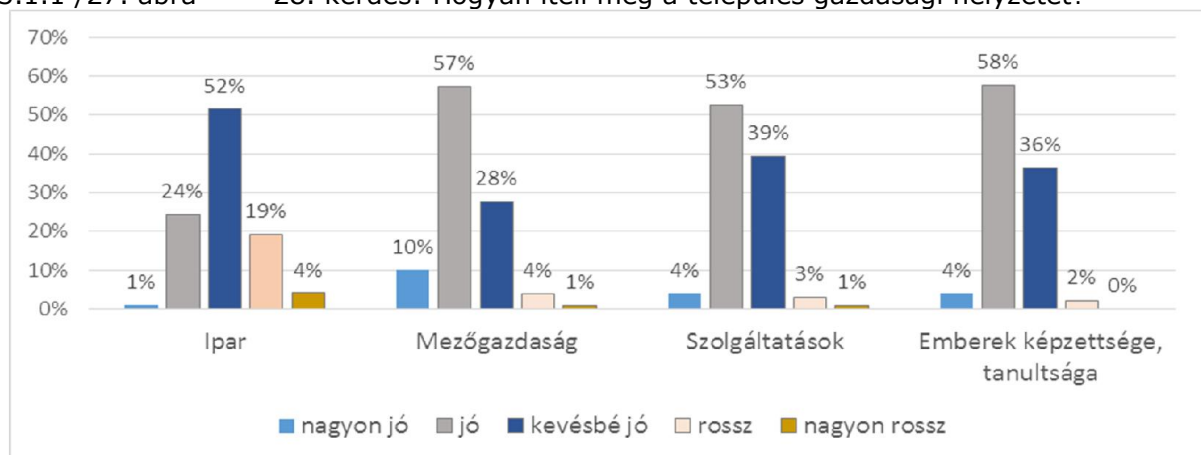
Ebben a tekintetben **gyökeres változás történt az elmúlt 3 évben: 2011-ben még a vitafórumokon való részvétel volt a legkevésbé népszerű, most erre lenne a legnagyobb igény.** Ugyanilyen éles a váltás a hulladékok szelektív gyűjtése terén: míg korábban erre volt a legnagyobb a hajlandóság, most az erre irányuló kezdeményezésnek lenne a legkisebb a sikere. Ezt azonban ellensúlyozza a tény, hogy a lakosok egyre nagyobb aránya mindenféle célzott akció nélkül is már végzi ezt a tevékenységet.

A lakosok igényeihez igazodva a jövőben mindenképpen érdemes lenne kihasználni a vitafórumokat, mint kommunikációs csatornákat.

A település hulladékgazdálkodásának fejlesztésekor elengedhetetlen a lakosság motiválása és megfelelő tájékoztatása, a szelektív hulladékok gyűjtésére vonatkozó hajlandóság jelentős növelésére.

A 28-35. kérdéscsoport a település és a lakosság gazdasági helyzetét térképezi fel.

3.1.1 /27. ábra 28. kérdés: Hogyan ítéli meg a település gazdasági helyzetét?

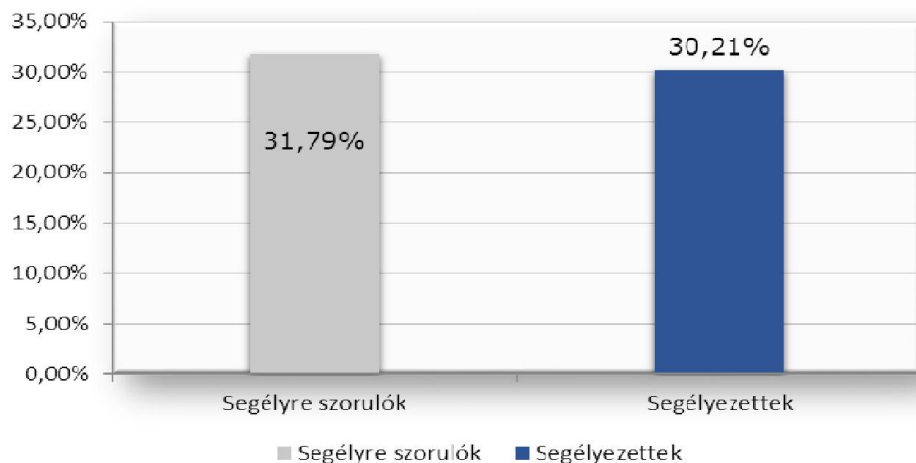

Amint a fenti ábrán is látható, **a válaszadó helyiek véleménye szerint a települési ipar fejlettsége a legkevésbé jó: ezt a válaszadók fele értékelte kevésbé jónak, és további 23%-uk rossznak, vagy nagyon rossznak minősítette. A legjobb eredmények a mezőgazdaság és az emberek képzettsége, tanultsága megítélésénél születtek:** előbbit a lakosok 67%-a értékelte jónak vagy nagyon jónak, utóbbit 62%-uk. A rossz, vagy nagyon rossz kategóriára a mezőgazdaság helyzetével kapcsolatban a válaszadók 5%-a voksolt. Az emberek képzettsége, tanultsága a megkérdezettek 2%-a szerint rossz, és nem volt olyan, aki szerint nagyon rossz lenne.

A szolgáltatások terén picit borúlátóbb a lakosság: a válaszok 57%-a esett a jó vagy nagyon jó kategóriába, és a kevésbé jó kategória 39%-ot kapott.

A 2011-es adatokat is vizsgálva elmondható, hogy **a lakosok kicsivel pozitívabban vélekednek a település gazdasági helyzetéről és az emberek képzettségéről, mint 3 éve.**

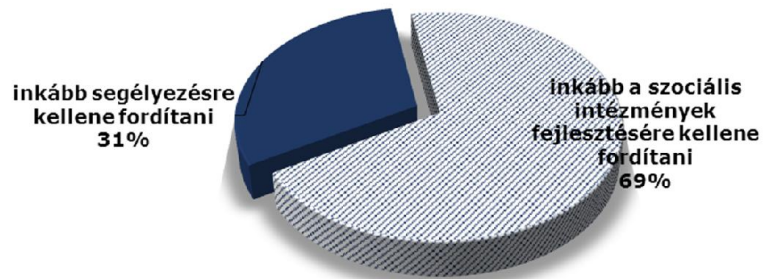
3.1.1 /28. ábra 29-30. kérdések: Segélyre szorulóak és segélyezettek száma

A megkérdezettek válaszai alapján elmondható, hogy míg 2011-ben a válaszadók 44%-a szerint legalább minden második ember segélyre szorult, addig 2014-ben minden harmadik ember. 2011-ben még messze elmaradt a ténylegesen segélyezettek aránya az rászorulóak arányától, a jelenlegi megítélés szerint a segélyre szorulóak **1,5%-a** nem kap csak segélyt, ami nagyon jó eredménynek számít.

A 31. kérdés a szociális célokra rendelkezésre álló pénzösszegek elosztására kérdez rá.

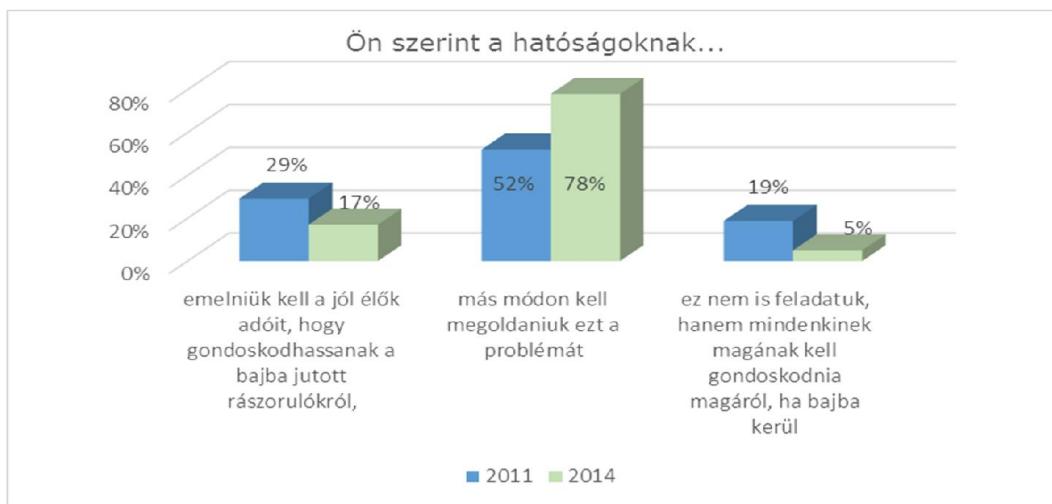
3.1.1 /29. ábra 31. kérdés: A szociális célra meglévő pénzösszegek javasolt felhasználása

A szociális célokra rendelkezésre álló pénzeszegeket a válaszadók véleménye szerint továbbra is inkább a szociális intézmények fejlesztésére kellene fordítani (69% gondolta így), mint segélyezésre. Ebben a tekintetben a megítélés 2011. óta eltolódott a szociális intézmények fejlesztése irányába, a jelenlegi 69-31%-os arány korábban 51-49%-os volt.

A 2011. évhez képest a lakosok közül **egyre kevesebben gondolják azt, hogy a hatóságoknak a rászorulóknak segítségét a jól élők magasabb mértékű adóztatásával kellene megoldani**; inkább más módon tartanák jónak (32. kérdés).

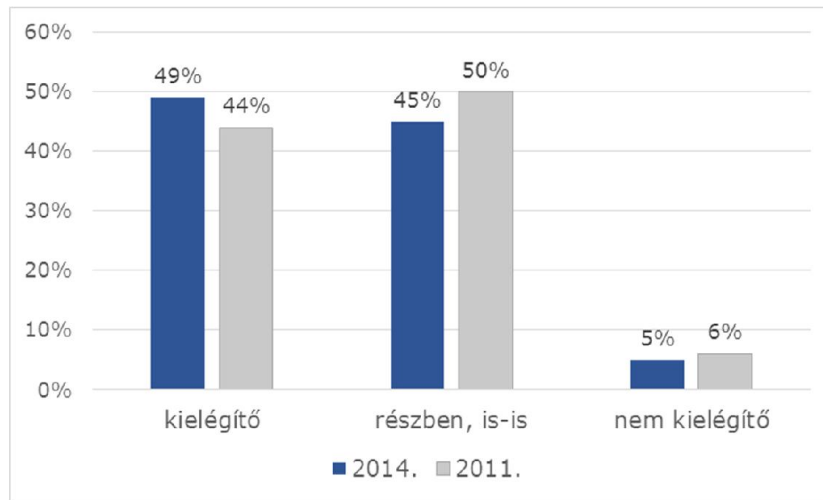
3.1.1 /30. ábra 32. kérdés: A hatóságoktól elvárt lépések a lakosság szerint

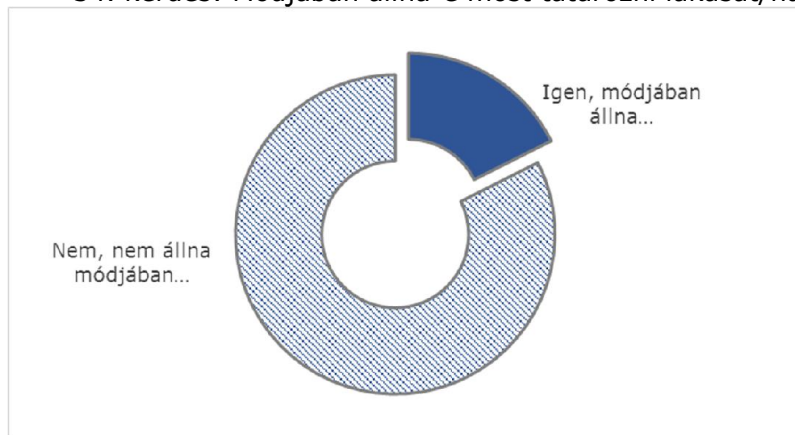
33. és 34. kérdések:

A lakosság körében a saját lakóépület állapotának megítélésében 2011-hez képest 5 %-al tartják többen kielégítőnek a házat, de 5%-al többen részben kielégítőnek és 1 %-al többen nem kielégítőnek tartják azt. Emellett sajnos a korábbiakhoz képest kevesebb lakosnak is állna most módjában tatarozni (18%, 2011-ben 22 %).

3.1.1 /31. ábra 33. kérdés: A saját ház állapota

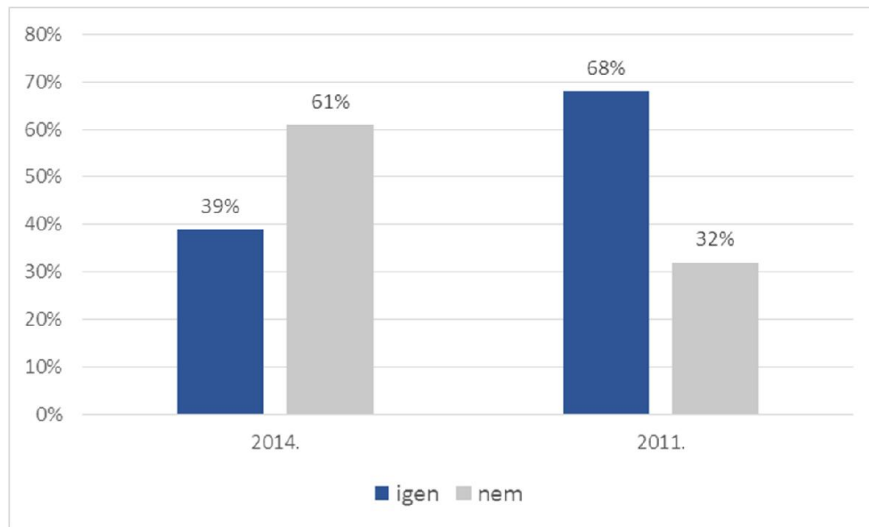

3.1.1 /32. ábra 34. kérdés: Mójában állna-e most tatarozni lakását/házát?

A 2011. évi várakozások tendenciája megfordult, míg korábban 68 % számított a munkanélküliség előfordulására, addig 2014-ben 61% számított arra, hogy nem lesz ő vagy a családjából valaki munkanélküli.

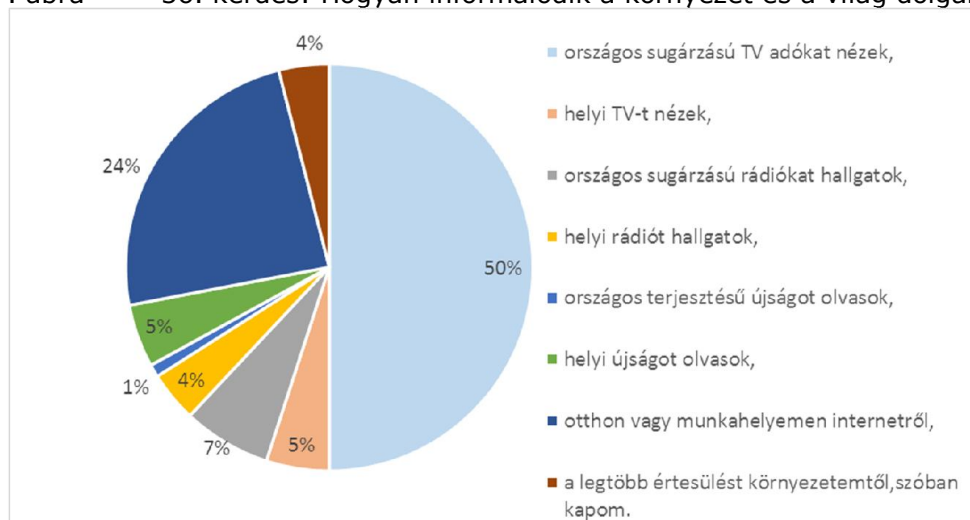
3.1.1 /33. ábra 35. kérdés: Személy szerint számít-e arra, hogy valaki a családjából munkanélküli lesz?

A kérdőív további kérdései a szükséges fejlesztések irányáról, illetve a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos információkról tesz fel kérdéseket.

A kitöltők a környezetük és a világ dolgaival kapcsolatos értesüléseiket elsősorban az országos és a helyi sugárzású TV-ből vagy az internetről szerzik (55% és 24%, 2011-ben 54% és 14% volt). Rádiót csak 11 % (15%) hallgat, újságot pedig a válaszolók 6%-a (12%) olvas. Jellemző trend az internet térhódítása. Ez a változás részben az okostelefonok térnyerésének köszönhető, azonban része lehet benne a települési ingyenes wifi-pontok kialakításának is (36. kérdés).

3.1.1 /37. ábra 36. kérdés: Hogyan informálódik a környezet és a világ dolgairól?

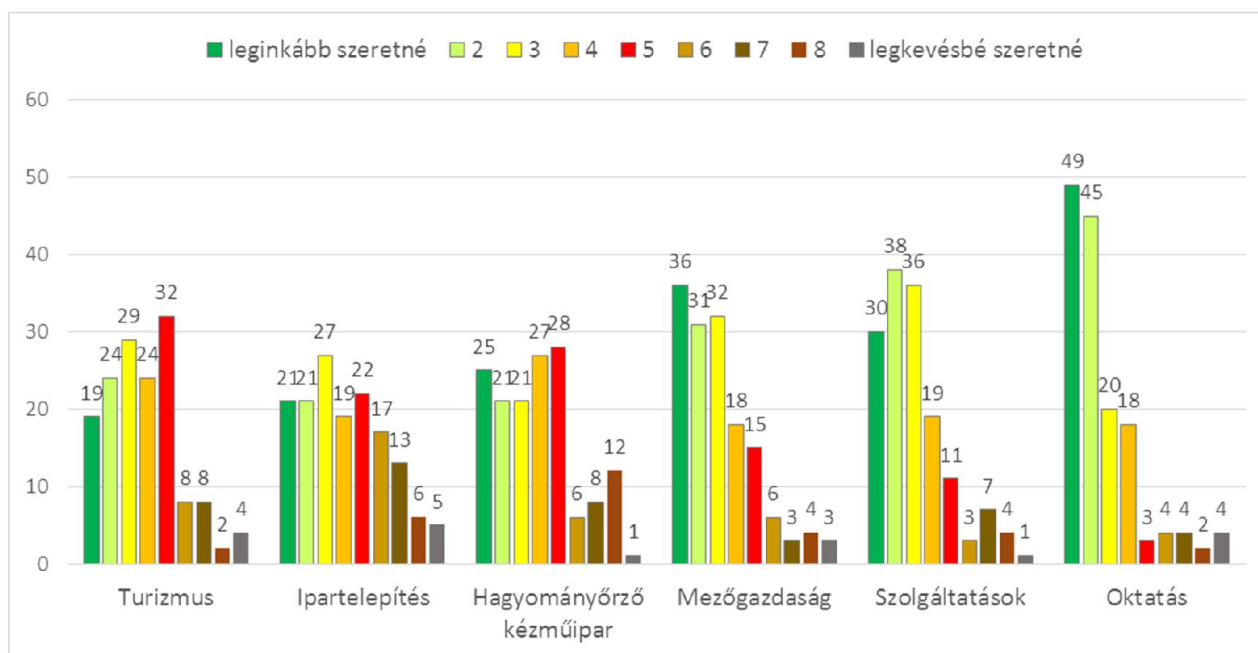

Kérdőívünk értékelés szempontjából két kiemelten fontos kérdésének egyike az itt következő volt, mely arra irányult, hogy megtudjuk, a megkérdezettek mely terület fejlődését szeretnék leginkább elérni a településen. Nyolc felsorolt területet kellett fontossági sorrendbe állítaniuk, melyeket kiegészíthettek egy tetszőleges „egyéb” területtel is. **A válaszolók szerint a**

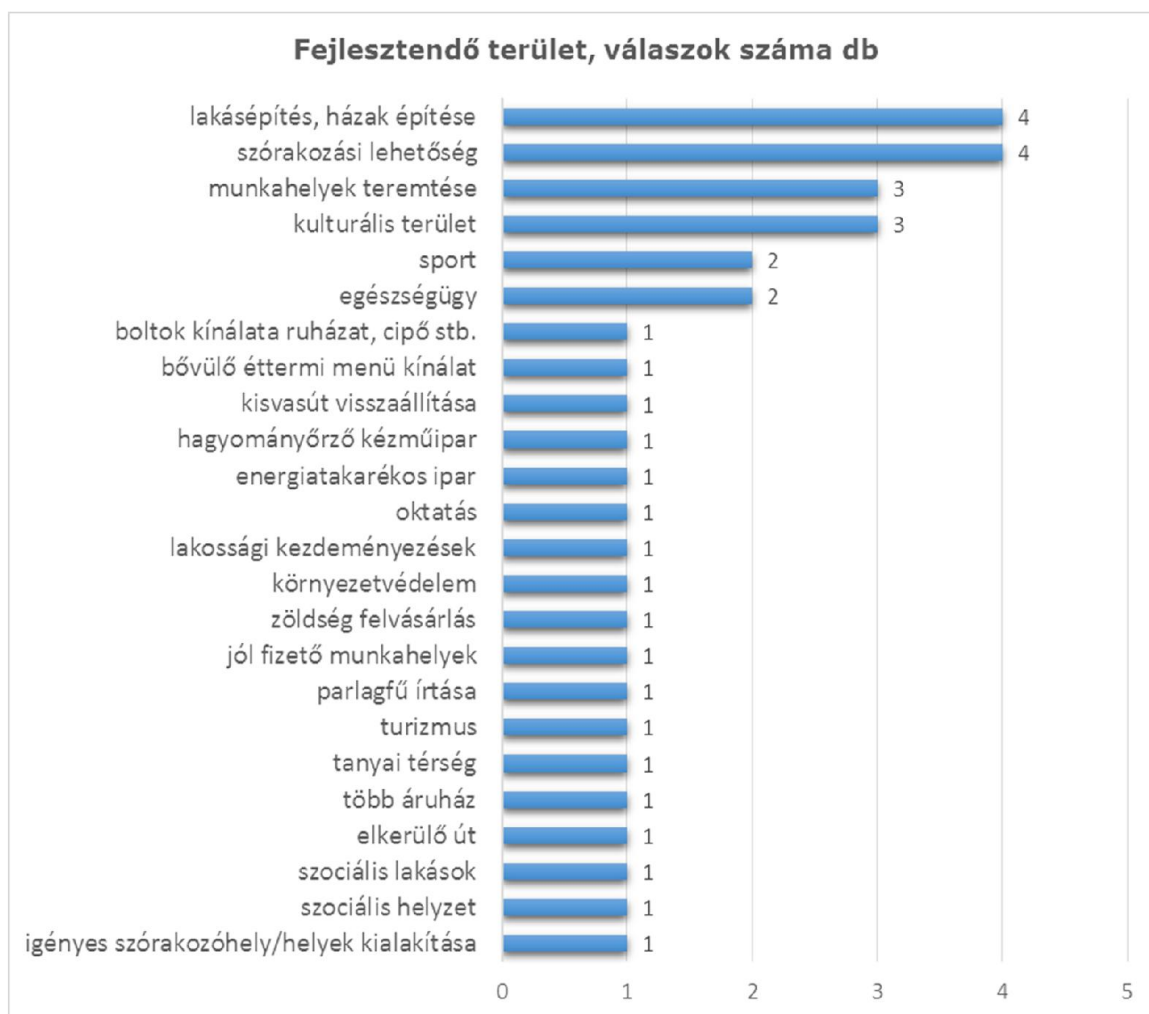
három legfontosabb fejlesztendő terület 2011-ben a mezőgazdaság, a szolgáltatás és az oktatás volt, míg 2014-ben az oktatás fejlesztésének igénye került első helyre, megelőzve a mezőgazdaság és a szolgáltatás fejlesztését. Örvedetes a hagyományőrző kézműipar fejlesztésének növekvő igénye (25 %, míg 2011-ben a válaszadók 22%-a sorolta első helyre).

3.1.1 /38. ábra 37. kérdés: Mórahalom fontos fejlesztési területei

A 37. kérdés megválaszolása esetében lehetőség volt az egyéb fejlesztendő területek megjelölésére is, melyre összesen 36 válasz érkezett.

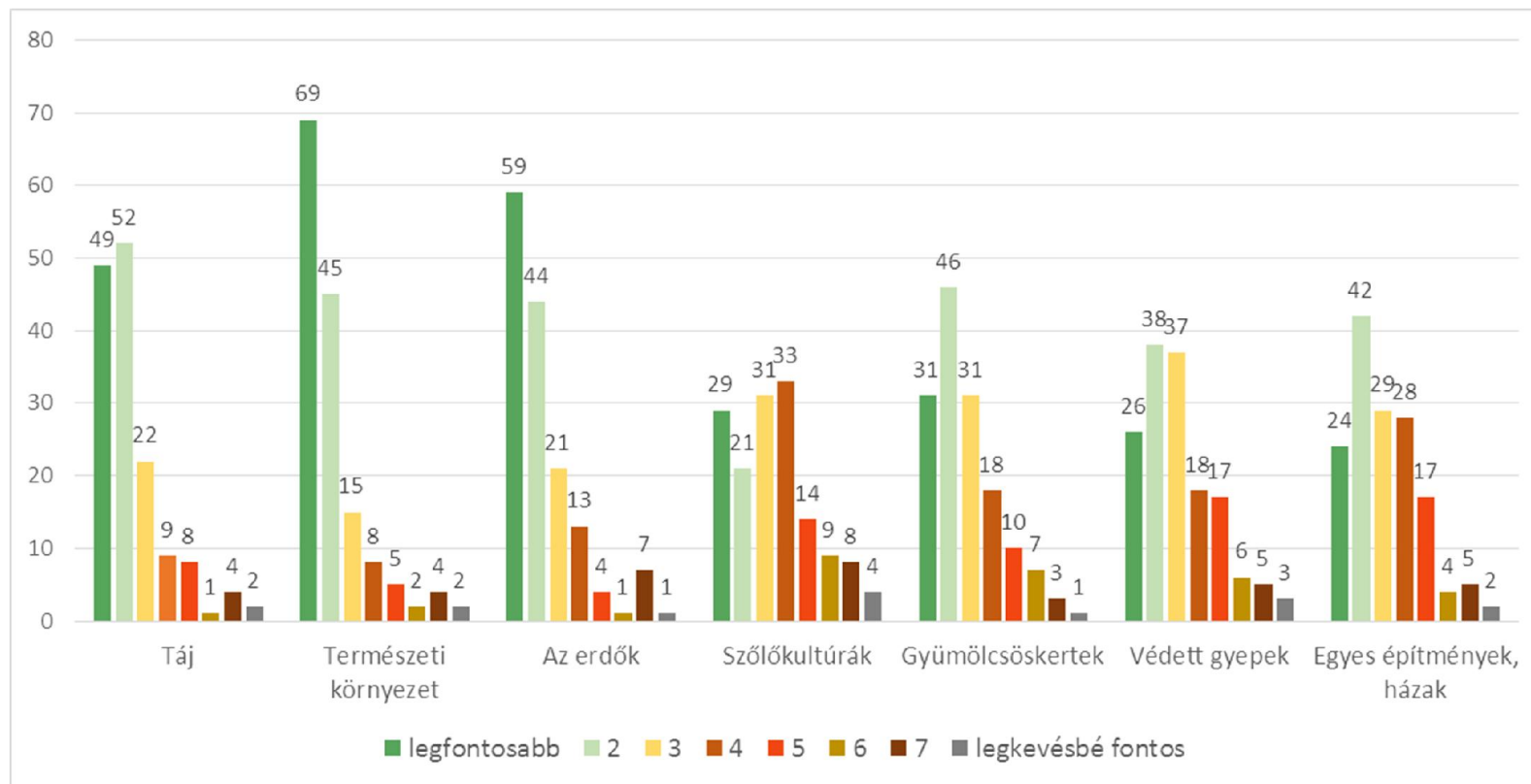
3.1.1 /39. ábra Egyéb fontos fejlesztési területek Mórahalmon

A következő (38.) kérdésnél **a válaszadók** az általunk adott hét lehetőség közül összesítve **a természeti környezet, az erdők és a táj védelmét és megőrzését jelölték meg legfontosabbnak.**

Egyéb kategóriát összesen 32 fő jelölt meg. A válaszadók a gyümölcsöskertek, természeti környezet, házak, épületek és a táj megőrzését írták be, ezzel megismételték az előző diagramban szereplő adatokat. Öröndetes, hogy a 32 válaszadó közül négyen a hagyomány, régi mesterségek, közösségek és kultúra megőrzését tartják fontosnak. (ld. 3.1.1 /42. ábra).

3.1.1 /41. ábra 38. kérdés: Megőrzésre, védelemre javasolt területek Mórahalmon

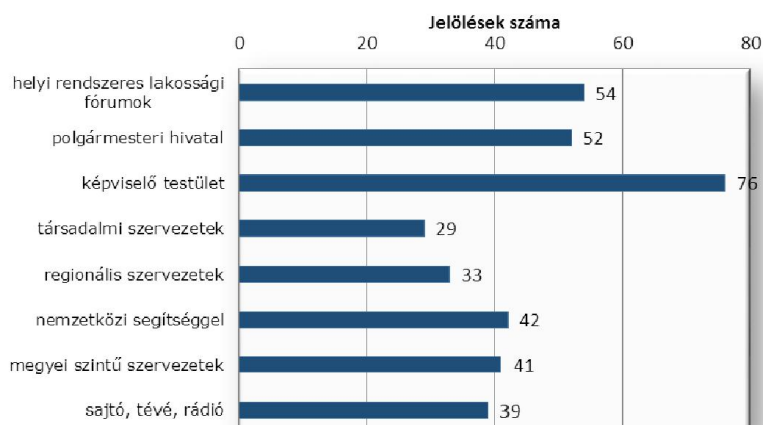
3.1.1 /42. ábra Egyéb védelemre, megőrzésre javasolt területek Mórahalmon

A megkérdezettek szerint a település fejlesztésében a képviselő testület munkája a helyi rendszeres lakossági fórumok megtartása és a polgármesteri hivatal munkája segítene a legtöbbet.

A megyei szervezetek bevonása és a nemzetközi segítség szintén támogathatja a fejlesztéseket.

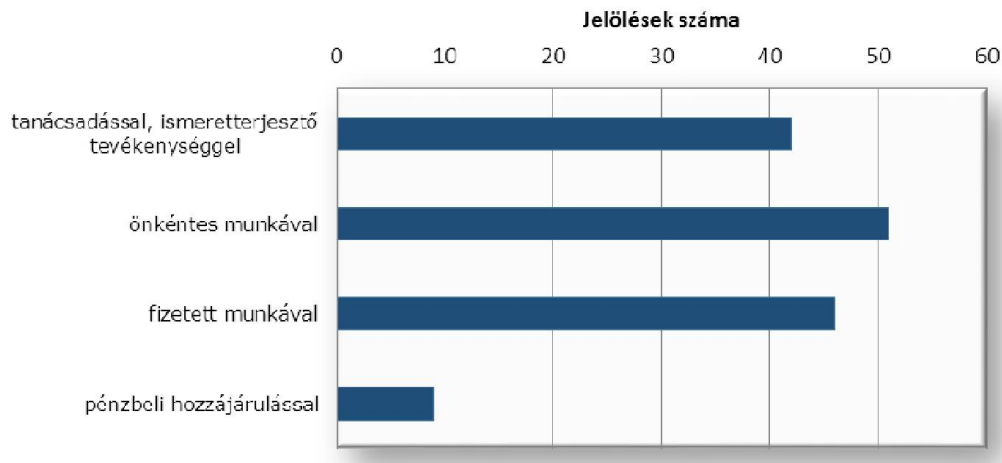
3.1.1 /43. ábra 39. kérdés: Milyen módon, milyen szervezetek, intézmények segítségével lehetne legjobban a települést fejleszteni?

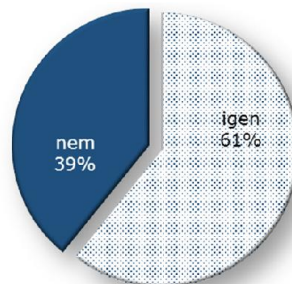
A megkérdezettek véleménye szerint **a lakosok, civil szervezetek elsősorban önkéntes munkával tudnának részt venni a település fejlesztésében.** Emellett szóba jöhet még a

fizetett munka, illetve a tanácsadás, ismeretterjesztő tevékenység is.

3.1.1 /44. ábra 40. kérdés: A helyiek részvételi módjai

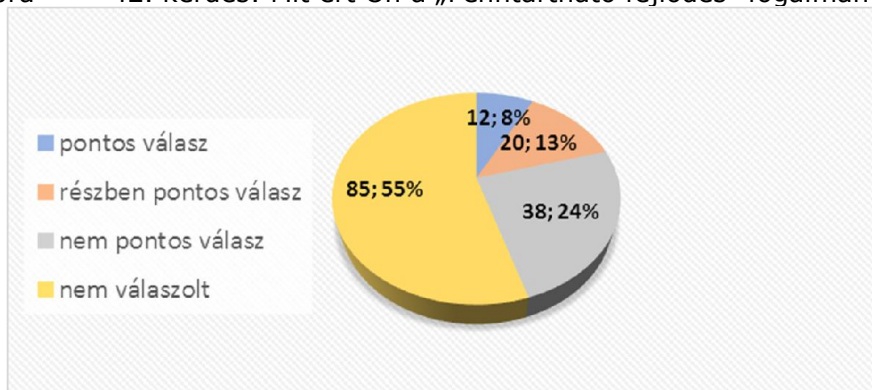

3.1.1 /45. ábra 41. kérdés: Találkozott-e korábban a „fenntartható fejlődés” kifejezéssel?

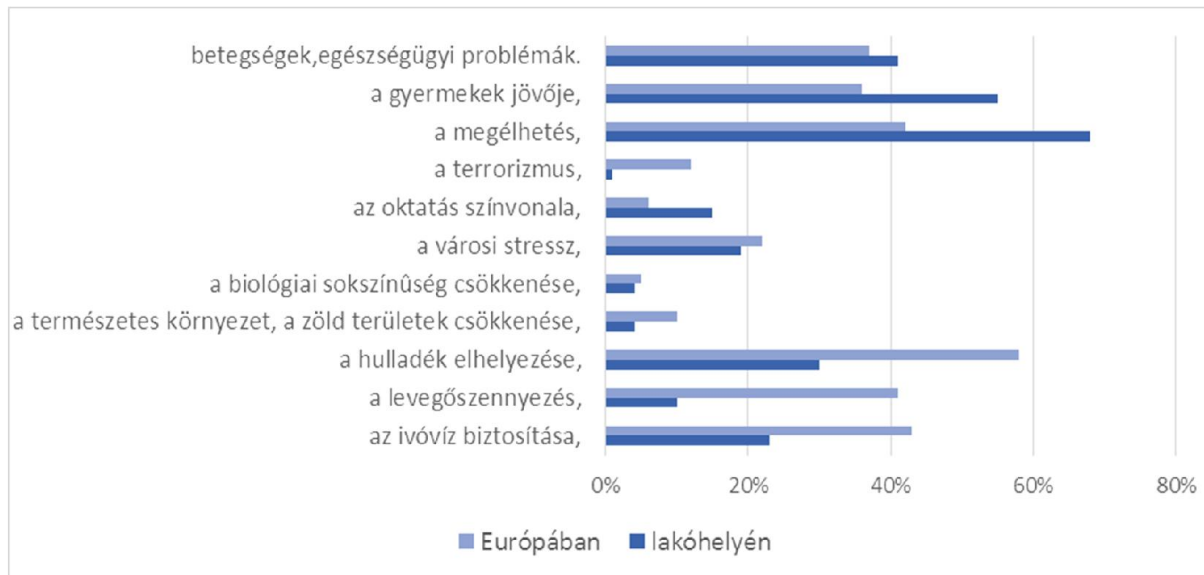

Örömteli, hogy míg 2011-ben a megkérdezetteknek csak a 44%-a találkozott a fenntartható fejlődés fogalmával, most 61 %-uk nyilatkozott pozitívan. A fogalom meghatározására 70-en vállalkoztak, és közel felük adott pontos, vagy nem pontos, de megközelítően helyes választ. Ez nagyon jó eredménynek számít, és jelzi, hogy a fenntartható fejlődés fogalma egyre inkább beépül a köztudatba.

3.1.1 /43. ábra 42. kérdés: Mit ért Ön a „Fenntartható fejlődés” fogalmán?

3.1.1 /44. ábra 43-44. kérdés: Véleménye szerint a belátható jövőben az alábbiak közül mely lesz Európa és a lakóhelyén élő emberek legnagyobb problémája?

A megkérdezettek szerint a jövőben Európa legnagyobb problémái a hulladékok elhelyezése, az ivóvíz biztosítása, és a levegőszennyezés lesznek. Ennek megfelelően felértékelődik a környezetvédelem szerepe, a környezeti tényezők megóvása.

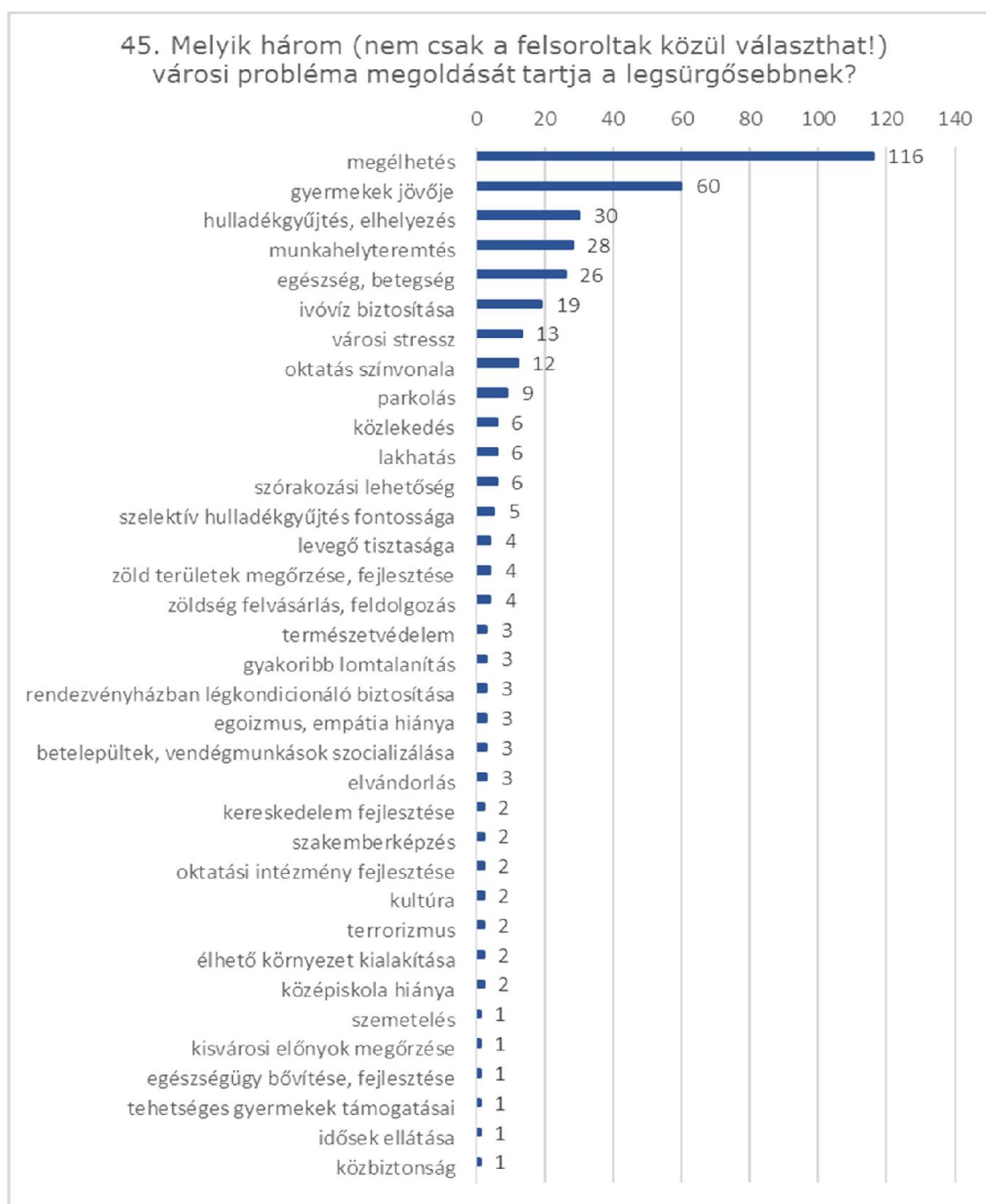
A válaszolók megítélése szerint **a Mórahalmon élő emberek legnagyobb problémái a megélhetés, a gyermekek jövője és a betegségek, egészségügyi problémák lesznek.** Az összes további kategória erősen leszakadva követi ezeket a problémákat, de **nem lehet figyelmen kívül hagyni a hulladékok elhelyezése és az ivóvíz biztosítása körüli aggodalmakat sem.**

A **városi stressz** megjelenése a mórahalmi lakosok életében feltehetően egy-egy eseményhez köthető (kirakodó vásár, nagy létszámú látogatottság a rendezvényeken), illetve a városban zajló fontos, jelentős, sok területre ható fejlesztések eredményei életmódbeli váltást is igényelnek.

Kérdőívünk 45. kérdésének megválaszolásánál lehetőséget biztosítottunk a megkérdezetteknek arra, hogy ne megadott válaszlehetőségek alapján, hanem saját szabad megítélésük szerint soroljanak fel három olyan területet, települési problémát, melyek megoldását sorrendben a legsürgetőbbnek tartják.

A válaszokban a problémát 1. 2. és 3. helyre rangsorolták. Az összesítésnél a rangsor szerinti súlyozott értéket vettük figyelembe: 3 pont volt az első helyen, 2 pont a második helyen és 1 pont a harmadik helyen megjelölt probléma.

3.1.1 /45. ábra 45. kérdés: Melyik három települési probléma megoldását tartja a legsürgősebbnek?

A diagramban ábrázolt helyezéseket árnyalja, ha megnézzük, hogy hány válaszadó, melyik helyen jelölt meg egy-egy problémát.

3.1.1/1 táblázat: Az egyes problémák és a hozzájuk tartozó sorszámok (**a jelentősnek ítélt** problémákat kiemeltük).

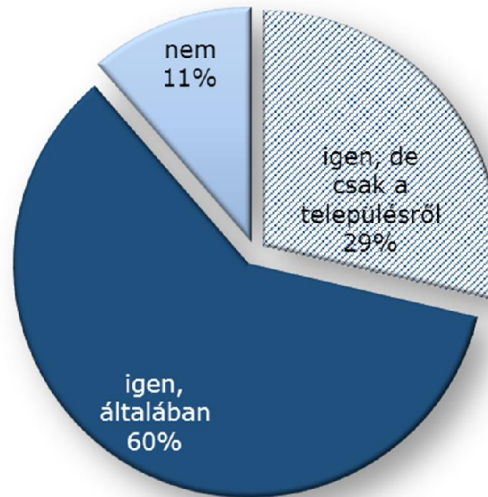
Első helyen a válaszolók közül 31-en a **megélhetést** jelölték meg. Ez az érték nagyon jelentősen meghalad minden egyéb problémát. Ezt követik a gyermekek jövője, a hulladékkezelés és elhelyezés, és a munkahelyteremtés kérdése. A 45. kérdésre adott válaszok összhangban állnak a 43-44. kérdések válaszaival.

Egyéb fejlesztendő területek	1. helyen		2. helyen		3. helyen		összesen	
	választók száma	pontszám	választók száma	pontszám	választók száma	pontszám	választók száma	pontszám
megélhetés	31	93	9	18	5	5	45	116
gyermekek jövője	4	12	22	44	4	1	30	57
hulladékgyűjtés, elhelyezés	5	15	5	10	5	5	15	30
munkahelyteremtés	7	21	3	6	1	1	11	28
egészség, betegség	5	15	1	2	9	9	15	26
ivóvíz biztosítása	5	15	1	2	2	2	8	19
városi stressz	2	6	1	2	5	5	8	13
oktatás színvonala	1	3	2	4	5	5	8	12
parkolás	2	6	1	2	1	1	4	9
közlekedés	2	6	0	0	0	0	2	6
lakhatás	0	0	3	6	0	0	3	6
szórakozási lehetőség	0	0	1	2	4	4	5	6
szelektív hulladékgyűjtés fontossága	1	3	1	2	0	0	2	5
levegő tisztasága	1	3	0	0	1	1	2	4
zöld területek megőrzése, fejlesztése	1	3	0	0	1	1	2	4
zöldség felvásárlás, feldolgozás	1	3	1	2	0	0	2	5
természetvédelem	0	0	1	2	1	1	2	3
gyakoribb lomtalanítás	1	2	0	0	0	0	1	2
rendezvényházban légkondicionáló biztosítása	1	3	0	0	0	0	1	3
egoizmus, empátia hiánya	1	2	0	0	0	0	1	2
vendégmunkások szocializálása	1	3	0	0	0	0	1	3
elvándorlás	0	0	1	2	1	1	2	3
kereskedelem fejlesztése	0	0	1	2	0	0	1	2
szakemberképzés	0	0	1	2	0	0	1	2
oktatási intézmény fejlesztése	0	0	2	4	0	0	2	4
kultúra	0	0	1	2	0	0	1	2
terrorizmus	0	0	1	2	0	0	1	2
élhető környezet kialakítása	0	0	1	2	0	0	1	2
középiskola hiánya	0	0	0	0	2	2	2	2
szemetelés	0	0	0	0	1	1	1	1
kisvárosi előnyök megőrzése	0	0	0	0	1	1	1	1
egészségügy bővítése, fejlesztése	0	0	0	0	1	1	1	1
tehetséges gyermekek támogatásai	0	0	0	0	1	1	1	1
idősek ellátása	0	0	0	0	1	1	1	1
közbiztonság	0	0	0	0	1	1	1	1

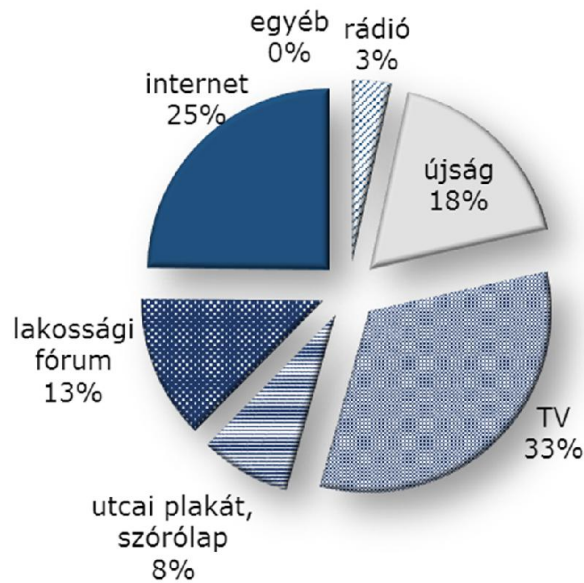
A 46. kérdésre adott válaszok alapján a kitöltők egyre magasabb aránya (60%, 2011-ben 54%) szeretne általánosságban több információhoz jutni a fenntartható fejlődésről, sokan a helyi információkat fogadnák szívesen a témában (29%, 2011-ben 24%), és ehhez a leghatékonyabb csatornáknak a televíziót, az internetet és a lakossági fórumokat tartanák.

3.1.1 /46. ábra 46. kérdés: Szeretné-e, hogy a fenntartható fejlődésről több információ jusson el Önhöz?

3.1.1 /47. ábra 47. kérdés: Melyik módszert gondolja a leghatékonyabbnak a fenntarthatóságról kapcsolatos ismeretek megszerzéséhez?

3.1.2 Az oktatási kérdőívek

Az oktatási kérdőívek kiértékelése során nem minősítettünk egyetlen kérdőívet sem értékelhetetlennek. A hibásan, vagy hiányosan megválaszolt kérdéseket természetesen hibásnak minősítettük, és figyelmen kívül hagytuk. Így, reprezentatív felmérésünk eredményeként, a kérdésekre adott értékelhető válaszok száma és azok egymáshoz viszonyított aránya alapján pontosabb képet kaphattunk a települési diákok környezetvédelemmel kapcsolatos kérdésekről való véleményéről. **Összesen 98 kérdőívet dolgoztunk fel.** Az alább található ábrák a kapott válaszok alapján, azok szemléltetésére készültek el.

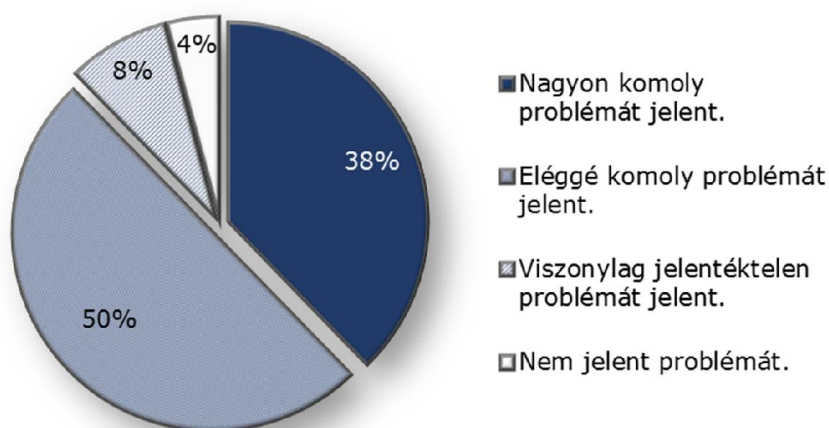
A települési diákok nagy többsége a környezetszennyezést a hazai viszonyok között jelentős, *Eléggé komoly*, illetve *Nagyon komoly* problémaként értékeli, a válaszadók 50 és 38%-a vélekedett így. *Viszonylag jelentéktelen problémaként* 8% szavazatot kapott, de érdekes, hogy a megkérdezettek 4%-a úgy értékelte, hogy a környezetszennyezés egyáltalán nem jelent problémát.

A mórahalmi környezetszennyezés tekintetében a hasonló kérdésre érkezett válaszok alapján elmondható, hogy a diákok másképp ítélik meg közvetlen környezetükben a környezetszennyezés problémájának súlyát. *Nagyon komoly*-ként 22%-uk, *Eléggé komoly* problémaként 46%-uk értékeli, a diákok 25%-a értékelte *Viszonylag jelentéktelen problémaként*, a válaszadók közül a *Nem jelent problémát* lehetőséget pedig 7% jelölte meg.

Össességében elmondható, hogy a diákok a hazai környezetszennyezés problémáját többségében eléggé komoly, vagy komoly problémaként értékelik, de a közvetlen környezetük állapotával sokkal elégedettebbek, mint a hazai viszonyokkal.

3.1.2 /1. ábra

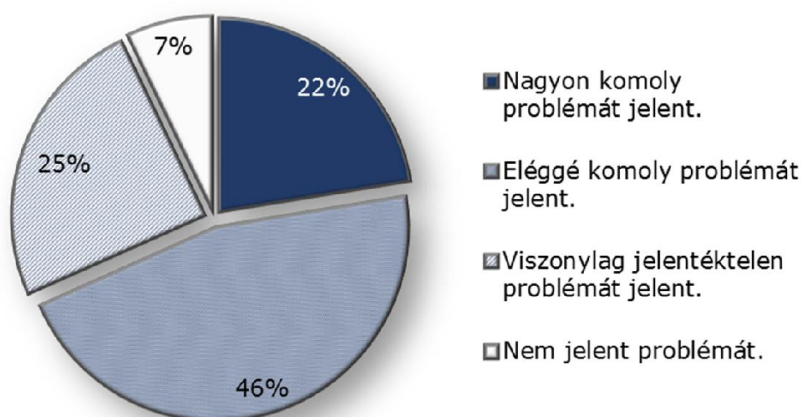
1. kérdés: Véleményed szerint mennyire jelent problémát ma Magyarországon a környezetszennyezés?

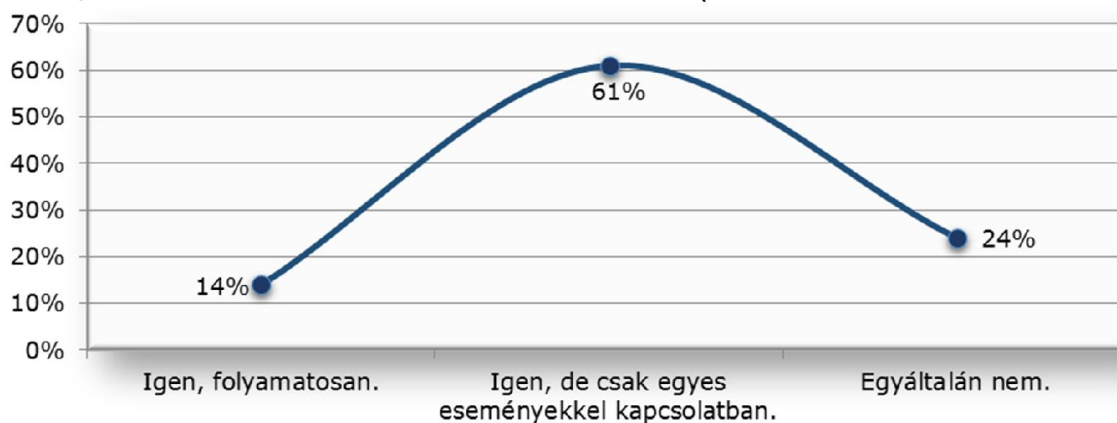
3.1.2 /2. ábra

Véleményed szerint mennyire jelent problémát településeden a

környezetszennyezés?

3.1.2 /3. ábra 3. kérdés: Érdeklődsz-e a környezetvédelmi kérdések iránt?

A 3.1.2 /3. számú ábra a tanulók környezetvédelmi kérdések után való érdeklődését mutatja be. Általánosságban elmondható, hogy a tanulók főként konkrét eseményekkel kapcsolatosan érdeklődnek a környezetvédelemről, ezt a választ 61%-uk jelölte meg. A válaszadók 14%-a állítja, hogy folyamatosan érdeklődik a környezetvédelmi kérdések iránt, és 24% vallja magát érdektelennek a témában.

Célszerű lenne a téma iránt egyáltalán nem érdeklődő csoportot (24%) megszólítani és legalább egyes eseményekkel kapcsolatban érdekeltté, tájékozottá tenni.

Megkérdeztük a tanulókat arról is, hogy mi volt az a legutóbbi környezetvédelemmel kapcsolatos probléma (kérdés), ami felkeltette érdeklődésüket. Ennél a kérdésnél önállóan kellett felsorolniuk ilyen témákat, akár többet is (3.1.2 /4. ábra).

Összesen 40 értékelhető válasz érkezett. **A válaszadók negyede említette a szemetelés problémáját,** ezt követően pedig az ózonréteg állapota és a vizek szennyezése merült fel legtöbbször. Több szavazat érkezett még a légszennyezés és a globális felmelegedés problémakörére.

A diákok többsége a közvetlen környezetükben a szemetelést, illetve a túlzott autóhasználatból eredő légszennyezést látja problémának, de jelzésértékű a tanyai szemétszállítás hiányára leadott szavazat is.

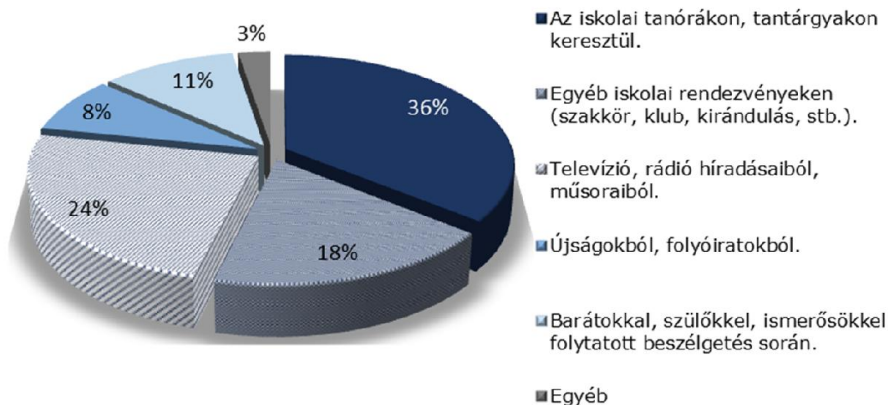
3.1.2 /4. ábra 4. kérdés: A legutóbbi környezetvédelmi probléma, amiről a diákok hallottak

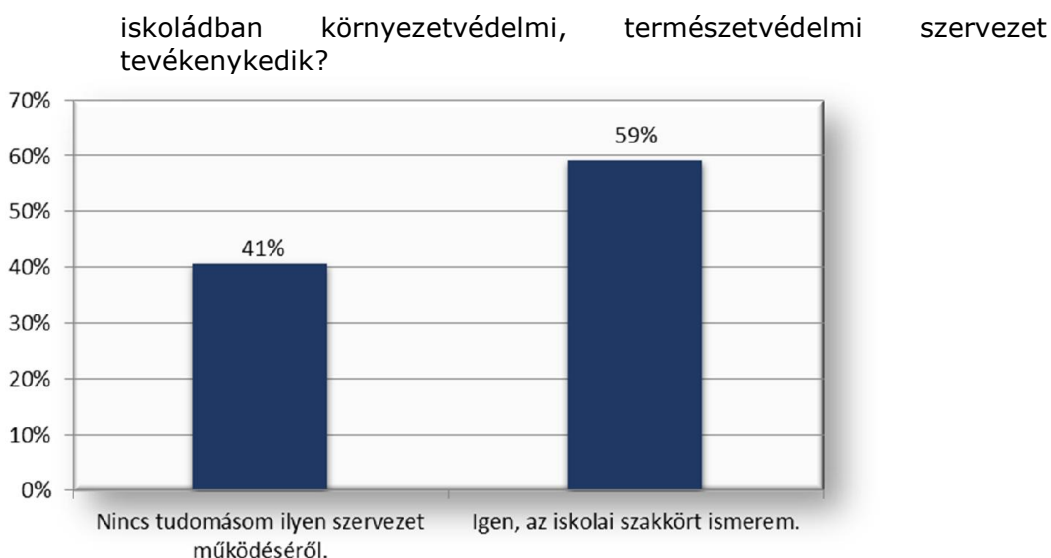
A tanulók a környezetvédelemmel kapcsolatos értesüléseiket számos csatornán keresztül nyerhetik. E információforrások megoszlását és ezáltal eredményességüket mutatja a 3.1.2 /5. számú ábra. Ennél a kérdésnél szintén lehetőség volt több válasz megjelölésére is. A diákok elsősorban az iskolában szerzik ismereteiket (36%-a tanórákon, 18%-a egyéb iskolai rendezvényeken). Ebben a tekintetben a televíziós és rádiós híradások (24%) megelőzik az újságok, folyóiratok (8%) és a szülők, barátok szerepét (11%).

A válaszok alapján kitűnik, hogy **az iskoláknak jelentős szerepe van a környezetvédelemmel kapcsolatos információk átadásában, hiszen a diákok mintegy 52%-a hivatkozott az iskolai oktatásra vagy rendezvényekre.**

3.1.2 /5. ábra 5. kérdés: A diákok információforrásai

3.1.2 /6. ábra 6. kérdés: Van-e tudomásod arról, hogy lakóhelyeden vagy

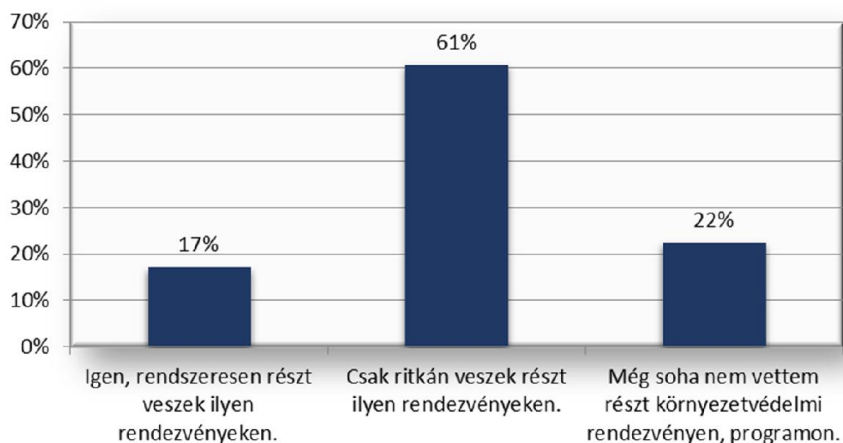

Megkérdeztük a diákokat arról is, hogy van-e tudomásuk arról, hogy lakóhelyükön vagy az iskolában tevékenykedik környezetvédelmi, természetvédelmi szervezet (egyesület, klub, szakkör). **46 diáknak nincs tudomása ilyen szervezetről, de ezt ellensúlyozandó, a válaszadók 67 alkalommal említették az iskolai természetvédelmi (Zöldlevelecske) szakkört.** A válaszok alapján ezen kívül semmilyen más szervezetről nem tudnak a diákok.

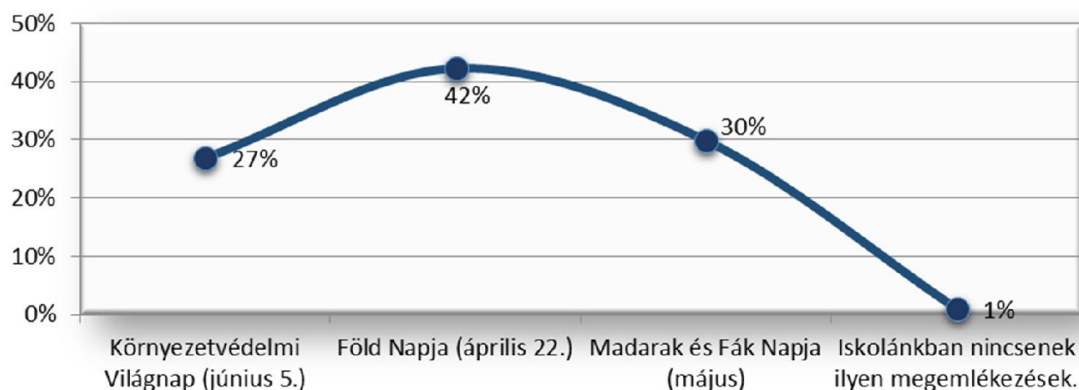
A diákok 78 %-a vesz részt ritkán, vagy rendszeresen természetvédelemmel kapcsolatos rendezvényeken, ami jó aránynak számít, bár jóval kevesebben vannak a rendszeres látogatók (17%).

A 6. és 7. kérdésre adott válaszok alapján a településen működő természetvédelmi, környezetvédelmi szervezetek tevékenysége nem jut el a diákokhoz. Ez a tény egyrészt tovább erősíti az iskolák szerepét a diákok környezetvédelemmel kapcsolatos tájékoztatásában, nevelésében, másrészt rámutat, hogy érdemes lenne a megrendezésre kerülő környezetvédelmi rendezvényeket a diákok körében célzottan is hirdetni.

3.1.2 /7. ábra 7. kérdés: Részt vettél-e már lakóhelyeden vagy iskolában környezetvédelemmel, természetvédelemmel kapcsolatos rendezvény programján?

3.1.2 /8. ábra 8. kérdés: Iskolai környezetvédelmi napok

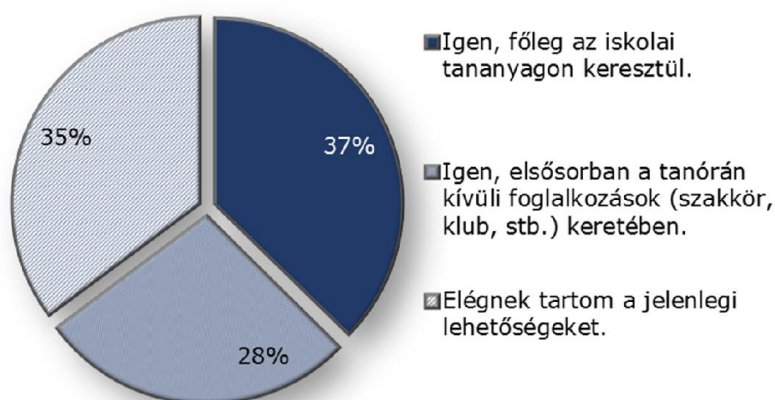

A 8. kérdés az iskolai szokásokra, a környezetvédelemmel kapcsolatos megemlékezésekre irányult (itt szintén több válasz megjelölésére volt mód). A várakozásoknak megfelelően a Föld napját jelölték meg legtöbbször (85 jelölés), ezt követte a Madarak és Fák Napja (60 jelölés) és a Környezetvédelmi Világnap (54 jelölés).

Megkérdeztük a diákokat arról is, hogy szeretnék-e többet tudni, tanulni a környezetvédelem kérdéseiről, mint az eddigiekben. A diákok 65%-a pozitívan válaszolt (37% főleg iskolai tananyagon belül, 28% szakkör, klub keretében tanulna).

3.1.2 /9. ábra

9. kérdés: Szeretnél-e többet tudni, tanulni a környezetvédelem kérdéseiről?

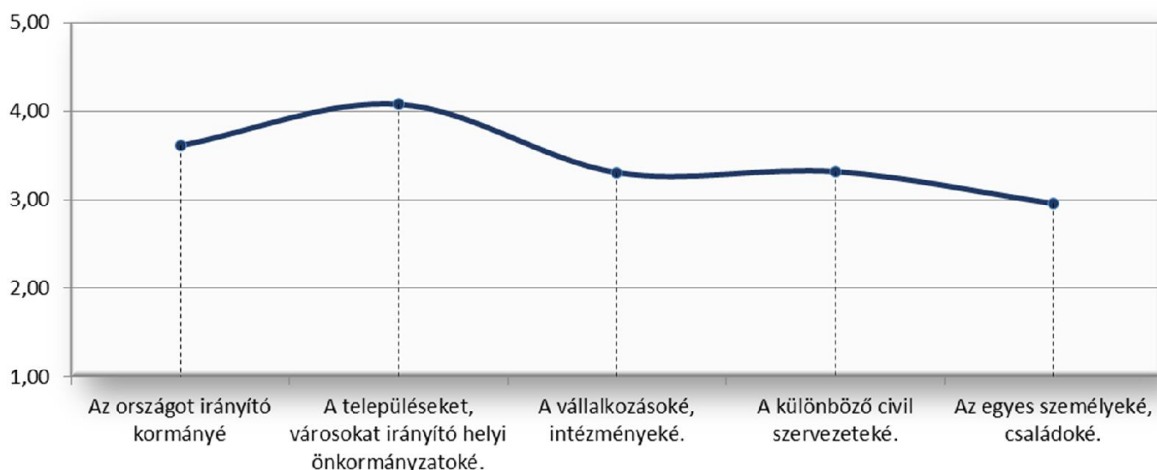
A kérdőív 10. kérdése arra keresi a választ, hogy a diákok szerint kinek az elsőrendű feladata a település környezeti állapotának védelméről gondoskodni. **A válaszoló diákok a felelősséget döntően külső szereplőkre**, azaz a helyi önkormányzatokra, az országot irányító kormányra, a vállalkozásokra, intézményekre, illetve a különböző civil szervezetekre **hárították**. Érdekes, hogy még a civil szervezetek szerepe is előrébb került a rangsorban a személyes felelősségnél, holott a korábbi kérdésekből kiderült, a diákok Mórahalmon nem ismernek ilyet.

A jövőben mindenképpen javasolt tájékoztatni a diákokat arról, hogy ők maguk mit tehetnének a település környezeti állapotának védelme érdekében.

3.1.2/10. ábra

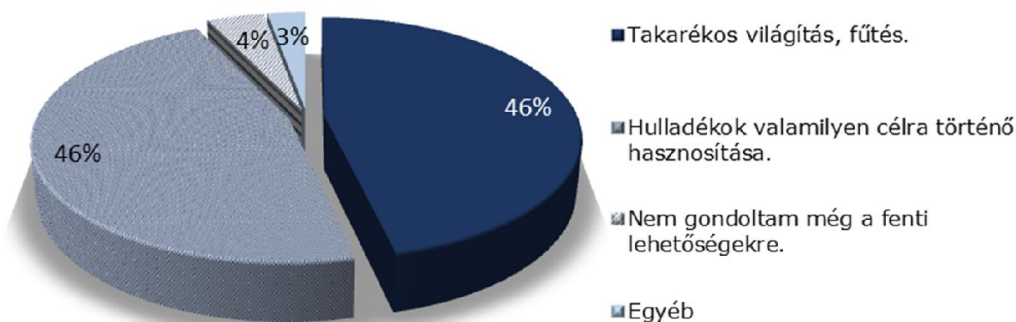
10. kérdés: Kinek az elsőrendű felelőssége és feladata a települések

környezeti állapotának a védelméről gondoskodni?
(1: nem az ő feladata, 5: az ő elsőrendű feladata)

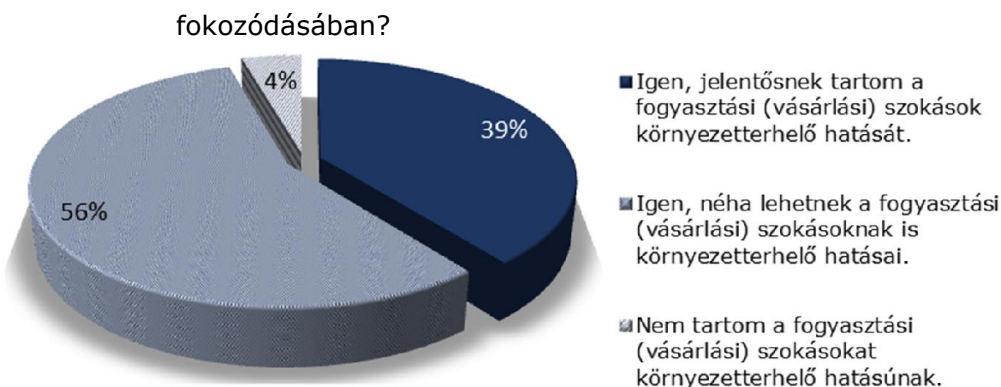
Kérdőívünk következő kérdése arra irányult, hogy a tanulók milyen környezetvédő szokásokat építettek be mindennapjaikba. A válaszadók 46-46%-a jelölte meg a **takarékos világítást, fűtést**, illetve a **hulladékok hasznosítását**. Elenyésző azoknak a száma, akik még nem gondoltak ezekre a lehetőségekre. **A diákok nagy része tehát végez valamilyen környezetkímélő tevékenységet**, melyek körét célszerű lenne tovább bővíteni.

3.1.2 / 11. ábra 11. kérdés: Az alábbiakban felsorolt és otthon is, iskolában is alkalmazható „környezetvédő” megoldások közül jelöld meg azokat, amelyekre Te is odafigyelsz!

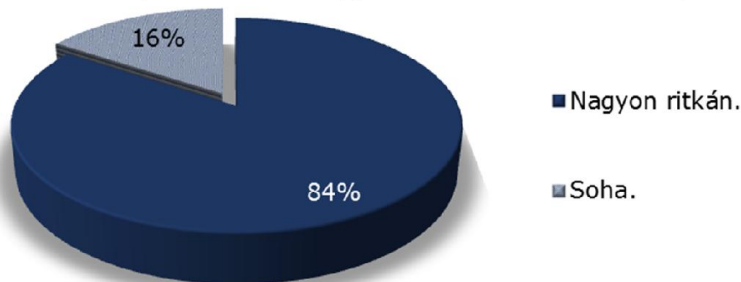
A 3.1.2 /12. számú ábra a fogyasztói szokások környezetre való hatását, környezetterhelő szerepét mutatja be aszerint, hogy azt a diákok jelentősnek tartják-e. Az eredmények alapján elmondható, hogy a diákok 39%- tartja jelentősnek e hatásokat, míg több mint felük (56%) szerint néha lehetnek a fogyasztási szokásoknak is környezetterhelő hatásai. **Az egyéni fogyasztási szokások fontosságának ismertetésével a diákok újabb lehetőséget kaphatnak a környezettudatos viselkedés gyakorlására.**

3.1.2 /12. ábra 12. kérdés: Véleményed szerint az emberek fogyasztási (vásárlási) szokásai szerepet játszanak-e a környezeti problémák

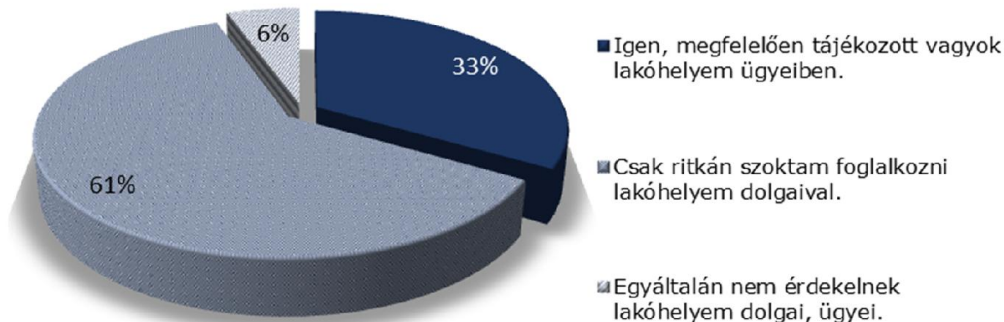
A kevésbé környezetterhelő vagy környezetbarát vásárlási szokásokat vizsgáló kérdésünk eredményét a 3.1.2 /13. számú ábra mutatja be: eszerint a válaszokat adó diákok 84%-a nagyon ritkán, 16%-a pedig sohasem használ környezetbarát termékeket. Senki nem vallotta úgy, hogy nagyon gyakran vásárol környezetvédő terméket. A kérdésre adott válaszok is alátámasztják, hogy **a jövőben célszerű lenne a gyermekek tájékoztatására nagyobb hangsúlyt fektetni, hogy tudják, mit tehetnek azért, hogy a környezetet kevésbé terheljék.**

3.1.2 /13. ábra 13. kérdés: Próbáltál-e már olyan terméket használni (vásárolni), melyről tudtad, hogy kevésbé terheli a környezetet?

A települési gazdasági, szociális, környezetvédelmi stb. ügyekben, kérdésekben való tájékozottságot vizsgáló kérdésünkre kapott válaszok alapján elmondható, hogy a diákok elenyésző, mintegy 6%-át egyáltalán nem érdeklik a helyi ügyek, 61%-uk csak ritkán foglalkozik ezzel, míg 33%-uk megfelelően tájékozottnak tartja magát (3.1.2 /14. számú ábra).

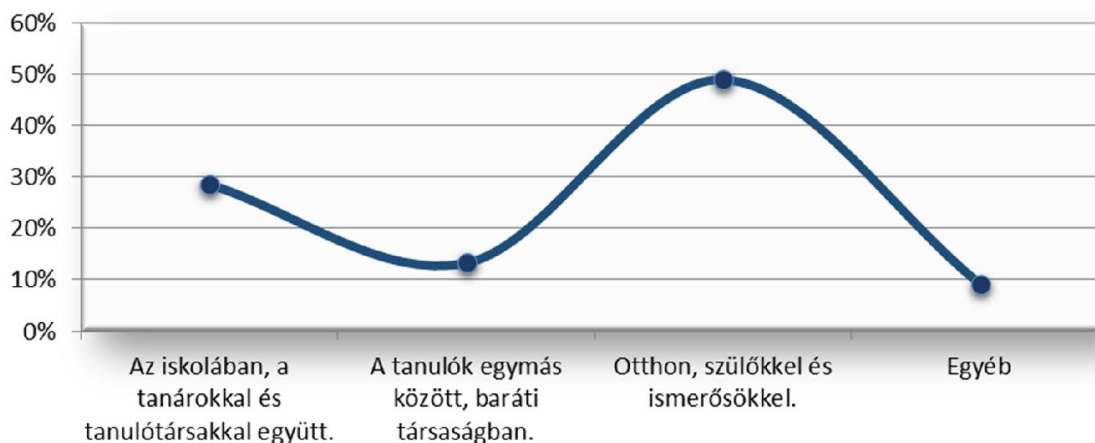
3.1.2 /14. ábra 14. kérdés: Tájékozottnak tartod-e magad lakóhelyed gazdasági, szociális, környezetvédelmi stb. ügyeiben, kérdéseiben?

Kérdőívünk következő kérdése (3.1.2 /15. számú ábra) arra irányult, hogy a tanulók milyen forrásból, forrásokból szerzik helyi ügyekkel kapcsolatos információikat. A diákok

elsősorban otthon, a szülőkkel és ismerősökkel folytatott beszélgetések alapján tájékozódnak (49%); az iskolában, a tanulótársak és tanárok között ez sokkal kevesebbszer merül fel (29%). **Az iskola keretein belüli információcsere szerepe – akár tanórai keretek közt - erősíthető lenne.**

3.1.2 /15. ábra 15. kérdés: Hol beszélitek meg leggyakrabban lakóhelyed ügyeit?

Az utolsó három ábra a kérdőív két, talán leginkább figyelemreméltó kérdéskörére adott válaszok arányát szemlélteti.

A 3.1.2 /16. számú ábra a lakóhely szeretetét mutatja be a diákok körében, és kiemelkedően pozitív képet jelez. **A tanulók nagyon magas aránya: 92%-a nyilatkozott úgy, hogy szereti ezt a környéket,** s csupán a válaszadók 8%-a költözne el, hogyha az módjában állna. Ez számunkra az egyik legfontosabb adat, hiszen egyértelműen jelzi azt, hogy **a fiatalok nagyon szívesen laknak itt, s így jövőbeni sikeres fejlesztések, például munkahelyteremtést eredményező fejlesztések esetén igen reális esély lehet arra, hogy tovább nőjön a település népességmegtartó ereje.**

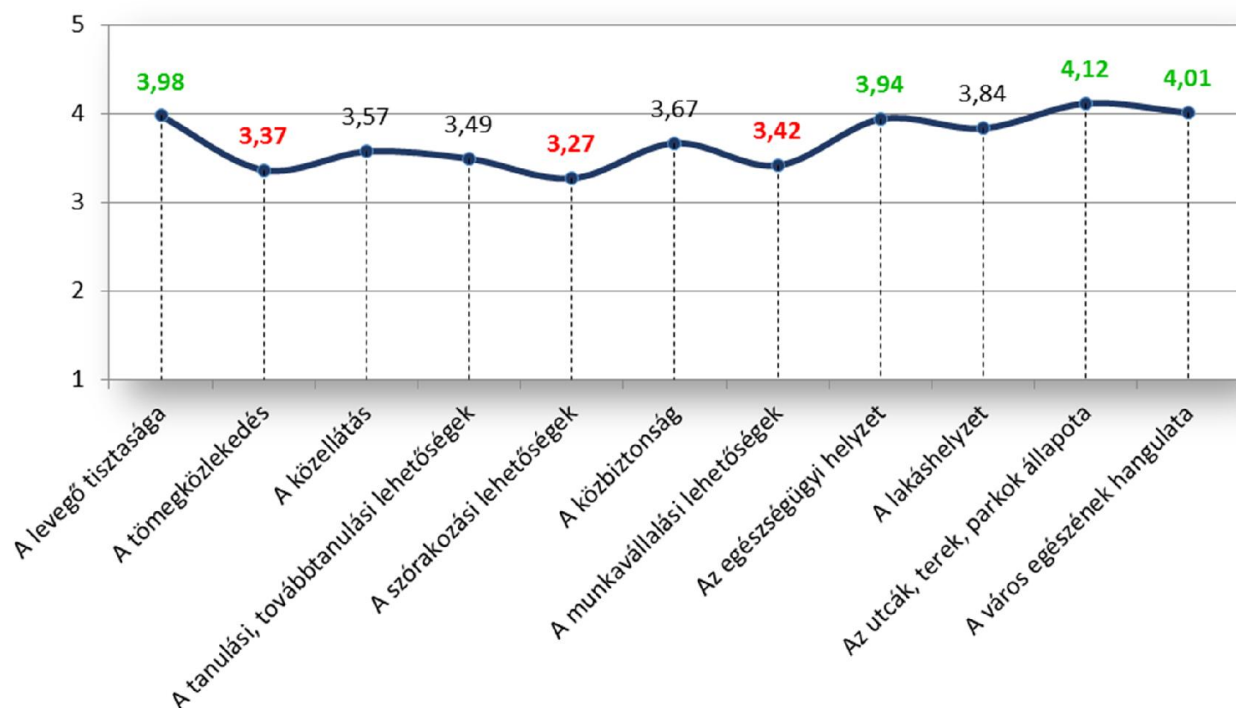
3.1.2 /16. ábra 16. kérdés: Szívesen élsz itt, ezen a környéken?

A második, szintén kiemelten fontos kérdés arra irányult, hogy képet kapjunk arról, hogy a diákok szerint melyek a legsürgősebben megoldandó feladatok a településen. E kérdésnél a válaszolóknak módjukban állt az általunk felsorolt problémákat fontosságuk szerint rangsorolni, majd három különösen fontosnak vélt települési problémát önállóan megjelölni (3.1.2/1 táblázat és 3.1.2 / 18. ábra). Az e kérdésekre adott válaszokat súlyozva azt látjuk, hogy **a diákok a legkevésbé a szórakozási lehetőségek, a tömegközlekedés és a munkavállalási lehetőségekkel vannak megelégedve. A legnagyobb elégedettség**

az utcák, terek, parkok állapotával, a város egészének hangulatával, az egészségügyi helyzettel és a levegő tisztaságával kapcsolatos.

3.1.2 /17. ábra 17. kérdés: A települési problémák rangsorolása
(1: Nagyon elégedetlen vele, 5: teljesen elégedett vele)

A diákok által külön megnevezett problémákat a 3.1.2/1 táblázat sorolja fel. Ezeket a 3.1.2 /18. ábrán sorszámokkal jelöltük.

3.1.2/1 táblázat: A problémák felsorolása és sorszámai:

Ssz.	A település legsürgetőbb problémái	Ssz.	A település legsürgetőbb problémái
1	A levegő tisztasága, természeti környezet állapota	12	Autóközlekedés korlátozása
2	A tömegközlekedés	13	A város egészségének védelme
3	A közellátás	14	Parkolás
4	A tanulási lehetőségek	15	Építkezés, szemetalás
5	A szórakozási lehetőségek	16	Tisztaság
6	A közbiztonság	17	Fűtés
7	A munkavállalási lehetőségek	18	Szemétszállítás
8	Az egészségügyi helyzet	19	Környezetvédelem
9	A lakáshelyzet	20	Energiatakarékosság
10	Az utcák, terek, parkok állapota	21	Csatornatisztítás
11	A város egészének hangulata	22	Növényültetés

A felmérés alapján a diákok szerint **Mórahalmon a legsürgetőbb problémát a munkavállalási lehetőségek, a szórakozási lehetőségek, a tömegközlekedés, valamint a tanulási lehetőségek és a közbiztonság jelenti.** Ezek a válaszok tökéletes összhangban állnak a 3.1.2/17-es ábrával.

A kérdőív legutolsó kérdésében lehetőséget adtunk a diákoknak arra, hogy bármely, a településsel kapcsolatos észrevételüknek hangot adjanak. Az alábbi értékelhető válaszok érkeztek (szó szerinti idézetek):

- szórakozás,
- több játék a suliban, több szórakozóhely, kedvesebb tanárok,
- szüntessék be a dohányzást,
- bicikli tárolók,
- bicikli utak,
- hogy miért szüntetik be a papír gyűjtést szerintem eddig nagyon jól működött.

A 6 válaszoló diák által írt észrevételek között is felmerülnek a szórakozási lehetőségek, illetve a kerékpáros közlekedéshez fontos kerékpártárolók és kerékpár utak.

3.2 A kérdőívek felülvizsgálatának összefoglaló értékelése

LAKOSSÁGI KÉRDŐÍVEK

→ Általános információk

A lakossági kérdőíveket 155 személy töltötte ki, mely jó részvételi aránynak mondható (2011-ben 50 fő volt). Ezzel a város lakosságának majdnem 3 %-át sikerült megkérdezni.

Leginkább az aktív munkaképes korúak képviseltették magukat (31-40 és 41-54 év közöttiek), azonban a 30 év alattiak és az 55 év felettiak is szép arányban töltötték ki kérdőívet.

A kitöltők 77%-a él belterületen, ez az arány megfelel a lakosság területi megoszlásának. A kérdőívek felét több, mint 20 éve ott lakók töltötték ki. A kérdőívet elsősorban a magasabb iskolai végzettségű lakosok töltötték ki. Pozitív, hogy 1 nyugdíjas és 1 tanuló is kitöltötte a kérdőíveket, így minden korosztály véleménye megjelenik a tanulmányban.

→ A település lakossági megítélése

Igen jó eredménynek számít a következő kérdésekre kapott válaszok aránya: **a lakosság 96%-a (84%) szívesen él a településen, és 93% (82%) szívesen él közvetlen lakókörnyezetében is.** A válaszadók nagy része (84%) pozitívan gondol a településre; **jelentős része szereti a közösséget** (50%, 2011-ben 12%), **a sok zöld teret** (55%, 2011-ben 27%) **de legjobban a munkahely közelségét** (61%, 2011-ben 29%).

A 2011. évi válaszokhoz viszonyítva minden pozitív megítélésű kategória választása tovább nőtt, mely a korábbi közömbös megítélésűek arányát is igen jelentősen csökkentette (20 %-ról 5 %-ra).

A felnövő helyi gyermekek elköltözésének kérdését tekintve a **2011-es adatokhoz képest kismértékben csökkent a „bizonytalanok” száma**, és nőtt az egyértelműen maradásra szavazók köre is.

Amennyiben a település vezetésének sikerül a bizonytalan választ adók arányát tovább csökkenteni a biztosan maradók javára, úgy a település előregedése megállítható, illetve a lakosság szám is tovább növekedhet.

A település hangulatának megítélésében 2011-hez képest kedvező változás figyelhető meg. Jelenlegi felmérésünk szerint **Mórahalmot a többség alapvetően pozitív hangulatúnak értékeli** (hangulatosnak, biztonságosnak, jókedvűnek vagy nyugalmasnak tartja). A negatív érzelmek közül továbbra is a feszült dominál, azonban ennek mértéke is csökkent.

A mórahalmi lakosok településről alkotott pozitív véleményét jól mutatja, hogy míg 2011-ben a megkérdezettek 50%-a maradt volna a településen akkor is, ha anyagi vagy egyéb korlátok nélkül bárhova költözhetne, most a válaszadók 55%-a gondolta így. Mórahalomhoz hasonló településre (kisváros) a válaszadók 14%-a költözne. Ez tehát azt mutatja, hogy a mórahalmi településméretre a megkérdezettek 69%-a szavazott, ami nagyon jó eredmény. További pozitív hír, hogy csökkent azok száma, akik inkább külföldre költöznének.

A település és a közvetlen lakókörnyezet természeti- és környezeti állapotának értékeléséből kiderül, hogy **a lakók a környezeti állapotot (víz, levegő, talaj,**

zajterhelés és települési tisztaság) közel azonosnak értékelik a természeti állapottal (erdők, patakok, tavak, parkok, vadon élő állatok). Mindkét esetben jellemző, hogy a közvetlen lakókörnyezet állapotát kicsit negatívabban ítélik meg, mint a városét. A jó és kiváló szavazatok aránya a természet állapotának értékelésénél a településen 82%, a közvetlen lakókörnyezetben 78%. Ugyanez az arány a környezet állapotára vonatkoztatva 88% és 79%.

A 2011-es eredményekhez viszonyítva minden kategóriában pozitív irányú változás látható.

→ A fejlesztések irányvonala

A helyi boltok és szolgáltatóegységek **91%**-ban többnyire kielégítik a helyi szükségleteket (2011-ben 86 %). A kielégítő boltok száma ellenére **jelentős azok száma, akik még több olyan helyi boltot és szolgáltatóegységet szeretnének, ahol a lakók dolgozhatnak** (2011-ben 66 %, jelenleg 72 %).

A közlekedéssel kapcsolatos fejlesztési igények egyrészt továbbra is a **gyalogos közlekedés** fejlesztésére, másrészt egyre növekvő mértékben a kerékpáros közlekedés, **kerékpárút** fejlesztésre irányulnak

A környezetszennyezés problémájának megoldására a megkérdezettek 52%-a proaktív, a környezetszennyezést megelőző megoldást javasolt, azaz a környezetbarát technológiák anyagi támogatását tartja megfelelőnek. Egyre kevesebben gondolják azt, hogy a károsultak pénzbeli kártérítése, vagy a környezetszennyezők megbírságolása megoldást jelenthetne.

A lakosok környezetkímélő szokásaiban jelentős előrelépés figyelhető meg. Ez egyrészt nyilvánul abban, hogy a **szелеktív hulladékgyűjtők** aránya 22-ről **70%**-ra, az **energiatakarékos égőt** használók aránya 22-ről **65%**-ra emelkedett, másrészt már csak 1% azok aránya, aki a felsoroltak közül egyik tevékenységet sem folytatná.

A rendszeresen **kerékpárral közlekedők** aránya 25%-ról **63%**-ra nőtt; ez nyilvánvalóan összefüggésben áll a kerékpárút-fejlesztéssel és mutatja annak indokoltságát is.

A válaszadók véleménye szerint a **települési ipar** fejlettsége a **legkevésbé jó:** ezt a válaszadók fele értékelte kevésbé jónak, és további 23%-uk rossznak, vagy nagyon rossznak minősítette. A **legjobb** eredmények a **mezőgazdaság és az emberek képzettsége, tanultsága** megítélésénél születtek.

A 2011. évi várakozások tendenciája megfordult, míg korábban 68 % számított a munkanélküliség előfordulására, addig 2014-ben 61% számított arra, hogy nem lesz ő vagy a családjából valaki munkanélküli.

A megkérdezettek válaszai alapján elmondható, hogy míg 2011-ben a válaszadók 44%-a szerint legalább minden második ember segélyre szorult, addig 2014-ben minden harmadik ember. 2011-ben még messze elmaradt a ténylegesen segélyezett aránya az rászoruló arányától, a jelenlegi megítélés szerint a segélyre szoruló **1,5%-a** nem kap csak segélyt, ami nagyon jó eredménynek számít.

A szociális célokra rendelkezésre álló pénzeszegeket a válaszadók véleménye szerint továbbra is inkább a szociális intézmények fejlesztésére kellene fordítani (69% gondolta így), mint segélyezésre.

A válaszolók szerint a három legfontosabb **fejlesztendő terület** 2011-ben a mezőgazdaság, a szolgáltatás és az oktatás volt, **2014-ben az oktatás fejlesztésének**

igénye került első helyre, megelőzve a mezőgazdaság és a szolgáltatás fejlesztését. Örvendetes a hagyományőrző kézműipar fejlesztésének növekvő igénye (25 %, míg 2011-ben a válaszadók 22%-a sorolta első helyre).

A táji és természeti elemek közül **a válaszadók a természeti környezet, az erdők és a táj védelmét és megőrzését jelölték meg legfontosabbnak.**

A megkérdezettek szerint a **település fejlesztésében a képviselő testület munkája a helyi rendszeres lakossági fórumok megtartása és a polgármesteri hivatal munkája segítené a legtöbbet.**

A megkérdezettek véleménye szerint **a lakosok, civil szervezetek elsősorban önkéntes munkával tudnának részt venni a település fejlesztésében.**

A válaszolók megítélése szerint **a Mórahalmon élő emberek legnagyobb problémái a megélhetés, a gyermekek jövője és a betegségek, egészségügyi problémák lesznek.** Az összes további kategória erősen leszakadva követi ezeket a problémákat, de **nem lehet figyelmen kívül hagyni a hulladékok elhelyezése és az ivóvíz biztosítása körüli aggodalmakat sem.**

OKTATÁSI KÉRDŐÍVEK

Összesen 98 választ értékeltünk.

→ A település megítélése a fiatalok körében

A település jövője szempontjából az egyik legfontosabb kérdés arra irányult, mennyire szeretik a diákok lakóhelyüket. **A tanulók nagyon magas aránya: 92%-a nyilatkozott úgy, hogy szereti ezt a környezetet.** Ez számunkra az egyik legfontosabb adat, hiszen egyértelműen jelzi azt, hogy a fiatalok nagyon szívesen laknak itt, s így jövőbeni sikeres fejlesztések, például munkahelyteremtést eredményező fejlesztések esetén igen reális esély lehet arra, hogy nőjön a település népességmegtartó ereje.

A legnagyobb elégedettség az utcák, terek, parkok állapotával, a város egészének hangulatával, az egészségügyi helyzettel és a levegő tisztaságával kapcsolatos.

A felmérésből kiderült az is, hogy a diákok érdeklődése a környezetvédelem és a helyi ügyek iránt alacsony.

A diákok a legkevésbé a szórakozási-és munkavállalási lehetőségekkel, valamint a tömegközlekedéssel vannak megelégedve.

Ezzel egybehangzóan a diákok szerint Mórahalmon **a legsürgetőbb problémát a szórakozási-és munkavállalási lehetőségek, a tömegközlekedés, valamint a közbiztonság és a tanulási lehetőségek jelentik.** Az egyéb észrevételek szintén a szórakozási lehetőségekre, valamint a kerékpáros közlekedéssel kapcsolatban a kerékpártárolókra és kerékpár utakra hívták fel a figyelmet.

→ A diákok és a környezetvédelem

Összességében elmondható, hogy a diákok a hazai környezetszennyezés problémáját súlyosabbnak ítélik, mint a mórahalmi környezetszennyezés súlyát, és főként konkrét eseményekkel kapcsolatosan érdeklődnek a környezetvédelemről.

A 6. kérdésre adott válaszok alapján a településen működő természetvédelmi, környezetvédelmi szervezetek tevékenysége nem jut el a diákokhoz (a diákok

ilyen szervezetként kivétel nélkül az iskolai szakkört jelölték meg). Emellett a természetvédelemmel kapcsolatos programokon való részvétel is alacsonynak mondható. Célszerű lenne tehát a településen megrendezésre kerülő rendezvényeket és az itt működő szervezeteket népszerűsíteni.

Több kérdés is rámutatott arra a tényre, miszerint a diákok környezetvédelem iránti érdeklődése alacsony, ezért a jövőben kiemelten fontos feladatként jelenik meg a fiatalok szemléletformálásának és tájékoztatásának javítása.

Az iskolák lehetőség szerint nagyobb szerepet vállalhatnak a környezetvédelemmel kapcsolatos információk átadásában.

→ Társadalmi felelősség a környezetvédelem iránt

A felmérés rámutat, hogy **a diákok szerint** elsősorban a helyi önkormányzatok, az országot irányító kormány, a vállalkozások, intézmények, illetve a különböző civil szervezetek feladata a település környezeti állapotának védelméről gondoskodni, és úgy gondolják, hogy **az egyéni felelősség a legkisebb.**

A tanulók környezetvédő szokásainak vizsgálatánál láthattuk, hogy jelentős részük valamilyen formában végez környezettudatos tevékenységet (takarékos világítás, fűtés, illetve hulladékok hasznosítása), de például a fogyasztási szokások fontosságát még nem ismerték fel.

A jövőben mindenképpen javasolt tájékoztatni a diákokat arról, hogy ők maguk mit tehetnének a település környezeti állapotának védelme érdekében, illetve milyen egyéni szokások kialakításával terhelnék kevésbé a környezetet.

3.3 SWOT analízis

A SWOT-analízis a helyzetelemzést segíti, kategorizálva a meglévő adottságokat és jellemzőket (**S=erősségek, W=gyengeségek**) illetve megjelölve a jövőben kihasználható potenciálokat (**O=lehetőségek**) és esetlegesen felmerülő negatív eseményeket (**T=veszélyek**). A fenntarthatóság három pillére (**társadalom, gazdaság, környezet**) szerinti felosztásban kerültek felsorolásra a településre jellemző, a helyi fejlődés intenzitását befolyásoló tényezők, folyamatok. Az erősségek és a gyengeségek a belső állapotot jellemzik, míg a lehetőségek és a veszélyek a külső körülményeket.

3.3/1. táblázat

	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Társadalom	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Az önkormányzat koordinálásával, komoly pályázati munkával igen nagy számú fejlesztés a városban. ▶ Bölcsődei kapacitás növelése. ▶ Magas a települési együttműködési készség a lakosság részéről, magas a vitafórumokra való hajlandóság. ▶ A lakosok igen pozitív érzelmekkel gondolnak a településre, és egyre kevesebben költöznének el. ▶ A lakosok nagy része elégedett a települési épületek, terek, utcák, és saját lakókörnyezetének állapotával. ▶ A lakosok pozitívan ítélték meg a település hangulatát. ▶ Az évente tartott közösségi rendezvények komoly vonzerővel rendelkeznek ▶ Jó térségek közötti és határon átnyúló együttműködés és koordináció. ▶ Számos civil szerveződés található a településen. ▶ A lakosok szerint jó a település mezőgazdasága és az emberek képzettsége is. ▶ A lakosok szerint csökkent és közel kiegyenlített a segélyre szoruló és a segélyezettettek száma a településen. ▶ Jó, és javuló az infrastrukturális ellátottság, víz-, gáz-, villamos energiaellátás-megfelelő ▶ Magas a védett és műemlék jellegű épületek száma. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Növekvő öregedési ráta. ▶ Kevés a munkalehetőség, a megélhetés biztosítása legnagyobb probléma. ▶ A diákok körében a tömegközlekedés, a munkavállalási és a továbbtanulási lehetőségek is problémát jelentenek. ▶ A lakosok kiemelten igénylik a mezőgazdaság és a közlekedés fejlesztését (közutak, járdák, zebra, kerékpárút), valamint az oktatás magas szinten tartását. ▶ A város egészségügyi helyzete fejlesztésre szorul. ▶ A fiatalok szórakozási lehetőségei korlátozottak.
Környez	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A település rendelkezik lezárt, rekultivált hulladéklerakóval. ▶ A szelektív hulladékgyűjtéshez a lakosság pozitívan áll hozzá, egyre többen végzik ezt a tevékenységet. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A fiatal lakosság alacsony érdeklődése a környezetvédelem kérdéseivel kapcsolatban. ▶ A diákok szerint az utcák, terek, parkok állapota nem megfelelő, a

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A légszennyező anyagok kibocsátása évről évre csökken. ▶ A levegő- és zajterhelés az 55. számú út elkerülő szakaszának építésével jelentősen csökken. ▶ A megvalósult kerékpárút-fejlesztés következtében növekszik a kerékpárral közlekedők száma. ▶ A lakosság jó állapotúnak ítéli meg a helyi természeti környezet állapotát. ▶ A lakosok fontosnak tartják a természeti környezet, az erdők és a táj védelmét és megőrzését. ▶ A megvalósult szennyvízberuházás jelentősen mérsékli a kibocsátott, tisztított szennyvíz környezetterhelő hatását. 	<p>szemetelés jelentős probléma.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ A külterületi mellékutak állapota folyamatos állagmegóvást igényel. ▶ A külterületi burkolatlan utak magas aránya jelentős portterhelést okoz. ▶
Gazdaság	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A lakosok optimistábbban ítélik meg a munkanélküliség várható helyzetét. ▶ Járási székhely. ▶ Megfelelő víz, gáz, villamos energia-ellátás. ▶ Települési családi gazdaságok jó aránya, bio-termelés jó lehetőségei. ▶ A városban a pályázati kezdeményezések és sikeres pályázatok kiemelkedően nagy száma az elmúlt években. ▶ A város földrajzi elhelyezkedéséből származó előnyök, Szeged közelsége ▶ A közlekedésből származó előnyök (55-ös főút, M5 autópálya közelsége) ▶ Szolgáltatók, kereskedők jelenléte Falusi vendéglátás, szálláshelyek megléte. Folyamatosan fejlődő szálloda kapacitás. ▶ Hagyományokra épülő és korszerű tudást felhasználó termelési tapasztalat a mezőgazdaságban. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A válaszadók a munkalehetőségek bővítését igen fontosnak tartják a településen. ▶ Kevés az olyan bolt, szolgáltatóegység, ahol a lakók dolgozhatnak. ▶ A lakosok szerint az ivóvíz biztosítása sürgető problémát jelent. ▶ A településen a környezetkímélő technológiák aránya alacsony. ▶ A helyi ipar fejlettsége alacsony. ▶ A megtermelt mezőgazdasági termékek értékesítése és további feldolgozása nem elégséges.
	LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Társadalom	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A fiatalok ösztönzése arra, hogy Mórahalmon maradjanak (munkahelyekkel, a lakhatási gondok csökkentésével). ▶ A bölcsőde férőhelyeinek a bővítése. ▶ A települési gyalogos közlekedés, járdák, zebrák fejlesztése, valamint a kerékpáros közlekedés feltételeinek továbbfejlesztése. ▶ Belterületi utak igény szerinti felújítása. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A fiatalok elvándorlása. ▶ A születések számának a csökkenése. ▶ A népesség öregedése. ▶ A fiatalok esetleg nem Szegedet választják továbbtanulásuk során. ▶ Népességfogyás. ▶ Külterületi lakosság leszakadásának erősödése. ▶ A hagyományörzés háttérbe

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lakossági tájékoztatók, vitafórumok rendezése. ▶ Véleménynyilvánítási lehetőség biztosítása a lakosok részére, a lakossági vélemények lehetőség szerinti figyelembe vétele a települési szintű fejlesztési döntésekben. ▶ A helyi lakosok szórakozási lehetőségeinek bővítése. ▶ Egészséges ivóvíz biztosítása. ▶ Folyamatos pályázatfigyelés és pályázati munka. ▶ Városi egészségterv készítése. ▶ Környezetegészségügyi Program készítése. 	<p>szorulása.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ A települési lakosok körében az életszínvonal romlása. ▶ A lakosok által sürgetőnek ítélt problémák kezelése hiányában a lakosok pozitív érzelmei csökkennek, melynek elvándorlás is lehet az oka. ▶ Középfokú oktatás fejlesztése.
Környezet	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások számának a növelése. ▶ Megújuló energiaforrások hasznosítása, környezetbarát technológiák bevezetésének a támogatása. ▶ A diákok körében a környezettudatos nevelés erősítése az iskolában. ▶ A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos figyelemfelhívó rendezvények tartása a felnőtt lakosság számára. ▶ Zöldfelület-fejlesztés, rendezés (helyi zöldterületek tisztántartása). ▶ A térségi, határon átnyúló együttműködés erősítése. ▶ Pályázati és egyéb külső források figyelése és bevonása a települési fejlesztésekbe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Az iskolai környezetvédelmi foglalkozások bevezetése nélkül a gyermekek környezettudatos nevelése elmarad, és nem alakul ki bennük a környezettudatosságra való igény. ▶ Erősödhet a települési fiatal lakosság érdektelensége a környezetvédelem iránt. ▶ Környezetterhelő tevékenységek betelepülése a térségbe. ▶ A helyi talajszennyezettség növekedése, a talajok fizikai és kémiai romlása. ▶ A légszennyezettség (elsősorban por és szén-oxidok) növekedése. ▶ Az allergén növények számának időszakos növekedése. ▶ A természeti értékek lepusztulása. ▶ Nem megfelelő talajművelés következtében a talajok minősége romolhat (szikesedés).
Gazdaság	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A boltok és szolgáltatóegységek számának növelése, új vállalkozások betelepülésének elősegítése. ▶ A mikrovállalkozások támogatása. ▶ Turizmusfejlesztés. ▶ Külső források (EU, hazai) bevonása a gazdasági fejlesztésekbe ▶ Új munkahelyek megteremtése ▶ Háztáji termékek piaci pozíciójának erősödése ▶ Kerékpáros turizmus népszerűsítése ▶ látogatószám és az ebből adódó bevételek növekedése. ▶ Gazdaság diverzifikálása. ▶ Helyi mezőgazdasági termelésre épülő 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ A mezőgazdasági termelés nem párosul környezetvédelmi beruházásokkal, a környezetvédelmi beruházások háttérbe szorulnak. ▶ A turizmus fejlesztésének hatására megnőhet a környezetszennyezés. ▶ A fiatalok elköltözése a településről. ▶ A munkanélküliség növekedése. ▶ Hosszú távú finanszírozási problémák ▶ Kevés munkalehetőség.

<p>feldolgozóipar fejlesztése.</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Vertikális integráció növelése.▶ Hosszabb tenyészidejű, nagyobb hőigényű növények termesztése.▶ Biotermesztés fejlesztése, ehhez szükséges információk biztosítása.▶ Az ökológiai adottságoknak legjobban megfelelő talajhasználat bővítése, fenntartható mezőgazdaság megvalósítása, terjesztése.	
--	--

IV. STRATÉGIA

A helyi viszonyok javítására munkánk során olyan prioritási rendszer kidolgozására került sor, mely figyelembe veszi a települési speciális viszonyokat a fenntartható fejlődés elvének szem előtt tartása, valamint a vonatkozó nemzetközi irányelvek alkalmazása mellett.

E prioritások szintén, a már oly sokszor említett társadalom – gazdaság - környezet hármas mentén jelölik ki azok fontos és követendő irányvonalakat, melyek mentén következtetéseink szerint a fenntartható fejlődés szerinti fejlesztések megvalósíthatók.

A fenntartható fejlődéshez, mint központi célhoz szükséges a fenntarthatósági pillérek megerősítése. A megerősítések fontossági sorrendbe helyezésének prioritásuk szerint kell történnie.

A **prioritások meghatározása** fontos lépés. Az alábbi felsorolásban azokat az elemeket fejtjük ki részletesebben, ahol további intézkedések, javaslatok megfogalmazása indokolt.

Társadalom:

■ *Társadalmi szemléletformálás a fenntarthatóság jegyében:*

- 1) A társadalmi szemléletformálás: ismeretterjesztő előadások, lakossági fórumok szervezése a felnőtt lakosság számára környezetvédelmi témákban. A diákok szemléletformálása elsősorban az iskolában hatékony; javasoljuk a környezetvédelem oktatásának erősítését a tanórákon, és tanórán kívüli elfoglaltságok keretében egyaránt.
- 2) A környezettudatos életmód népszerűsítése: több kérdés is rámutatott arra a tényre, miszerint a diákok környezetvédelem iránti érdeklődése csökkent, ezért a jövőben kiemelten fontos feladatként jelenik meg a fiatalok szemléletformálásának és tájékoztatásának javítása. A szülők tájékoztatása e téren pedig azért fontos, hogy a diákok a családon belül is pozitív példát láthassanak.
- 3) Társadalmi fórumok, előadás szervezése a települési hulladék-elhelyezési lehetőségek témájában.
- 4) Szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítése: Itt a célzott, eseti akciók helyett a tevékenység mindennapokba való beépítése a cél.
- 5) Kerékpáros közlekedés népszerűsítése.

■ *Vitaforumok tartása:*

- 6) A kérdőíves felmérés alapján a lakosság szívesen venne részt különböző témájú vitaforumokon, melyek lehetőséget adnak pl. az oktatás, az egészségügyi helyzet és a mezőgazdaság fejlesztési irányainak meghatározására és kijelölésére.

■ *Közbiztonság fejlesztése*

- 7) A probléma felmérése pl. lakossági kérdőívvel, majd célzott intézkedések foganatosítása.
- 8) A kerékpáros közlekedés feltételeinek továbbfejlesztése további kerékpárutak kiépítésével.
- 9) Belterületi utak igény szerinti felújítása.

A kapott válaszok alapján a diákok a legkevésbé a munkavállalási lehetőségekkel vannak megelégedve, ezt követik a szórakozási lehetőségek (mely igény a felnőtt lakosság körében is megjelent) és a tanulási, továbbtanulási lehetőségek. A kérdőíves lakossági felmérés alapján Mórahalom legnagyobb problémái sorban a jövőben a megélhetés, a gyermekek

jövője, valamint a betegségek, egészségügyi problémák lesznek.

■ *Megélhetés biztosítása:*

10) A munkanélküliségi adatokat figyelembe véve fontos prioritás a fizikai foglalkozású munkanélküliek számára a felnőttképzés/átképzés kapacitásainak és portfóliójának a növelése, elsősorban a térségben ismert hiány-szakmákra koncentrálni. Ezen prioritás megvalósításához civil és vállalati együttműködések kialakítása is elengedhetetlen. A pályakezdő munkanélküliek számára szintén megfelelő alternatívát kell kínálni, mely a település fiatalon tartása szempontjából is igen fontos lenne.

■ *A gyermekek jövője:*

11) Bölcsődei férőhelyek növelése az igényeknek megfelelően.

12) A sportolási lehetőségek növelése elsősorban a fiatalok körében jelentkező igény. Az újonnan létesült Sportközpont és a Futó–Dobó lovasközpont ideális helyszín.

13) Az oktatási rendszer fejlesztésére, a középfokú oktatás biztosítására a kérdőíves felmérés alapján a lakosság és a fiatalok részéről is kifejezett igény mutatkozik.

■ *Egészségügyi helyzet javítása:*

14) A lakosság egészségüggyel kapcsolatos igényeit naprakészen felmérő lakossági fórum megtartása, a helyi egészségügyi ellátás további fejlesztési esélyeinek felmérése, majd ezek alapján az igények lehetőség szerinti foganatosítása.

15) „Egészséges Mórahalom” (prevenció, betegségek megelőzése, idős, beteg lakosok segítésére), idősek orvosi ellátásának és gondozásának fejlesztése.

16) Városi egészségterv készítése.

17) Az eseti jelleggel megrendezésre kerülő szűrések (fogászati, bőrgyógyászati, általános állapotfelmérés) szintén pozitív visszhangot válthatnak ki.

■ *Szórakozási lehetőségek bővítése:*

18) A Mórahalmon évente megrendezésre kerülő rendezvények népszerűsítése.

19) Kulturális élet fellendítése, hagyományörzés.

Környezet:

■ *A település környezeti állapotának feltérképezése*

20) Naprakész környezetvédelmi adatbázis létrehozása, karbantartása

21) Települési Környezetvédelmi Program ismételt felülvizsgálata

■ *Környezet ismeret, környezettudatosság:*

21) A környezettudatosság fejlesztés a szemléletformáláson keresztül a legjobban megvalósítható. A környezeti és társadalmi szemléletformálást praktikus egy projektként kezelni.

■ *Települési és épített környezet védelme.*

22) Az utcák, parkok és terek állapotának javítása, fenntartása.

23) Fa- és virágültetés önkormányzati erőforrásból.

■ *Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése:*

- 24)A települési közlekedés fejlesztésében a kerékpáros közlekedés fejlesztését célszerű kiemelten kezelni, továbbá érdemes minél nagyobb hangsúlyt fektetni a gyalogos közlekedés, járdák, zebrák fejlesztésére is.
- 25)Az utak kátyúmentesítése.
- 26)A település belterületén található földutak aszfaltozása.
- 27)A külterületi utak karbantartása, szélességének megőrzése.
- *Energiafelhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása:*
- 28)Az energiafelhasználás csökkentése mind az intézményi mind a vállalati szegmensben elengedhetetlen. A vállalkozói fórumokhoz kapcsolódóan ezen prioritást erősíteni tudjuk. Intézményi vonatkozásban az önkormányzat fejlesztési szándéka a meghatározó.
- *Zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása:*
- 29)A kérdőívet kitöltők a természeti környezet, az erdők, és a táj védelmét és megőrzését jelölték meg a legfontosabbnak.
- *Hulladékgyűjtés fejlesztésének folytatása:*
- 30)A településen lezárult szennyvízberuházás kiemelt fontosságú a település természeti környezetének megóvása szempontjából.
- 31)A lakosság tájékoztatása a hulladék elhelyezési lehetőségekről, valamint a szelektív hulladékgyűjtés népszerűsítése (társadalmi szemléletformálás keretében).

Gazdaság:

- *Helyi vállalkozás-támogatási program kidolgozása és működtetése*
- 32)A településen a vállalkozások döntő többségét a mikro- és kisvállalkozások teszik ki, ebből is igen nagy számban az egyéni vállalkozások képviselik magukat. A vállalkozások az országos átlagnak megfelelően tőkeszegények, kis alkalmazotti létszámúak. A vállalkozásfejlesztés mint prioritás igen fontos, azonban együttműködésekkel alapul. Ehhez kapcsolódóan az oktatási-képzési lehetőségek fejlesztése, a tanácsadói lehetőségek fejlesztése, valamint a finanszírozási problémák megoldása egyaránt fontos. A vállalkozó szektor fejlesztéséhez és a pontos fejlesztési prioritások meghatározásához fel kell mérni az érintett vállalkozások igényeit és szükségleteit, majd ez alapján meghatározni a kitörési pontokat.
- *Pályázati források kiaknázása:*
- 33)Pályázati monitoring rendszer kiépítése és fenntartása.
- *Ipar és mezőgazdaság fejlesztése:*
- 34)Környezetbarát technológiák támogatása.
- 35)Biotermesztés elősegítése, támogatása.
- 36)Helyi kistermelők piacának fenntartása.
- 37)Mezőgazdasági témájú fórumok rendszeres szervezése a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság problémáinak megvitatására, megoldási lehetőségek felkutatására.

A települési ipar fejlettsége a lakosság szerint a legkevésbé jó, a mezőgazdaságé pedig a legjobb, ennek ellenére a lakosság nagyobb arányban szorgalmazza a mezőgazdaság fejlesztését, mint az ipartelepítést.

■ *Kereskedelem, szolgáltatás fejlesztése:*

38) A 2011. évi, illetve a 2014. évi felmérés alapján a helyi boltok és szolgáltatóegységek többnyire kielégítik a helyi szükségleteket, de a megkérdezett lakosok többsége még több olyan helyi boltot és szolgáltatóegységet szeretne, ahol a lakók dolgozhatnak. A válasz a munkahelyteremtés egyik szegmensére hívja fel a figyelmet.

■ *Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése:*

39) Vadászturizmus, falusi turizmus, zöld turisztikai ágak, egészségturizmus további fejlesztése.

40) Települési turisztikai fejlesztési terv aktualizálása.

Mórahalom Fenntartható Fejlődés Helyi Programja (Local Agenda 21) soron következő felülvizsgálatának időpontja jelen dokumentáció elfogadásától számított 2 év.

V. MEGVALÓSÍTÁS

Az alábbiakban azok a prioritások elérésére megtervezett, konkrét települési projektek találhatóak, melyeket a fenntartható fejlődés elérésére, a települési sajátosságokat figyelembe véve dolgoztunk ki. A következő táblázatok tartalmazzák a meghatározott programokra teendő feladatok és intézkedések ismertetését.

5.1 Társadalmi pillér

Részprogramok	Projektek	Partnerek	Ütemezés/táv			Megjegyzés/feladatok
			Rövid	Közép	Hosszú	
Társadalmi szemléletformálás	Szemléletformáló közösségi fórumok szervezése	Önkormányzat, előadók		X		Folyamatosan ismétlődő feladat, aktuális témákhoz kapcsolódóan.
	A Mórahalmi Fenntartható Fejlődés Háza	Önkormányzat	X			Kenyérváró megvalósult. A kérdőívekben felmerült igény szerint a helyi zöldség-gyümölcs és egyéb mezőgazdasági termény értékesítő helyévé válhat.
Oktatási, továbbképzési rendszer fejlesztése	Az idegen nyelvi nevelés és oktatás kereteinek fejlesztése	Önkormányzat és intézményei			X	Iskolai eszközfejlesztés folytatása, nyelvtanfolyamok indítása igény szerint, „Nyitnikék program” folytatása.
	A környezettudatos gondolkodás gyakorlati megvalósítására irányuló programok	Móra Ferenc ÁMK, Napközi Otthonos Óvoda			X	Bivaly-2 telepen Ifjú Kutatók Háza, Zöld Községi Ház és Erdei Iskola folyamatos működése. A szépkor civil szervezet környezet- és természetvédelmi célú tevékenységének támogatása.
	Információs társadalmi tanácsadó pontok kialakítása	Önkormányzat		X		Internet hozzáférés biztosítása a tanyai iskolában, a könyvtárban az ÁMK-ban és a polgármesteri hivatalban.
Intézményi	A civil szervezetek és a	Önkormányzat, civil			X	Aktuális események,

struktúra hatékony működésének elősegítése	helyi közigazgatás szereplői közötti együttműködés fejlesztése	szervezetek				kezdeményezések kapcsán folyamatos feladat.
Munkahelyteremtés közcélú foglalkoztatás keretében	Közcélú foglalkoztatás folyamatos biztosítása Mórahalmon	Önkormányzat és intézményei			X	A Start közmunkaprogram keretében évente 80-120 fő részére oktatási modul tartása és munkavégzés lehetőségének biztosítása. Munkavégzés: fűszerpaprika termesztés, faiskolai munkák, csatornatisztítás és földút karbantartás, házi tészta készítése.
	Településörök támogatása 2010. évre	Önkormányzat	X			A Zákányszékkal közös Önkormányzati rendészet fenntartása, tevékenységének támogatása.
Egészségügyi ellátás minőségi javítása	Rendelők, eszközök, épületek felújítása, fenntartása	Önkormányzat, Móra-Vitál Kft		X		A kérdőívekben is megfogalmazott folyamatos fejlesztés biztosítása.
	Mórahalom környezet-egészségügyi helyzetének optimális biztosítása	Önkormányzat	X			Környezet-egészségügyi Program és Környezet-egészségügyi rendelet alkotása szükséges.
Szociális ellátás minőségi javítása	Szociális szolgáltatások fejlesztése	Gondozási Központ, Önkormányzat			X	Fejlesztendő területek: <ul style="list-style-type: none"> • állandó ellátást biztosító lakóotthon, • otthonápolás rendszere • hospice ellátás kialakítása • idősgondozás további fejlesztése pályázati lehetőségek szerint.
	Szociális városrehabilitációs fejlesztések	Önkormányzat		X		A fejlesztéssel elért eredmények fenntartása.

Fogyatékkal élők esélyegyenlőségének biztosítása	A fogyatékkal élők jogainak biztosítása	Önkormányzat, Esély Mórahalmi Szociális Magánalapítvány, Mozgáskorlátozottak Egyesülete			X	Az Esély Mórahalmi Szociális Magánalapítvány azon rászorulóknak segít, akik az önkormányzati szociális hálón kívül kerülnek, krízishelyzetben vannak. A Mozgáskorlátozottak Egyesületének működését az önkormányzat támogatja.
	Akadálymentesítés fő feladatként való kezelése	Önkormányzat		X		Akadálymentesítés a közintézményekben és az oktatási intézményekben biztosított.
Közösségi terek kialakítása	Integrált, komplex városközpont - rehabilitáció Mórahalmon- I. forduló	Önkormányzat		X		A fejlesztéssel elért eredmények fenntartása.
Rendezvények	Homokháti Sokadalom	Egyesületek, civil szervezetek, alapítványok, intézmények, önkormányzat		X		Évente megrendezésre kerülő esemény, melynek szervezésében a Nyugdíjas Klub aktívan részt vesz.
	Sportrendezvények	Civil szervezetek, Móra Ferenc ÁMK		X		Az elkészült sportcentrum, valamint a Futó-Dobó Lovasközpont rendezvényei az amatőr sportolók igényét is elégítse ki.
	Ifjúsági programok	Móra Ferenc ÁMK, Aranyszöm Rendezvényház		X		Folyamatosan megvalósítandó feladat.
	Programok az idősebb korosztály számára	Civil szervezetek, szociális intézmények, alapítványok		X		Idősek Napja események szervezése, Kórus találkozók, nyugdíjas találkozók, Parasztkórus önkormányzat általi támogatása, a határon túli

						kapcsolatok ápolása és fenntartása.
Informatikai infrastruktúra fejlesztése	K.O - A kompetencia alapú oktatás kiütéses győzelme Mórahalom város közoktatási Intézményeiben	Önkormányzat	X			Informatikai fejlesztés megvalósult, az IT fejlődésével folyamatos fejlesztésekre van szükség.
	K.O. A kompetencia alapú oktatás kiütéses győzelme Mórahalom város közoktatási Intézményeiben – tanulói eszközbeszerzés	Önkormányzat	X			
	A pedagógiai, módszertani reformot támogató informatikai infrastruktúra fejlesztése	Önkormányzat	X			

5.2 Környezeti pillér

Részprogramok	Projekt	Partnerek	Ütemezés/táv			Megjegyzés/feladatok
			Rövid	Közép	Hosszú	
Agrár-környezetvédelem	Az ember és a természet kölcsönhatása során kialakult tájforma fenntartása	Gazdálkodók		X		Helyi építési szabályzat és helyi rendelet írja elő a külterületi, tanyás beépítés szabályait is. Természeti környezet fenntartásánál cél: <ul style="list-style-type: none"> vízpótlás biztosítása a Tiszáról öntözővíz megtartása, természetes mélyedésekben csekély mélységű tározók létesítése semlyékek megtartása
	Agrár	Gazdálkodók			X	A mg-i támogatásokhoz

	környezetgazdálkodás					kapcsolódó zöldítés előírásai: <ul style="list-style-type: none"> • a növénytermesztés diverzifikálása • ökológiai célterület fenntartása • állandó gyepterület fenntartása
	A veszélyeztetett őshonos fajták alkalmazása a termelésben	Gazdálkodók			X	Természetvédelmi, gasztronómiai igények kielégítése mellett a kérdőívekben is megfogalmazott mezőgazdasági termények tovább feldolgozásának lehetőségeit biztosíthatja az Agrár - Ipari Park.
Települési környezetvédelem tervi háttérének biztosítása	Mórahalom Város Környezetvédelmi Programjának aktualizálása	Önkormányzat	X			A 4. Nemzeti Környezetvédelmi Program 2014-2019. hatályba lépését követően 2015. évi feladat.
Hulladék helyzet rendezése	Települési szilárd és folyékony hulladéklerakók, állati hulladéktemető, döngkutak rekultivációja	Önkormányzat	X			A települési hulladéklerakó rekultivációja megvalósult, monitoring biztosítása az előírások szerint. Döngkút rekultivációja pályázati forrás biztosításával szükséges feladat.
	A települési szilárdhulladék-gazdálkodás rendszerének fejlesztése	Önkormányzat	X			Széchenyi 2020 pályázati lehetőségétől függően megvalósítandó feladat.
	„FELELŐSSÉGGEL A JELEN ÉS JÖVŐ GENERÁCIÓ KÖRNYEZETTUDATOSSÁGÁÉ RT”	Móra Ferenc ÁMK	X			Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskola tevékenységének fenntartása és támogatása.
Helyi jelentőségű természeti értékek	Természetközeli élőhelyek védelme	Önkormányzat		X		Körös-éri tájvédelmi körzet létrehozása, országos védett

és épített objektumok védelme						területekre kezelési tervek készítése, Natura 2000 területeinek kibővítésével ezek fenntartásának biztosítása.
	Helyi jelentőségű védett területek arányának növelése	Önkormányzat		X	X	Bivalyrezervátum Nagyszéksós-tó Tanaszi semlyék fenntartása.
	Műemléki épületek, helyi jelentőségű épített értékek, régészeti lelőhelyek védelme	Önkormányzat		X		Helyi védelem alatt álló épületek: <ul style="list-style-type: none"> tanyai iskolák (5 db) felújítása megtörtént, fenntartásuk és közösségi célokra történő hasznosításuk folyamatos feladat. Védett utcakép kijelölése: Röszei út egyes házainak felújítása, a parasztpolgári lét bemutatásával középtávú feladat. Móradomb melletti tanyaépület felújítása középtávú feladat.
Épített elemek, objektumok fenntartása	Komplex egészségügyi szolgáltatás-fejlesztés Mórahalom városában	Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Önkormányzat	X			Megvalósult, de további fejlesztések folyamatosan szükségesek.
	„Kerek iskola” épület felújítása	Önkormányzat			X	megvalósult, közösségi célú hasznosítása folyamatos feladat.
	Bölcsődei kapacitásbővítés és szolgáltatásfejlesztés	Önkormányzat	X			Igény szerinti bővítési feladat pályázati lehetőségek függvényében.
	A Mórahalmi Római Katolikus templom fűtésrendszerének felújítása és szilárd biomassa alapú energetikai rendszer	Önkormányzat	X			Megvalósult, alternatív energiaforrás (szilárd biomassa és termálvíz) hasznosítása szükséges.

	kialakítása					
Belterületi zöldfelületi rendszer elemeinek rendezése, bővítése	Meglévő közparkok megújítása és új közparkok kialakítása zöldterületeken	Önkormányzat		X	X	Szentháromság tér kialakítása megtörtént, fenntartása folyamatos. Közparkok fenntartás folyamatos feladat.
	Szabványos játszótér kialakítása Mórahalom belvárosában	Önkormányzat		X		Meglévő játszótérek EU-konform kialakítása, játszótérek számának növelése pályázati forrás függvényében középtávú feladat.
	Mórahalom, Balogh Páter utcai játszótér bővítése	Önkormányzat	X			Megvalósult, fenntartása folyamatos feladat.
Ismeretek bővítése, lakossági tájékoztatás	„Geotermikus tapasztalatcsere” program	Önkormányzat	X			Folyamatos feladat.
	„A Geotermikus kaszkádrendszer bemutatása” konferencia	Önkormányzat	X			Konferenciák, bemutatók és kiállítások rendezése folyamatosan az aktuális kérdések alapján.
	Ökofesztivál - hagyományos konferencia és kiállítási napok „Víz az élet bölcsője” , „Környezetbarát építkezés”	Homokháti Kistérség Többcélú Társulása	X			
Megújuló energiaforrásokra épülő technológiák kiépítése	Mórahalmi geotermikus kaszkád rendszer	Önkormányzat	X		X	Részben elkészült, napelempark építése folyamatban van.
	Támogatások, segélyezések energiahatékonysághoz	Önkormányzat			X	Pályázati lehetőségekhez önkormányzati koordináció biztosítása.
Ivóvízminőség javítása	Ivóvízminőség javító program	Önkormányzat		X		Folyamatban van, várhatóan 2015. évben megvalósul.
	A Zöld Közösségi Ház vízhálózat fejlesztése	Mórahalom Közoktatásért Közalapítvány		X		A Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskola vízhálózatának fejlesztése a Fenntartható Fejlődés Helyi

						Programjában az ivóvízminőség javító programhoz kapcsolódik középtávú tervként, 2015-re ütemezve.
Belvízrendezés 1.	A Mórahalom belterületén csapadék- és belvíz elvezetés megoldására rekonstrukciós fejlesztési beruházások megvalósítása	Önkormányzat	X			Elkészült a Bástya sori főgyűjtő 1. üteme, illetve a 2. ütem terve. Ennek megvalósítása pályázatfüggő. Rekonstrukció szükséges: Remény utca, Béke utca egy szakasza. szövetkezeti utca, Kölcsey utca.
Belvízrendezés 2.	Bel- és külterületi csapadékvíz és belvízelvezetés és -tározás megoldása	Önkormányzat Állami szervek, Vízgazdálkodási Társulások		X		Folyamatos fejlesztéssel vízkormányzás és vízmegtartás szükséges. Az állami csatornák fejlesztéséhez vízvisszatartó műtárgyak állapotának felmérése, átépítése az önkormányzat és az állami szervek partnerségével.
Belvízrendezés 3.	Helyi öntözési szövetkezet létrehozása	Önkormányzat Öntözési szövetkezet			X	Önkormányzat koordinálásával a belvízrendezéssel érintett területek öntözési igényeinek biztosítása.

5.3 Gazdasági pillér

Részprogramok	Projektek	Partnerek	Ütemezés/táv			Megjegyzés/feladatok
			Rövid	Közép	Hosszú	
Pénzügyi gazdálkodás optimalizálása	Önkormányzati bevételek növelése	Önkormányzat		X		Az aktuális lehetőségek függvényében folyamatos feladat.
	Hatékony intézményi struktúra kialakítása	Önkormányzat		X		Megvalósult, fenntartása folyamatos feladat.
A termelés jövedelmezőségének javítása	Eszközbeszerzés, technológiai fejlesztés, innováció	Gazdálkodók		X		A fejlesztésben az önkormányzat a katalizátor, koordináló szerepet tölt be. A Széchenyi 2020

						pályázati időszak támogatásai is ezt a szerepvállalást részesítik előnyben. A kérdőívben a kiemelkedően fontosnak tartott munkahelyteremtés az önfoglalkoztatás rendszerének fejlesztésével részben biztosítható.
Piacképes, kiváló minőségű homokháti termékek előállítás	Biotermelés	Gazdálkodók			X	Fejlesztendő terület, igény esetén információ biztosítása az önkormányzat és biotermesztéssel foglalkozó szervezetek bevonásával.
	Házi termékek előállítás	Gazdálkodók			X	Folyamatosan fejlődő termékkínálat (sajt, tejtermékek, méz, fűrjtojás, ebből tészta, lekvár, savanyúság) értékesítési lehetőséget a városi piac biztosít.
Az Ipari park fejlesztése	Ipari parki szolgáltatásfejlesztés Mórahalmon	Önkormányzat	X			Folyamatos feladat.
	Vállalkozói Inkubátor központ létrehozása Mórahalmon	Móraép Kft.	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat.
Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése	Az Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő fejlesztése	Önkormányzat	X			Folyamatos feladat.
	Hotel Colosseum Wellness és Konferencia szálloda létrehozása Mórahalmon	Móra Invest Kft.	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat. Elixír 3 csillagos Wellness szálloda létesítése folyamatban van.
	A Móra-Túra útvonal rehabilitációja, valamint központi	Önkormányzat	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat.

	pihenőhely kialakítása a Nagyszéksői Iskolánál					
	Borház, avagy szőlészeti, borászati bemutató- és kóstolóhely kialakítása Mórahalmon	Önkormányzat	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat.
	Klebelsberg világa-gróf Klebelsberg Kúnó szellemi, kulturális, gazdasági örökségét bemutató ház fejlesztése Mórahalmon	Önkormányzat	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat.
	Csónakház, móló és túraútvonal kialakítása a Nagyszéksóstó körül	Önkormányzat	X			Fejlesztése és fenntartása folyamatos feladat.
	Helyi és térségi turisztikai desztinációs menedzsment szervezetek létrehozása és fejlesztése	Önkormányzat	X			Fejlesztése és hatékony működése folyamatos feladat.
Burkolt utak arányának javítása, a településen belüli közlekedés feltételeinek javítása	Mórahalmi Mátyás király körút, Batthyány utca és a 0391 hrsz-ú út aszfaltburkolattal történő ellátása	Önkormányzat	X			További fejlesztés. teljes burkolat felújítási program végrehajtása.
	Különbéle építési munkák Mórahalmon	Önkormányzat	X			
	Mórahalom Város Önkormányzatának tulajdonában levő Mórahalom,	Önkormányzat	X			

	573/14;1743; 1751;573/15;1791 helyrajzi számú belterületi utcák szilárd burkolattal való ellátása					
	Mórahalom Községi közlekedésének fejlesztése	Önkormányzat	X			Autóbusz menetrend igény szerinti, folyamatos egyeztetése szükséges.
	Belterületi szilárd burkolatú utak felújítása- Mórahalom	Önkormányzat	X			További fejlesztés: teljes burkolat felújítási program végrehajtása.
	Tüsök sori útépités	Önkormányzat	X			
Gyalogos és kerékpáros infrastruktúra javítása	Mórahalom belterületi kerékpárút hálózat fejlesztése	Önkormányzat	X			Mórahalom- Nagyszéksós-tó között kerékpárút létesítése pályázati lehetőségtől függően.
	Kerékpárút építése az 55. sz. főút mentén (Szeged-) Domaszék – Mórahalom – Ásotthalom között	Önkormányzat	X			Mórahalom-Ásotthalom szakasz elkészült, további építés folyamatban van.

VI. MONITORING

A fenntartható fejlődés érdekében megfogalmazott projektek végrehajtása révén az alapállapothoz képest a települési jellemzők bizonyos mértékben módosulnak, ezen változások kimutatását szolgálja a monitoring is. A monitoring célja tehát adatszolgáltatás a változások rövid és hosszú távú optimalizálásához, miközben feladatunk különböző mérések végrehajtása, az adatok rögzítése és értékelése is.

A monitoring tevékenység lényege esetünkben az, hogy a fenntartható fejlődés elérésére megtervezett projektek valós eredményeit felmérje. Ezen eredmények ismeretében nyílik lehetőségünk arra, hogy a tervezett és valós adatok közötti eltérések összehasonlítása nyomán esetleges változtatásokat hajtsunk végre a fejlesztéseink körében, a lehető legoptimálisabb célok elérésére.

A Local Agenda 21 program keretén belül szükség van az előrehaladás, a bekövetkezett változások, a teljesítmény értékelésére. Az egyes részek előrehaladásának méréséhez olyan mutatószámok, **indikátorok** szükségesek, amelyek segítségével értékelhetőek a bekövetkezett változások. Az indikátorok a környezeti-, társadalmi-, gazdasági folyamatok elemzéséhez, teljesítményértékeléshez nyújtanak segítséget és az információkat közérthető formában juttatják el a célszemélyekhez. Hozzájárulnak a társadalom szereplőinek tudatossága és viselkedése közötti eltérés csökkentésére, segítik a döntési folyamatok koordinációját - mindezt a fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése érdekében. A **fenntartható fejlődés három pilléréen** - társadalmi, gazdasági és környezeti - bekövetkezett változásokat kell nyomon követni. A meghatározott mutatók hatás-ellenhatás párokra épülnek, melyekkel szemben a fő követelmények:

- ✓ alkalmas az eredmények mérésére,
- ✓ specifikus, konkrét,
- ✓ mérhető,
- ✓ elérhető, rendelkezésre áll,
- ✓ releváns, reális,
- ✓ időponthoz kötött.

Az indikátorok meghatározásánál jól mérhető, a KSH adatbázisában és a helyzetelemzés fejezeteiben is szereplő és alkalmazott statisztikai paramétereket választottunk, melyeket táblázatos formában foglaltunk össze. Ezen fenntarthatósági pillérenként készített táblázatok évenkénti kitöltésével és kiértékelésével hosszú távon is nyomon követhetők az időközben bekövetkezett változások, folyamatok.

Hangsúlyozni kell, hogy az egyes indikátorok nem elsősorban egy-egy állapot leírására törekednek, hanem a LA21 előrehaladásával, megvalósulásával kapcsolatos változásokat mutatják be, és alkalmasak a közösségi teljesítmény mérésére, vagy akár az országos, ill. nemzetközi trendekkel való összehasonlításra.

A meghatározott célkitűzések megvalósulásának nyomon követése elsősorban az Önkormányzat feladatkörébe tartozik. Továbbá biztosítania kell a szolgáltatók, a lakosság tájékoztatását az eredményekről és a bekövetkezett változásokról.

6.1 Cselekvési terv

A monitoring az a felülvizsgálati tevékenység, mely során a fejlesztések mérhetővé válnak, és így a további munkafolyamatokra vonatkozóan iránymutatásul szolgálnak.

A monitoring tevékenység elvégzésére cselekvési terv létrehozására, helyi munkatársak, lehetőleg önkormányzati dolgozók vagy csoport kijelölésére kerülhet sor, akik rendszeresen koordinálják a fenntartható fejlődés elérésére megalkotott programok végrehajtását. Az ő illetékességi körükbe sorolható a továbbiakban jelen fenntarthatósági terv felülvizsgálatának elkészítése is.

Jelen terv felülvizsgálatát célszerű kétéves rendszerességgel elvégezni.

6.2 Indikátorok

Jelen terv felülvizsgálata objektív eredmények elérésére konkrét mérőszámokkal, lehetőleg lakossági véleményfelméréssel kiegészített módon történjék. Az eltérések elemzésével változtatásokra kerülhet sor települési fejlesztési prioritásaink kijelölésében.

A változások nyomon követése és trendvizsgálat végzése érdekében célszerű az indikátorok körét azonosnak venni.

Módszertan:

- A KSH Tájékoztatási adatbázis területi statisztika munkalapjáról 2010. évtől kezdődően azonos mutatók kijelölésével lehet lekérni a rendelkezésre álló adatokat.
- A mutatók megjelölése a környezet, gazdaság, társadalom szempontjából lényeges adatok kiválasztásával történt meg.
- A trendvizsgálatot a jelentős változást tartalmazó mutatók esetében célszerű elvégezni.

6.2/1 táblázat: az indikátorok és értékei 2010-2012. időszakban

Sor-szám	Mutatók	2010. év	2011. év	2012. év
Társadalom – Gazdaság - Környezet				
1.	A település területe (km ²)	83,15	83,15	83,15
2.	Állandó népesség száma (fő)	6036	6035	6058
3.	Állandó népességből a 0-2 évesek száma (fő)	179	154	143
4.	Állandó népességből a 3-5 évesek száma (fő)	208	207	197
5.	Állandó népességből a 6-13 évesek száma (fő)	453	475	492
6.	Állandó népességből a 14 évesek száma (fő)	61	55	55
7.	Állandó népességből a 15-17 évesek száma (fő)	198	184	164
8.	Állandó népességből a 18-59 évesek száma (fő)	3450	3482	3504
9.	Állandó népességből a 60-x évesek száma (fő)	1487	1478	1503
10.	Állandó népességből a 3 évesek száma (fő)	70	68	56
11.	Állandó népességből a 6 évesek száma (fő)			68
12.	Élveszületések száma (fő)	54	44	37
13.	Halálozások száma (fő)	86	107	76
14.	Odavándorlások száma (állandó és ideiglenes vándorlások száma összesen) (eset)	208	269	243
15.	Elvándorlások száma (állandó és ideiglenes vándorlások száma összesen) (eset)	158	197	212
16.	A helyi önkormányzatok saját folyó bevételei (1000 Ft)	2229097	1667713	

17.	A helyi önkormányzatok helyi adó bevételei (1000 Ft)	197483	261485	
18.	A helyi önkormányzatok tárgyévi bevételei (1000 Ft)	6672152	4571399	
19.	A helyi önkormányzatok rendelkezésére álló forrásai (1000 Ft)	6672152	4571399	
20.	A helyi önkormányzatok helyi adó bevételeiből az iparüzési adó (1000 Ft)	130319	167353	
21.	A helyi önkormányzatok által nyújtott támogatások, elvonások és egyéb folyó átutalások (1000 Ft)	205396	137086	
22.	A helyi önkormányzatok által nyújtott társadalom- és szociálpolitikai juttatások (1000 Ft)	56729	43005	
23.	A helyi önkormányzatok által ellátottak pénzbeli juttatása (1000 Ft)	2066	1560	
24.	A helyi önkormányzatok finanszírozási műveletek nélküli kiadásai (1000 Ft)	6321596	3846226	
25.	A helyi önkormányzatok tárgyévi kiadásai (1000 Ft)	6302478	4019728	
26.	A helyi önkormányzat kiadásai összesen (1000 Ft)	6943315	4833447	
27.	Kiskereskedelmi üzletek száma (db)	76	80	79
28.	Üzemanyagtöltő állomások száma (db)	2	2	2
29.	Hasznáلتcikk-szaküzletek száma (db)	4	4	5
30.	Gépjárműalkatrész-szaküzletek száma (db)	5	5	5
31.	Élelmiszer vegyesüzletek és áruházak száma (db)	10	8	7
32.	Vegyesiparcikk-üzletek és áruházak száma (db)	4	4	5
33.	Zöldség-, gyümölcsszaküzletek száma (db)	1	1	1
34.	Hús-, húсарu-szaküzletek száma (db)	1	2	2
35.	Kenyér-, pékáru- és édességszaküzletek száma (db)	5	5	6
36.	Palackozott italok szaküzleteinek száma (db)	3	4	3
37.	Egyébélelmiszer-szaküzletek száma (db)	3	5	5
38.	Ruházati szaküzletek száma (db)	6	7	7
39.	Bútor-, háztartásicikk- és világítástechnikai szaküzletek száma (db)	1	1	
40.	Festékek, vasárúk, barkács- és építési anyagok szaküzleteinek száma (db)	6	6	4
41.	Nagykereskedelmi raktárak száma összesen (db)	5	5	5
42.	Élelmiszer-nagykereskedelmi raktárak száma (db)	3	3	3
43.	Egyéb szakosodott nagykereskedelmi raktárak száma (db)	1	1	1

44.	Gép, berendezés nagykereskedelmi raktárak száma (db)	1	1	1
45.	Vendéglátóhelyek száma (db)	33	39	39
46.	Italüzletek és zenés szórakozóhelyek száma (db)	11	11	10
47.	Éttermek, büfék száma (db)	16	23	24
48.	Cukrászdák száma (db)	3	2	3
49.	Munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végző vendéglátóhelyek száma (db)	3	3	2
50.	Panziók szállásférőhelyeinek száma (db)	77	15	15
51.	Kempingek szállásférőhelyeinek száma (db)		13	35
52.	Vendégek száma összesen a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	6480	14502	19308
53.	Külföldi vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken (fő)	1206	2165	3283
54.	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (vendégéjszaka)	15385	37607	50612
55.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (vendégéjszaka)	2704	5410	7832
56.	Szállodák szállásférőhelyeinek száma (db)		235	231
57.	Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma (db)	77	263	281
58.	Szállodák száma (db)		2	2
59.	Vendégek száma a szállodákban (fő)		13686	18424
60.	Vendégek száma a panziókban (fő)	6480	790	702
61.	Vendégek száma a kempingekben (fő)		26	10
62.	Külföldi vendégek száma a szállodákban (fő)		1911	3048
63.	Vendégéjszakák száma a szállodákban (éjszaka)		36396	49096
64.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a szállodákban (vendégéjszaka)		5061	7519
65.	Panziók száma (db)	2	1	1
66.	Vendégéjszakák száma a panziókban (vendégéjszaka)	15385	1145	1092
67.	Külföldi vendégek száma a panziókban (fő)	1206	251	226
68.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a panziókban (vendégéjszaka)	2704	346	295
69.	Kempingek száma (db)		1	1
70.	Vendégéjszakák száma a kempingekben (vendégéjszaka)		66	34
71.	Külföldi vendégek száma a kempingekben (fő)		3	4
72.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a kempingekben (vendégéjszaka)		3	13
73.	Szobák száma a szállodákban (db)		100	103
74.	Gyógyszállodák száma (db)		1	
75.	Gyógyszállodák férőhelyeinek száma (db)		62	
76.	Vendégek száma a gyógyszállodákban (fő)		5394	

77.	Külföldi vendégek száma a gyógyszállodákban (fő)		1121	
78.	Vendégéjszakák száma a gyógyszállodákban (vendégéjszaka)		14133	
79.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a gyógyszállodákban (vendégéjszaka)		2759	
80.	A kereskedelmi szálláshelyek egységeinek száma (db)	2	4	4
81.	Wellness szállodák száma (db)		1	1
82.	Wellness szállodák férőhelyeinek száma (db)		173	169
83.	Vendégek száma a wellness szállodákban (fő)		8292	13335
84.	Külföldi vendégek száma a wellness szállodákban (fő)		790	1688
85.	Vendégéjszakák száma a wellness szállodákban (vendégéjszaka)		22263	36341
86.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a wellness szállodákban (vendégéjszaka)		2302	4475
87.	Vendégek száma a közösségi szálláshelyeken (fő)			172
88.	Külföldi vendégek száma a közösségi szálláshelyeken (fő)			5
89.	Vendégéjszakák száma a közösségi szálláshelyeken (vendégéjszaka)			390
90.	Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a közösségi szálláshelyeken (vendégéjszaka)			5
91.	Szobák száma a gyógyszállodákban (db)		23	
92.	Szobák száma a wellness szállodákban (db)		77	80
93.	Termelői borkimérések száma (db)	3	3	3
94.	Illatszerszaküzletek száma (db)	1	2	2
95.	Lakásállomány (db)	2641	2681	2698
96.	Épített lakások száma (db)	21	17	17
97.	Az év folyamán kiadott új építési engedélyek alapján létesítendő lakások száma (db)	13	11	11
98.	Háztartásoknak szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	188,9	165,4	137,9
99.	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)	41	41	41
100.	Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)	224,9	213,8	205,6
101.	A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége (1000 m ³)	320,1	312	249,6
102.	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	1885	1900	1912
103.	Az év folyamán a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	28	15	12
104.	A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózat (közcsatornahálózat) hossza (km)	35,1	37,5	35,1

105.	A településről közvetlenül a szennyvíztisztító telepre szállított folyékony hulladék (1000 m ³)	3,6	4,3	3,4
106.	Háztartási villamosenergia fogyasztók száma (db)	3240	3248	3251
107.	A háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	9330	9075	9792
108.	Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	3474	3507	3537
109.	Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)	20505	22005	23962
110.	Háztartási gázfogyasztók száma (db)	1831	1807	1798
111.	Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	2405,8	6013,8	2382,8
112.	Az összes szolgáltatott gáz mennyiségéből a háztartások részére szolgáltatott gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)	1414,9	3240,9	1122,7
113.	Összes gázfogyasztók száma (db)	2053	2025	2012
114.	A háztartási gázfogyasztókból a fűtési fogyasztók száma (db)	1689	1665	1656
115.	Rendszeresen tisztított közterület (1000 m ²)	10	10	10
116.	Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	826,6	1029,4	1036
117.	A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	524	677,5	702,3
118.	Rendszeresen tisztított közterületből a burkolt belterületi utak területe (1000 m ²)	9	9	9
119.	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	1595	1608	1635
120.	Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	1595	1608	1635
121.	A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék (tonna)	82	61,5	55
122.	Összes zöldterület (m ²)	115682	115682	115682
123.	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma (db)	4	4	4
124.	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek területe (m ²)	6015	6015	6015
125.	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza (km)	36	36	37,9
126.	Önkormányzati kiépítetlen út és köztér hossza (km)	194	192,6	194,7
127.	Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza (km)	10	16,6	25,2
128.	Önkormányzati kiépített járda hossza (km)	35	40,5	29,4
129.	Önkormányzati kiépített út és köztér területe (1000 m ²)	158	157,3	167,8
130.	Állami közutak hossza (km)	4,589	4,879	4,879
131.	Állami közutak területe (1000 m ²)	37,065	39,069	39,069

132.	Működő házi orvosok száma 12.31-én (fő)	3	3	3
133.	Működő házi gyermekorvosok száma 12.31-én (fő)	1	1	1
134.	Házi orvosi szolgálathoz tartozó körzeti ápolónők száma (fő)	3	3	3
135.	A házi orvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	31396	32957	34512
136.	A házi gyermekorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)	16161	15528	12843
137.	Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat (eset)	67813	76036	82588
138.	Beavatkozások száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adatok) (db)	448704	488313	501067
139.	Teljesített évi szakorvosi munkaórák száma a járóbeteg szakellátásban (szék (óra)	9600	11685	12616
140.	Teljesített évi nem szakorvosi munkaórák száma a járóbeteg szakellátásban (óra)	3900	5175	6048
141.	Működő bölcsődei férőhelyek száma (db)	50	50	50
142.	Bölcsődébe beírt gyermekek száma (fő)	34	57	56
143.	Bölcsődei gondozónők száma (fő)	8	8	8
144.	Bölcsődék száma (db)	1	1	1
145.	Szakképzett bölcsődei gondozónők száma (fő)	4	7	7
146.	Működő, önkormányzati bölcsődei férőhelyek száma (db)	50	50	
147.	Betöltött védőnői álláshelyek száma (db)	3	3	3
148.	Családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma (db)	14	14	14
149.	Családi napköziben gondozott gyermekek száma (fő)	25	22	19
150.	Védelemben vett kiskorú gyermekek száma (fő)	9	10	3
151.	Veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma (fő)	59	49	68
152.	A gyermekjóléti szolgálat által gondozott kiskorúak száma (fő)	87	34	45
153.	Önkormányzati bölcsődék száma (db)	1	1	
154.	Családi napközik száma (db)	2	2	2
155.	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma (db)	100	100	100
156.	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményeinek gondozottak száma (fő)	100	100	101
157.	Időseket (is) ellátó nappali intézmények száma (db)	1	1	1
158.	Szociális étkeztetésben részesülők száma (fő)	108	113	107
159.	Házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	44	39	41
160.	Idősek nappali ellátásában engedélyezett férőhelyek száma (db)	40	40	40

161.	Idősek nappali ellátásában részesülők száma (fő)	40	41	41
162.	Szociális alapszolgáltatásban és nappali ellátásban foglalkoztatottak száma összesen (fő)	40	39	19
163.	Szociális alapszolgáltatásban és nappali ellátásban foglalkoztatottak közül ápolási, gondozási munkát végzők száma (fő)	37	38	18
164.	Fogyatékosokat (is) ellátó nappali intézmények száma (db)	1	1	1
165.	Szenvedélybetegeket (is) ellátó nappali intézmények száma (db)	1	1	1
166.	Időskorúak nappali ellátásában foglalkoztatottak száma (fő)	6	5	3
167.	A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)	221	282	244
168.	Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	49	49	55
169.	Gyógyszertárak száma (humán) (db)	2	2	2
170.	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő férfiak száma (fő)	776	758	725
171.	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő nők száma (fő)	1114	1097	1074
172.	Öregségi nyugdíjban részesülő férfiak száma (fő)		448	441
173.	Öregségi nyugdíjban részesülő nők száma (fő)		531	538
174.	Megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban részesülő férfiak száma (fő)		186	178
175.	Megváltozott munkaképességűeknek járó ellátásban részesülő nők száma (fő)		213	211
176.	Óvodai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)	1	1	1
177.	Óvodai férőhelyek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	225	225	225
178.	Óvodába beírt gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	255	255	248
179.	Óvodai gyermekcsoportok száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (db)	9	9	9
180.	Óvodapedagógusok száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	17	17	17
181.	Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)			54
182.	Általános iskolai feladatellátási helyek száma (gyógypedagógiai oktatással) (db)	1	1	1
183.	Általános iskolai osztályteremek száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	18	18	18

184.	Általános iskolai osztályok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (db)	23	24	24
185.	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	487	506	505
186.	Általános iskolában tanuló első évfolyamosok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai előkészítő osztályok tanulóival együtt) (fő)	56	67	72
187.	Napközis általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (iskolaotthonos tanulókkal együtt) (fő)	215	222	239
188.	Általános iskolai főállású pedagógusok száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	41	42	43
189.	Más településről bejáró általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)	74	81	76
190.	Általános iskolában tanuló 5-8. évfolyamosok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	236	249	243
191.	Számítógépek száma az általános iskolai feladatellátási helyeken (db)	21	16	27
192.	Számítógépet használó tanulók száma az általános iskolai feladatellátási helyeken (fő)	299	319	312
193.	Internettel ellátott általános iskolai feladatellátási helyek száma (db)	1	1	1
194.	A 8. évfolyamot eredményesen befejezte a nappali oktatásban (fő)	58	52	64
195.	Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)			128
196.	8. évfolyamosok száma a nappali oktatásban (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	51	66	60
197.	Számítógépek száma a közoktatási intézményekben (az intézmény székhelye szerint) (db)	176	313	324
198.	Számítógéppel ellátott közoktatási intézmények száma (az intézmény székhelye szerint) (db)	3	3	3
199.	Könyvtárral ellátott közoktatási intézmények száma (intézmény székhelye szerint) (db)	2	2	2
200.	Tornatermek, tornaszobák száma a közoktatási intézményekben (intézmény székhelye szerint) (db)	5	5	5
201.	Tornateremmel, tornaszobával ellátott közoktatási intézmények száma (intézmény székhelye szerint) (db)	3	3	3
202.	Számítógéppel ellátott általános iskolai feladatellátási helyek száma (fő)	1	1	1

203.	A települési könyvtárak száma (db)	1	1	1
204.	A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma (fő)	832	918	1640
205.	Közművelődési intézmények száma (db)	2	1	
206.	Rendszeres művelődési foglalkozások száma (db)	570	648	
207.	Rendszeres művelődési formákban résztvevők száma (fő)	242	476	
208.	Kulturális rendezvények száma (db)	173	198	
209.	Kulturális rendezvényeken részt vevők száma (fő)	19965	25503	
210.	Alkotó művelődési közösségek száma (db)	5	5	
211.	Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma (fő)	112	112	
212.	Munkaügyi központ, illetve kirendeltség léte (igen-nem)		1	
213.	Okmányiroda léte (igen-nem)		1	
214.	Rendőrőrs (körzeti megbízott) léte (igen-nem)		1	
215.	Helyközi autóbusz-megálló léte (igen-nem)		1	
216.	Postahivatal /fiókposta, postamesterség, ügynökség, kirendeltség/ léte (igen-nem)		1	
217.	Benzinkút /üzemanyagtöltő állomás/ léte (igen-nem)		1	
218.	Bankfiók léte (igen, nem)		1	
219.	Kemping léte (igen-nem)		1	
220.	Ruházati szaküzlet léte (igen-nem)		1	
221.	Iparcikk jellegű üzlet és áruház léte (igen-nem)		1	
222.	Közüemi vízhálózat léte (igen-nem)		1	
223.	Közüemi szennyvíz-csatorna-hálózat léte (igen-nem)		1	
224.	Szennyvíztisztító léte (igen-nem)		1	
225.	Járóbeteg szakellátás léte (igen-nem)		1	
226.	Mentőállomás léte (igen-nem)		1	
227.	Gyógyszertár léte (igen-nem)		1	
228.	Bölcsőde léte (igen-nem)		1	
229.	Idősek nappali intézményének léte (igen-nem)		1	
230.	Háziorvosi szolgálat léte (igen-nem)		1	
231.	Házi gyermekorvosi szolgálat léte (igen-nem)		1	
232.	Családi napközi léte (igen-nem)		1	
233.	Időskorúak (tartós bentlakásos) otthonainak léte (igen-nem)		1	
234.	Óvoda léte (igen-nem)		1	
235.	Általános iskola léte (igen-nem)		1	
236.	Középiskola léte (igen-nem)		1	
237.	Települési könyvtár léte (igen-nem)		1	
238.	Közművelődési intézmény léte (igen-nem)		1	

239.	Szakiskolai és speciális szakiskolai feladatellátási hely léte (igen-nem)		1	
240.	Kollégiumi feladatellátási hely léte (igen-nem)		1	
241.	Sportcsarnok, sportpálya léte (igen-nem)		1	
242.	Uszoda, fürdő, gyógyfürdő léte (igen-nem)		1	
243.	Egyéni gazdaságok száma (db)	1243		
244.	Egyéni gazdaságoknál munkát végző családtagok száma (db)	2178		
245.	Egyéni gazdaságoknál állandó alkalmazásban állók száma (db)	27		
246.	Egyéni gazdaságok irányítását főfoglalkozásban végzők száma (db)	199		

6.3 Kommunikáció

Mórahalom település fenntartható fejlődési tervének kommunikációs lehetőségei igen sokrétűek lehetnek. A települési hírekről a lakosság több csatornán keresztül is rendszeresen értesülhet, így jó arányban biztosított a lakosok helyi információkhoz való hozzájutása. Javasoljuk tervünk legalább egyszeri megismertetését a helyi médiumokban (pl. újság, televízió), illetve a webes felületeken.

Javasoljuk jelen terv tartalmának egyszeri, valamint a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos hírek és összefoglalók rendszeres (heti, havi, féléves és éves) szerepeltetését a helyi médiumokban, s emellett szintén rendszeres konzultációk lebonyolítását (éves szinten) a környezeti fenntarthatósági tervben foglaltak megvalósításáról a helyi önkormányzat és a lakosság részvételével.

FORRÁSOK

A Mórahalom települési LA21 elkészítése során megismert dokumentumok és felhasznált források:

Dokumentumok:

- Mórahalom Települési Környezetvédelmi Programjának Felülvizsgálata (2011.)
- Kérdőíves lakossági és oktatási felmérések - LA 21 terv keretében végzett felmérések eredményei (2014.)

Honlapok:

- <http://www.morahalom.hu/>
- <http://www.erzsebetfurdo.morahalom.hu>
- <http://www.morahalomturisztika.hu/>
- <http://www.helyicivil.hu>
- www.teir.hu
- mepar.hu
- TAKARNET
- okir.kvvm.hu
- <http://www.kvvm.hu/olm>
- knp.nemzetipark.gov.hu
- www.ksh.hu
- <http://www.termeszetvedelem.hu>

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Lakossági kérdőív
2. számú melléklet: Oktatási kérdőív